

SPRÅKSTRATEGIER OCH FAMILJESPRÅKPOLICY HOS TRE TVÅSPRÅKIGA FAMILJER I ETT FINSKSPRÅKIGT OMRÅDE

Janni Lehtonen och Terhi Valli

Magisteravhandling i svenska
Institutionen för språk
Jyväskylä universitet
Våren 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijät: Janni Lehtonen, Terhi Valli	
Työn nimi: Språkstrategier och familjespråkpolicy hos tre tvåspråkiga familjer i ett finskspråkigt område	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Maisterintutkielma
Aika: Kesäkuu 2012	Sivumäärä: 102 + 3
<p>Tämä maisterintutkielma on katsaus kolmen kaksikielisen perheen kielelliseen arkeen yksikielisellä alueella. Tutkimuksemme tarkoituksena on haastattelujen ja nauhoitusten avulla tarkastella, käyttävätkö perheet tietynlaisia kielistrategioita ja miten perheiden kielelliset toimintaperiaatteet ilmenevät ja muovautuvat kommunikaatiotilanteissa.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin laadullisin menetelmin kahdessa osassa. Ensin haastateltiin perheiden vanhempia koskien heidän kielellisiä taustojaan, kaksikielistä arkea kielivalintoineen sekä ajatuksia lasten kaksikielisyydestä ja tulevaisuudesta. Tutkimuksen toisessa osassa vanhemmat nauhoittivat perheen arkipäiväisiä keskusteluja vaihtelevissa ympäristöissä. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että kaksikielisyydestä ja kielistrategioista on keskusteltu perheissä paljon. Vanhemmat tuntuvat olevan tietoisia kielellisistä valinnoistaan. He ovat pääosin pyrkineet noudattamaan yksi kieli – yksi vanhempi –strategiaa, mutta ovat tarvittaessa myös valmiita poikkeamaan toimintaperiaatteestaan.</p> <p>Haastatteluista nousi esiin viisi pääargumenttia, joilla vanhemmat perustelivat kielistrategioitaan sekä perheen kielellistä toimintaperiaatetta. Näitä olivat kaksikielisyys luonnollisena valintana, kielet rikkautena, lapsen kaksikielisen kieli-identiteetin muodostuminen, muista lähteistä luettu tai kuultu tieto kaksikielisyydestä sekä lapsen tulevaisuuden mahdollisuudet. Nauhoitukset puolestaan osoittivat, että perheissä toimitaan pääosin yksi kieli – yksi vanhempi –kielistrategian mukaan, mikä osaltaan tukee haastatteluista saatua tietoa. Eroja kielistrategioiden käytössä ilmeni sen osalta, miten ja kuinka usein strategiasta poiketaan perheen kommunikaatiotilanteissa.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan myös todeta, että tutkimukseen osallistuneet lapset pystyvät omalla toiminnallaan aktiivisesti vaikuttamaan perheen kielivalintoihin sekä kielelliseen toimintaperiaatteeseen. Olennaista lapsen kaksikielisyydelle ja perheen kielelliselle toimintaperiaatteelle on koko kieliympäristön positiivinen suhtautuminen kaksikielisyteen. Tämä tapaustutkimus toi näkyväksi sen, miten kauaskatseisia vanhempien jo varhaisessa vaiheessa tekemät valinnat ja päätökset ovat lapsen kaksikielisen kehityksen kannalta.</p>	
Asiasanat: tvåspråkighet, språkplanering, språkstrategier, familjespråkpolicy (FSP), en person – ett språk (EPES)	
Säilytyspaikka: Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och forskningsfrågor	5
1.2 Disposition i avhandlingen	7
2 TVÅSPRÅKIG UTVECKLING	9
2.1 Definitioner av tvåspråkighet.....	9
2.2 Tidig språkutveckling hos tvåspråkiga barn.....	12
2.3 Språkanvändning och kommunikation hos tvåspråkiga	16
3 SPRÅKSTRATEGIER OCH INTERAKTION I TVÅSPRÅKIGA HEM.....	19
3.1 Språkplanering och språkstrategier i tvåspråkiga familjer.....	19
3.2 Begreppet <i>familjespråkpolicy</i>	26
3.3 Mål med tvåspråkighetsuppfostran.....	32
4 JYVÄSKYLÄ SOM SPRÅKOMGIVNING	37
4.1 Jyväskylä i siffror	37
4.2 Svensk verksamhet i Jyväskylä	38
5 MATERIALINSAMLING OCH METODER	40
5.1 Kvalitativ fallstudie i tre tvåspråkiga familjer	40
5.1.1 Föräldrantervjuerna.....	42
5.1.2 Inspelningarna.....	44
5.2 Informantfamiljerna	46
5.2.1 Familjen Salin.....	47
5.2.2 Familjen Holm.....	49
5.2.3 Familjen Jokinen	50
5.2.4 Sammanfattning av familjerna	52
5.3 Bearbetning och analys av materialet.....	53

6 ANALYS.....	55
6.1 Familjespråkpolicy ur föräldrarnas perspektiv.....	55
6.1.1 Språkstrategier i familjen enligt föräldrarna.....	55
6.1.2 Motiveringar bakom språkstrategierna och de uttalade språkpolicierna	61
6.2 Familjespråkpolicierna i interaktion.....	70
6.2.1 Familjen Salin.....	71
6.2.2 Familjen Holm.....	75
6.2.3 Familjen Jokinen	80
7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	87
7.1 De viktigaste fynden	87
7.2 Studiens tillförlitlighet.....	92
7.3 Vidare forskning och slutord	94
LITTERATUR.....	98
BILAGOR.....	103
Bilaga 1: Intervjustomme.....	103
Bilaga 2: Råd för inspelningarna.....	105

1 INLEDNING

Hur blir barn tvåspråkiga? Vad gör föräldrar för att barnen skall behärska båda språken? Hurdana språkstrategier används i tvåspråkiga familjer? Bland annat dessa frågor har intresserat språkforskare sedan länge och ämnet har undersökts ur många olika synvinklar (se t.ex. Barron-Hauwaert 2004; Berglund 2008; Huss 1991; Rontu 2005). Under de senaste åren har begreppet *familjespråkpolicy* (FSP) blivit mer aktuellt (se t.ex. Schwartz 2010) och forskare vill utreda, inte bara vilka strategier föräldrar använder, utan också hur föräldrarna beskriver samt förklarar sina tankar bakom familjespråkpolicyerna. Hur gestaltar föräldrarnas uttalade språkpolicy sig och hurdan relevans har den för interaktionen i tvåspråkiga hem? Dessa frågor är av stort intresse för närvarande och dessutom en orsak till att vi bestämde oss för att undersöka familjespråkpolicyer. Avhandlingen är också en naturlig utvidgning av vår kandidatavhandling (Lehtonen & Valli 2009) som handlade om kodväxling hos tvåspråkiga daghemsbarn. Nedan redogör vi närmare för syftet med vår studie och dess forskningsfrågor (avsnitt 1.1) samt avhandlingens disposition (avsnitt 1.2).

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Denna magisteravhandling kommer att handla om språkstrategier och föräldrarnas uttalade språkpolicyer hos tre tvåspråkiga finsk-svenska familjer som bor i en formellt enspråkig finsk stad, Jyväskylä i Mellersta Finland. Avhandlingens fokus ligger på familjespråkpolicyn och språklig interaktion i tre tvåspråkiga familjer som sinsemellan har olika premisser för sin tvåspråkighet. Det vi är intresserade av att studera är hur dessa familjer strävar efter att upprätthålla båda sina språk i en miljö som utanför hemmet är starkt finskspråkig. Vi bestämde oss för att vår studie skall koncentrera sig på barn i 3-4 -års åldern då dessa befinner sig i en intressant utvecklingsfas vad gäller språktillägnet och språklig kreativitet (se t.ex. Arnberg 1988; Håkansson 1998).

Med denna kvalitativa fallstudie kommer vi att observera tvåspråkiga familjers språkpolicy – dvs. hurdana språkstrategier föräldrarna säger de använder i familjen, hur

de argumenteras för och hur dessa strategier syns i deras vardagliga liv. Nyckelbegreppen i denna studie är språkstrategier samt familjespråkpolicy. Med *språkstrategier* menar vi de konkreta val och planer som föräldrarna gör upp för hur de två språken skall användas i familjen för att utveckla två språk. Strategierna kan förändras med tiden beroende på situationen hos familjerna eller den övriga språkmiljön (Barron-Hauwaert 2004, 184). Med *familjespråkpolicy (FSP)* för sin del menar vi de avsiktliga handlingarna som används för att kunna påverka familjemedlemmarnas språkbruk. Förutom föräldrarnas syn på språken innefattar FSP bl.a. ideologier i språkomgivningen, som föräldrarna i sin tur kan påverkas av. Vi anser att även om det oftast är föräldrarna som skapar familjens språkpolicy, så har också barnen möjlighet att påverka hur den skall utformas. Närmare beskrivning av dessa begrepp anges senare i avhandlingen (i kapitel 3).

För att undersöka språkstrategier och FSP har vi samlat in två typer av material: genom temaintervjuer med föräldrarna i dessa tre familjer önskar vi få klarhet i vilka språkstrategier de säger sig använda samt vilka motiveringar som eventuellt finns bakom strategierna och FSP:n. Därefter har föräldrarna själva utfört audioinspelningar där barn, föräldrar och/eller syskon deltar i samtalssituationer hemma eller i andra språkliga miljöer. Dessa inspelningar ger oss möjlighet att undersöka hur den explicita FSP:n, så som den uttalas i intervjuerna, tillämpas i praktiken. Förutom föräldrarna har även andra personer i barnens närmiljö en viktig roll vad som gäller språkutveckling och framför allt tvåspråkighetsuppfostran. Språkutveckling och social interaktion går egentligen hand i hand (se bl.a. Börestam & Huss 2001, 26-27; Luykx 2005) och därför ville vi studera informanternas språkliga agerande i mycket vardagliga situationer, sådana där de fritt får kommunicera med varandra.

I denna studie är vi intresserade av att betrakta barnet som en aktiv deltagare i sin egen tvåspråkighetsutveckling (se Luykx 2005, 1407-1408). Vi vill studera i vilken mån barnen i vår studie deltar i familjens språkliga val och således även i att skapa och förhandla om språkstrategier och FSP. Även om man kan anta att det oftast är föräldrarna som bestämmer över familjens språkpolicy, tror vi att barnet genom sitt agerande kan visa både intresse och nonchalans mot ett av de två språken. Vi vill veta på vems villkor kommunikationen förs. Vidare vill vi studera om den välkända *en person* –

ett språk –strategin (eng. one parent – one language, se t.ex. Barron-Hauwaert 2004) förverkligas i familjerna eller om det finns några andra språkprinciper som de utnyttjar i deras kommunikation. Forskningsfrågorna i denna avhandling är följande:

- Kan man härleda att familjerna använder sig av särskilda språkstrategier, och isåfall vilka?
- Hur förklarar och motiverar föräldrarna sina språkstrategier?
- Hur syns dessa uttalade språkpolicier, inklusive användning av språkstrategier, i familjernas vardagliga liv?

För att svara på den första och andra forskningsfrågan skall vi som material använda föräldrantervjuerna. Den tredje forskningsfrågan kommer vi att behandla när vi med hjälp av inspelningarna utreder hur FSP:n syns i informantfamiljernas liv med två språk.

1.2 Disposition i avhandlingen

I kapitel 2 kommer vi att diskutera olika definitioner av tvåspråkighet som tagits upp i tidigare studier inom området. Dessutom behandlar vi tidig språkutveckling hos tvåspråkiga barn som även är vår målgrupp i denna undersökning. Vidare betraktar vi tvåspråkighet och själva språkanvändningen ur kommunikationens synvinkel: Vilken är egentligen tvåspråkighetens roll i interaktion med andra människor?

I kapitel 3 koncentrerar vi oss på språkstrategier, familjespråkpolicyn och språklig interaktion i tvåspråkiga hem. Vi vill ge en liten översikt av hurdant det är att vara tvåspråkig och hur kommunikationen fungerar när det finns två olika språk i vardagen. Dessutom tar vi ställning till hurdana mål familjerna brukar ha vad som beträffar tvåspråkighetsuppfostran.

I kapitel 4 behandlar vi Jyväskylä som språkomgivning. Staden är starkt enspråkig och det var en orsak till att vi ville genomföra vår studie där. I kapitel 5 klargör vi vår materialinsamling och metoder som använts i undersökningen och skall även

presentera informantfamiljerna som blev utvalda i denna kvalitativa fallstudie. Utöver går vi igenom bearbetning och analys av materialet.

I kapitel 6 redovisas och analyseras resultaten vilket innebär att diskutera våra viktigaste fynd i förhållande till den teoretiska ramen för studien. Vi kommer att svara på våra forskningsfrågor genom att presentera hurdana språkpolicier som finns i familjerna och hur de syns i deras vardagliga interaktion. I kapitel 7 skall vi kort sammanfatta hela studien, behandla studiens tillförlitlighet och ge förslag till fortsatt forskning.

2 TVÅSPRÅKIG UTVECKLING

I detta kapitel diskuteras tvåspråkig utveckling ur olika perspektiv. Först (i avsnitt 2.1) redogör vi för olika definitioner angående tvåspråkighet. Dessutom behandlar vi tvåspråkig språkutveckling med betoning på dess tidiga skeden (i avsnitt 2.2) och kommer således närmare våra informanter i denna studie. I kapitlets tredje avsnitt (2.3) ligger fokus för sig i språkanvändningen ur kommunikationens synvinkel.

2.1 Definitioner av tvåspråkighet

Att definiera begreppet *tvåspråkighet* är inte den enklaste uppgiften och det är svårt att förklara fenomenet med en enda definition. Sundman (1999, 37) konstaterar att det finns olika sätt och sammanhang där begreppet används men förutom kan tvåspråkighet ses som en mycket individuell företeelse. Varje tvåspråkig individ är tvåspråkig på sitt eget sätt och i olika grader. Tvåspråkighet kan anses som resultat av samspelet mellan miljön, familjen och barnet sig självt (De Houwer 1999; Herberts m.fl. 1997; Rontu 2005). Företeelsen har betraktats och studerats ur många olika synvinklar (se t.ex. Berglund 2008; Huss 1991; Skutnabb-Kangas 1981) men det som vi skall koncentrera oss på i denna studie är tvåspråkig utveckling hos finsk-svenska barn och företeelser som förekommer i deras språkliga närmiljö.

Tvåspråkighetens olika dimensioner ger upphov till att skapa otaliga definitioner av tvåspråkighet. Hur noggrant och djupgående definitionen skall vara, beror mycket på undersökningens karaktär. Härnäst redogör vi för några approacher som har haft stor betydelse inom tvåspråkighetsområdet och fungerat som inspirationskällor för vidare forskning.

När det gäller att definiera begreppet tvåspråkighet, använder många forskare (se t.ex. Baker 1993, 4-5; Börestam & Huss 2001, 50-55; Håkansson 2003, 13-18) den indelning som Skutnabb-Kangas (1981) har formulerat. I sin indelning identifierar hon fyra utgångspunkter för att precisera tvåspråkighet: ursprung, kompetens, funktion och

attityd. Med *ursprungskriteriet* menar hon att individen antingen lär sig språket successivt eller simultant. *Kompetenskriteriet* utgår ifrån att modersmålet är det språk man kan bäst och för att vara tvåspråkig måste man behärska två språk lika bra. Problem med detta kriterium är att att definiera språkbehärskning inte är en enkel uppgift. Definitionen som baserar sig på *funktionskriteriet* betyder att den som är tvåspråkig kan använda båda språken utan svårigheter i vardagliga situationer. Det fjärde kriteriet, som gäller *attityder*, hänger ihop med hur individen identifierar och upplever sig själv som tvåspråkig men även med omgivningens uppfattningar. (Skutnabb-Kangas 1981, 21-24.)

Man kan också definiera tvåspråkighet på en *individuell nivå* eller på *samhällsnivå* (Hassinen 2005, 16). Hassinen (2005) förklarar att personen själv kan identifiera sig som tvåspråkig (individuell nivå) eller de officiella språken i landet och attityder till dem kan påverka hurdan språklig identitet individen kommer att bilda för sig själv utgående från sina två språk (samhällsnivå). Liksom Hassinen (2005), definierar även Baker (1993, 4-5) tvåspråkighet på en individuell nivå, dvs. som ett personligt fenomen, och därtill även på gruppsnivån. Med detta menar Baker (1993) att individer som talar två eller flera språk kan utskiljas och således även definieras som en egen språkgrupp som utgör antingen en språklig minoritet eller majoritet i språkomgivningen.

Typiskt för definitioner av tvåspråkighet är även att skilja mellan begreppen *simultan tvåspråkighet* och *successiv tvåspråkighet*. Bl.a. Håkansson (2003, 145) diskuterar att den största skillnaden mellan termerna ligger i hur de två språken lärs in. Med simultan tvåspråkighet menas att barn lär sig sina två språk parallellt medan i successiv tvåspråkighet lärs först ett språk in och efter det har etablerats, ett annat. (se Baker 2006, 97; Håkansson 2003, 145, 165; Rontu 2005, 22-26). Man brukar dra gränsen för inlärnin vid tre års ålder och det är inte många successivt tvåspråkiga barn som kan nå samma språkliga nivå som simultant tvåspråkiga individer. Utvecklingen sker på ett olikt sätt, processen kan avstanna och automatisering av vissa språkliga drag är inte så självskriven. Börestam och Huss (2001, 51) betonar språkanvändningens roll i simultan tvåspråkighetsutveckling. De förklarar att det ena språket utan tillräcklig och balanserad användning av de två språken snabbt blir starkare än det andra. Detta kan leda till att

det svagare språket inte är tillräckligt aktivt i bruk och därför ses det snarare som ett andraspråk än som ett av barnets två förstaspråk. (Börestam & Huss 2001, 51.)

De Houwer (1999, 77) för sin del menar att man kan dela in barn som lär sig två språk i tre olika kategorier. I sin indelning hänvisar hon med *tidig aktiv tvåspråkighet* (eng. early active bilingualism) till förskolebarn som regelbundet deltar i diskussioner med båda språken. *Tidig passiv tvåspråkighet* (eng. early passive bilingualism) är ett stadium där barn under 6 år förstår båda sina språk men bara producerar ett av dem. Den tredje kategorin, *tidig enspråkighet* (eng. early monolingualism) innefattar barn under 6 år som inte tycks förstå mer än bara ett språk. Att dra gränsen mellan dessa tre typer av tvåspråkighet kan ses litet problematiskt eftersom det ändå alltid är frågan om olika individer med vars och ens unika språkutveckling.

Som framgått ovan är det vanligt att varje forskare skapar sin egen definition om tvåspråkighet beroende på själva undersökningen och dess syfte. Individens sätt att vara och känna sig tvåspråkig varierar fall för fall och därför är det centralt att anpassa definitionen efter undersökning och undersökningsobjekt. I likhet med Börestam och Huss (2001, 51), instämmer vi om att förutsättningar för att barnet blir simultant tvåspråkigt är att de båda språken används regelbundet och aktivt. När man betraktar tvåspråkighet kan man inte utesluta vare sig identitetsfrågor eller kulturens och omgivningens roll. Dessa faktorer påverkar hur och på vilket sätt barnet skall bli och känna sig tvåspråkigt.

Barnen i vår studie kan anses vara simultant tvåspråkiga eftersom de alla har haft de två språken närvarande i sitt liv redan från tidig barndom. De använder båda språken aktivt i sitt vardagliga språkbruk och tiden visar hur språken kommer att utvecklas i det senare livet. Vi utförde undersökningen på en enspråkig ort där finskan talas av majoriteten och svenskan utgör minoritet med bara 288 invånare som anmält sig som svenskspråkiga (SVT 2011). Formellt sett lever familjerna alltså i ett tvåspråkigt samhälle men i en enspråkig finsk miljö där hemmet är den viktigaste omgivningen för användning av det svenska språket.

2.2 Tidig språkutveckling hos tvåspråkiga barn

Det finns mycket debatt omkring språkutveckling och speciellt existens av en viss åldersgräns för inläringen delar åsikter mellan forskare. Den amerikanske lingvisten och neurofysiologen Lenneberg (1967) har myntat termen *kritisk period*. Hypotesens huvudantagande är att det finns en viss åldersperiod när det är lättast att lära sig nya språk. Denna s.k. kritisk period börjar redan i tvåårsåldern och sträcker ända fram till puberteten. Under den kritiska perioden har barnet förmågan att automatisk lära in nya språk med mindre ansträngning. Enligt hypotesen blir inlärningsprocessen mer komplicerad efter den kritiska perioden och då måste man utnyttja andra inlärningsstrategier. Lenneberg (1967, 158) påpekar att man ännu kan lära sig nya språk efter den kritiska perioden men att behärska ett nytt språk så att det motsvarar en infödd nivå inte är möjligt.

Sundman (1999, 56-57) diskuterar att även om språkförmågan sägs vara medfödd hos människan, är språkinläring inte identisk hos alla. Hon menar att det finns två olika faktorer, *interna* och *externa*, som påverkar språkutvecklingen hos en individ oberoende av om individen är en-, två- eller flerspråkig. Interna faktorer betyder de egenskaper som människan själv har, t.ex. intelligens, och externa faktorer är i själva verket den språkliga *inputen* som individen får från och med hjälp av sin språkliga miljö. Vi anser också att de externa faktorerna är viktiga, speciellt hos tvåspråkiga barn. I denna studie är t.ex. omgivningen utanför hemmets väggar nästan helt enspråkig så den språkliga inputen – från föräldrar, kompisar och andra möjliga språkkontakter såsom daghemmet och hobbyer – spelar en stor roll för barnets språkutveckling.

Saunders (1988, 51-56) hävdar att barnet med två språk går genom tre utvecklingsfaser innan denne blir tvåspråkig. I första fasen, från födseln till ca två års ålder, barnet producerar enkla ett- och tvåordssatser och begriper sina två språk som ett lexikalt system som innehåller ord från de båda. Ordförrådet är väldigt begränsat och de flesta föräldrarna blir oroliga för sina barns språkutveckling även om fasen är naturlig och tillfällig. I nästa fas har barnet redan tillägnat sig ett aktivt ordförråd där språken delvis är separata men barnet ändå blandar element från de båda. Småningom lär barnet sig att anknyta språket till personen och då blir denne mer medveten om de två språken

som egna system även om en viss osäkerhet fortfarande förekommer. Föräldrarnas roll blir alltmer viktigare på vägen mot den sista fasen där språken börjar bli mer självständiga.

Övergång mellan Saunders (1988) faser sker gradvis och beror på flera olika skäl såsom barnets personlighet, naturlig språkförmåga, föräldrar samt språklig input som miljön erbjuder. Trots allt blir språken aldrig helt separata utan de har en ömsesidig inflytande på varandra. (Saunders 1988, 51-56.) Synen är ändå i någon mån omstridd och en del forskare har ifrågasatt Saunders (1988) perspektiv på utveckling av de två språksystemen. Bl.a. Genesee (2000) och Meisel (2000) visar att tvåspråkiga barn redan från ett tidigt stadium håller språken isär i de flesta språksituationer. Barnen kan alltså använda sina två språk för olika avsikter (Genesee 2000, 306) och t.ex. kodväxling är egentligen tecken på att de två språken har differentierats i stället för att vara ett sammansatt system (Meisel 2000, 344).

Börestam och Huss (2001, 26-27) betonar att man inte får betrakta språkutveckling som en isolerad företeelse utan alltid i samband med barnets övriga utveckling dvs. motoriska, sociala, emotionella och intellektuella färdigheter. Speciellt för tvåspråkiga barn spelar den språkliga närmiljön en viktig roll om målet är att båda språken skulle utvecklas simultant och till samma nivå. T.ex. Finland är officiellt tvåspråkigt men det betyder inte att individen automatiskt är i kontakt med svenska språket. Den språkliga närmiljön är kulturbunden och därför blir det allt mer viktigare att barnet får kommunicera och delta i samtal med vuxna och även andra mer kompetenta språkbrukare. (Börestam & Huss 2001, 27.) Den språkliga miljön kan för sin del antingen stödja eller begränsa barnets språkutveckling och framför allt dennes vilja att kommunicera med två språk. Om interaktionen mellan miljön och individen är lyckad, utvecklas både barnets tankar och vad som är angeläget, de båda språken.

Håkansson (2003, 150-151) diskuterar att när barn växer upp med två olika språk från början i hemmet, får de i så fall två förstaspråk och blir således simultant tvåspråkiga. Språkutveckling hos t.ex. finsk-svenska barn sker då egentligen som språket hos enspråkiga barn med avvikelser från att de som är tvåspråkiga kan växla mellan språken. Sundman (1999, 63) för sin del gör en liten skillnad mellan språkutveckling hos

enspråkiga barn och barn som håller på att simultant lära sig två språk. Hon konstaterar att språkutvecklingen hos simultant tvåspråkiga barn kan i början ske i lite långsammare takt än hos de enspråkiga. I senare skede är det ändå ofta så att de tvåspråkiga barnen har nått en högre nivå i sin språkkompetens än de jämnåriga enspråkiga barnen (Sundman 1999, 63).

En annan konsekvens av tvåspråkighet, som också Håkansson (2003, 125) tar upp, är att individen lätt kan växla mellan språken och på så sätt kodväxla, dvs. fylla luckor i sina språk. Sundman (1999, 63-66) påminner att detta bara är ett tecken på barnets språksystem som håller på att utvecklas. När man har två språk i samma hjärna är det oundvikligt att en sådan nära kontakt kommer att påverka individens språkbeteende. Därför är det inte ovanligt att språkliga element kan lätt blandas i personens tal. Att växla mellan språk kan förekomma på flera olika sätt samt definitioner och begrepp varierar. Håkansson (2003, 125) påpekar att t.ex. dra gränsen mellan blandspråk, kodväxling och lån är hårfin och utmanande. Beroende på vilken syn forskaren har på sin studie väljer han eller hon ut de lämpliga begreppen. Således är det viktigaste att tolkningen alltid sker utgående från kontext, dvs. den rådande situationen.

Finländsk forskning om tvåspråkiga barn har främst handlat om barn i skolåldern och genomförts som tvärsnittsstudier. Tvåspråkiga barns föräldrar och även lärare har enligt Sundman (1999, 86) känt oro för barnens språkutveckling: Är det ens möjligt att barnen blir fullständigt och balanserat tvåspråkiga? Eller finns det mera dåliga än bra sidor med att tillägna sig två språk simultant? Oron har lett till alltmer flera undersökningar om tvåspråkiga barn och deras möjliga problem med språkutveckling (Sundman 1999, 86-87). Under de senaste åren har även några longitudinella studier publicerats där man följt tvåspråkiga barns tidiga utveckling (se t.ex. Berglund 2008; Rontu 2005) och de har gett mycket relevant och aktuell information om språkutveckling hos finsk-svenska barn idag.

Rontu (2005) har undersökt kodväxling och språkdominans hos två finlandssvenska barn i Finland. Materialet består av föräldrantervjuerna samt inspelningarna av två flickor i samtal med sina föräldrar. Studien utfördes under två års tid, då barnen var mellan 2 år och 4 år. Hon hade i sin studie ett sociointeraktionistiskt perspektiv på

individens språkinläring. Med detta menar hon att barnen lär sig språk tillsammans med andra människor i social interaktion. Enligt Rontu är föräldrarnas roll den mest betydande för barnets språkutveckling men utöver dem måste man ta hänsyn till den övriga språkmiljön och motivation. Tydliga mål ligger till grund för tvåspråkiga barns intresse att använda de båda språken i interaktion med andra människor. Utöver denna studie genomförde Rontu en tvärsnittsstudie år 2004 och då undersökte hon åtta finska-finlandssvenska hem som uppväxtmiljö för tvåspråkiga barn i Åbo. Huvudsyftet var att betrakta språkliga och kulturella identiteter, familjens språkliga vardag samt möjliga förändringar i familjernas språkvanor med tiden. De viktigaste fynden i studien (Rontu 2004) var att beslut som föräldrarna gör gällande familjens språkbruk speglar från deras egen bakgrund, attityder och uppskattning av varandras språk.

Berglund (2008) utförde en fallstudie om ett simultant tvåspråkigt barns interaktion på finska och svenska. Såsom i många andra studier (se t.ex. Hassinen 2005; Leopold 1939, 1947, 1949a, 1949b; Saunders 1988) är undersökningsobjekt också i denna undersökning forskarens eget barn. Materialet bestod av ljudupptagningar, dagboksanteckningar, observation samt intervjuer av föräldrarna. Berglunds syfte var att utreda när, varför och hur informanten använder svenska respektive finska i olika kontexter. De viktigaste fynden i hennes studie var att barnets språkval tycktes ske personbundet, medvetet och konsekvent. Berglund (2008, 290-295) relaterade dessa resultat till föräldrarnas avsiktliga språkplanering som bl.a. innehåller användning av en viss språkstrategi, ständig kontakt med både finskan och svenskan samt balansen i den språkliga inputen. Utöver hade kodväxling en stor roll i informantens språkbruk: det var medvetet, universellt och han kodväxlade i varierande situationer och av olika anledningar.

Som många antar, tycks människan ha en medfödd språkförmåga som grund för sin språkinläring. Det är ändå alltid en individuell process och utöver interna faktorer måste man beakta språkbrukares omgivning, dvs. de externa faktorerna. Språket är framför allt ett medel för social interaktion med andra människor och i tidig barndom är föräldrarna de första språkliga kontakterna för barnen. Som studierna ovan visar, spelar föräldrarnas förhållningssätt en relativt stor roll till barnets tvåspråkighet. Hur förhåller de sig t.ex. till ett barn som är först i början av sin språkutveckling och t.ex. blandar och

kodväxlar med de två språken? Uppmuntrar föräldrarna barn till att använda båda språken och hurdant är deras eget exempel? Många forskare inom tvåspråkighetsområdet, såsom t.ex. Saunders (1988) och Baker (1993) påpekar att det inte bara är föräldrarna som utgör barnets språkmiljö utan man måste ta hänsyn till bl.a. syskon, lekkamrater och hela samhället. T.ex. boningsorten och daghemmet har en stor inverkan på vilket språk barnet använder i sina vardagliga aktiviteter. Språkutveckling kräver således aktivt samspel mellan barnet och dess närmiljö om målet är att barnet någon dag skall bli balanserat tvåspråkigt.

2.3 Språkanvändning och kommunikation hos tvåspråkiga

Som framkommit ovan, är språket framför allt ett medel för kommunikation och interaktion med andra människor. Vygotskij (2001, 191, 206-208) menar att barnets språk utvecklas framför allt för att denne kan kommunicera med sin språkliga närmiljö. Barn härmar omgivningens beteende och språkbruk och tillägnar sig sådana element och språknormer som råder i vardaglig kommunikation. Vygotskij ser alltså språket som ett sociointeraktionistiskt fenomen där barnet inte bara lär sig språket utan även omgivningens kultur och vanor. När det då är frågan om tvåspråkiga barn är det än viktigare att dessa två språkliga miljöer är närvarande, på något sätt. T.ex. i Finland är situationen ibland utmanande: Trots att landet är officiellt tvåspråkigt är det inte självklart att de båda språken är väl representerade och individen kan använda dem i sin omgivning.

Börestam och Huss (2001, 34) diskuterar att hemmet, oberoende av om barnet är ett- eller flerspråkigt, är den första och viktigaste språkinlärningsmiljön. Således är hemmet också en plats där barnet får kommunicera på sina två språk i varierande situationer. För barnets vidare språkutveckling har ändå skolan och den regelrätta undervisningen en betydande roll. Det är viktigt att barnet får använda sina språk även utanför hemmets väggar och i olika kommunikationssituationer. T.ex. jämnåriga samtalspartner är betydelsefulla därför att barnet får kommunicera på sin egen språknivå och samtidigt öva interaktionskunskaper (Salmivalli 2005, 32-33). Med begreppet *den proximala*

utvecklingszonen avser Vygotskij (2001, 329-333) att barnet lär sig mer av språket med hjälp av en mer kompetent språkbrukare. Individerna klarar alltså av sådana uppgifter som han eller hon inte kunde klara av på egen hand. Lainio (2006, 36) är inne på samma tankegång och menar att om barnet inte får stöd till tvåspråkighet från olika håll i sin tidiga barndom, riskerar den mest intensiva tiden för språkinläringen att ha gått förbi.

Rontu (2005, 59) menar att sådana kommunikativa situationer som ett tvåspråkigt barn deltar i med sina båda språk utgör kontexten för barnets språkutveckling. Därför är det viktigt att erbjuda barnet olika möjligheter att utöva sina respektive språk. Sundman (1999, 51-52) diskuterar vidare individens kommunikativa kompetens, dvs. förmågan att använda sitt eller sina språk så att man både förstår andra människor och blir även själv förstörd. Med hjälp av den språkliga miljön utvecklas inte bara språket utan även barnets tankar och sätt att se världen. När det gäller tvåspråkiga barn stödjer och kompletterar de två språken varandra. De tvåspråkiga kan i vissa fall kommunicera på det ena språket medan i andra fall på det andra – alltså välja språket efter situationen och de närvarande samtalspartnerna. (Sundman 1999, 51-52.)

Kommunikationen i tvåspråkiga familjer fungerar inte alltid som föräldrar planerat. Barn kan aktivt visa sin vilja när det gäller kommunikationen med de två språken. De Houwer (1999, 76) hänvisar till Pupier (1982) som presenterat några vanliga strategier för tvåspråkiga barns agerande i situationer då inflödet sker på två språk. I en vanlig samtalssituation kan barn visa nonchalans mot ett av de två språken genom att vägra tala det med samtalspartnern eller även med att lämna rummet då ett visst språk skulle användas. Typiskt för barns agerande är att, de ofta drar sig för att tala språket som miljön kräver av dem, om de inte känner sig bekväma i situationen. Ett sådant sätt att agera är således att använda sig av *undvikandestrategin*. I vissa situationer kan barn även försöka begränsa sin muntliga framställning till ett minimum i ett av de två språken. Detta betyder att barnen då kommunicerar med enkla, oftast ettordssatser, eller härmar det som samtalspartnern sagt. Barn kan genom sitt agerande även byta språk under diskussionens gång. Denne kan t.ex. avbryta diskussionen med att säga någonting på ett visst språk eller börja ett nytt diskussionsämne på det språk som barnet självt bestämmer sig att använda. Dessutom kan barnet visa hur han eller hon förhåller sig till språken genom att vara aktivt och pratsamt på ett av de två språken.

Barnet kan även välja att använda ett visst språk när denne svarar på frågor eller deltar i diskussioner. (Pupier 1982 refererad i De Houwer 1999, 76.)

Luykx (2005, 1407-1408) poängterar att de flesta tidigare studier angående språklig socialisation och kommunikation har handlat om barn mer som objekt än som agent i en socialisationsprocess. Med detta menar hon att barnets roll framför allt har varit en passiv mottagare av den språkliga och kulturella inputen som omgivningen erbjuder. Numera är tendens ändå mer mot den riktning där barnet ses som en aktiv och likvärdig deltagare i sin språkliga socialisationsprocess som sker i samtal med andra människor. Det har publicerats flera skrifter och guider (se t.ex. Arnberg 1988; Cunningham-Andersson & Andersson 2004; Folktinget 2001; Lainio 2006) för tvåspråkiga barns föräldrar under åren och dessa verk pekar på vikten av barnets aktiva roll i den språkliga socialisationen.

Även i denna studie utgår vi ifrån att barnet har en betydelsefull roll vad gäller dennes egen tvåspråkighet och socialisation. Vi anser att barnet inte endast är en aktiv deltagare utan även kan påverka sin egen språkutveckling och sätt att använda de två språken genom sina handlingar. Språket används primärt för kommunikation och kan inte betraktas separat, utan alltid i relation till omgivningen. Härnäst övergår vi till att mer specifikt behandla språkstrategier och interaktion i tvåspråkiga hem där kommunikationen har en socialiserande ställning.

3 SPRÅKSTRATEGIER OCH INTERAKTION I TVÅSPRÅKIGA HEM

I detta kapitel diskuterar vi språkplanering i tvåspråkiga familjers hem. Vi utreder vilka språkstrategier som kan användas och hur tvåspråkig interaktion ser ut (i avsnitt 3.1). Vidare i avsnitt 3.2 skall vi diskutera begreppet familjespråkpolicy (FSP) och dess roll inom tvåspråkighetsforskning. Även familjernas mål – vad beträffar tvåspråkighetsuppfostran – presenteras på en allmän nivå i avsnitt 3.3.

3.1 Språkplanering och språkstrategier i tvåspråkiga familjer

Den språkliga fostran av barnet börjar redan innan barnet är fött. Föräldrarna diskuterar hur de förhåller sig till varandras språk och därtill funderar de på hurdan ställning de två språken kommer att få i familjens vardag. Många långtgående beslut skall fattas på väg mot barnets tvåspråkighet. På vilket språk förs kommunikationen hemma? Skall båda föräldrarna tala sitt eget språk med barnet? Vilket språk kommer att bli barnets formella språk som registreras hos myndigheterna? Bland annat dessa frågor är av föräldrars intresse när de planerar familjens sätt att kommunicera med varandra och också med den språkliga miljön utanför hemmet. Barnets sätt att förhålla sig till språken kan variera stort och styra beslut gällande familjens språkval (se t.ex. Barron-Hauwaert 2004, 33-36; Tuominen 1999). Föräldrarnas tidigare kunskaper om och erfarenheter av tvåspråkighet och hur språkutveckling i allmänhet går till är viktiga i planeringen av hur de två språken skall användas med barnen.

Med begreppet *språkplanering* menar vi gärningar som föräldrarna gör när de planerar hur och vilka språk skall användas i familjen. Språkplanering innehåller bl.a. föräldrarnas gemensamma och igenomtänkta beslut om hur de två språken skall användas i familjen, användning av en eller flera språkstrategier och ständig kontakt med språken. Språkplanering är alltså medvetet agerande och det viktigaste målet är att familjen skulle fungera med två språk. (se t.ex. Herberts 1997.)

Det finns skrifter och guider avsedda för tvåspråkiga familjer som har det gemensamt att de ger uppmuntrande perspektiv till språkplanering. T.ex. Arnberg (1988, 49) konstaterar att varje familj är unik och så är också deras språkliga utgångspunkter. Detta betyder att även möjligheter och utmaningar i vardagen med två språk är olika. Även Lainio (2006, 39-41) delar denna åsikt och påpekar att familjernas språkliga val beroende på föräldrarnas bakgrunder samt språkkunskaper kan leda till helt olika resultat. Att satsa tid på språkplanering redan i en tidig fas kan verkligen löna sig. Utgående från de möjligheter som familjen och språkomgivningen kan erbjuda barnet är det lättare att fundera på målsättningar för familjens och speciellt barnets tvåspråkighet. Inte alla familjer har tillräckligt med tid eller energi för målmedvetna och ständiga ansträngningar för tvåspråkigheten i sitt vardagliga språkbruk. Således kan man inte förvänta sig att barnet alltid kommer att uppnå en infödd nivå i det språk som används mindre i familjen (Lainio 2006, 40).

Utöver föräldrarna påverkar hela uppväxtmiljön familjens språkval. Det tvåspråkiga barnets uppväxtmiljö är enligt Hassinen (2005, 46-47) en mer omfattande helhet som utgår från att se barnet som en medlem av olika grupper. Allra närmast till barnet står kärnfamiljen dvs. mamma, pappa och syskon. Deras attityder till tvåspråkighet kan antingen stärka eller försvaga barnets sätt att förhålla sig till sina två språk. Omgivningen kan för sin del indirekt påverka de språkliga val som görs inom familjen. Åsikter och erfarenheter som släktingar och vänner har om tvåspråkighet kan i bästa fall uppmuntra familjen att välja vardagen med två språk. Det språk eller de språk som har fått en officiell ställning i samhället definierar hurdana möjligheter det tvåspråkiga barnets uppväxtmiljö kan erbjuda inlärning och användning av de två språken. Det viktigaste är ändå att språkmiljön är stabil och de båda språken får fotfäste i barnets vardagliga språkbruk. (Hassinen 2005, 44-47.)

Herberts (1991) utförde en undersökning med tolv tvåspråkiga familjer och deras språk i vardagen. Studien koncentrerade sig på att betrakta hur familjernas språkval hade utformats med tiden samt att visa hur olika grader och typer av tvåspråkighet dessa resulterade i. Herberts (1991, 65-66) kom fram till en slutsats omfattande *tre m: modern, miljön och medvetenheten*, där alla är avgörande faktorer när språkvanor i familjer håller på att utvecklas. Enligt hans teori är modern den mest betydande

människan när det gäller språkstrategierna. Herberts betonar moderns centrala roll som den vuxna person som står barnet närmast under dennes första år. Han hävdar att kvinnor dessutom brukar ha bättre färdigheter i båda de två språk som talas i familjen och således vilar familjens språkval i sista hand på moderns axlar. Med det andra momentet, miljön, avser Herberts familjens näromgivning där språkförhållanden kan avvika från språkförhållanden i hela kommunen. Vidare kan språket i närmiljön påverka valet av dagvård och skola. Den tredje faktorn i Herberts teori är medvetenhet. Med detta syftar Herberts till familjens medvetna språkplanering och val som föräldrarna gör för att familjen skulle kunna fungera med två språk. Utan konsekvent språkbruk och medvetna mål är det svårt att uppnå balanserade kunskaper i de två språken. (Herberts 1991, 65-66.)

Till den tvåspråkiga uppfostran hör att föräldrarna gör upp framtidsplaner för hur de två språken används i familjens dagliga språkbruk. En sådan planering kallas för *språkstrategi* (se t.ex. Baker 2006; Barron-Hauwaert 2004; Grosjean 2010). Grosjean (2010, 205-212) presenterar fem olika språkstrategier som hjälper föräldrarna att uppmuntra och stödja barnets tvåspråkighetsutveckling. Den mest kända strategin refereras till som *en person – ett språk* –strategin (EPES) och den myntades av den franska lingvisten Ronjat redan i början av 1900-talet. Enligt EPES-strategin talar föräldrarna båda sitt eget språk med barnet och därmed förknippar denne ett visst språk med en viss person. Barron-Hauwaert (2004, 27) menar att konsekvent och konstant användning av de två språken är speciellt viktig under barnets tre första levnadsår då språkssystemet håller på att utvecklas. Genom ett gemensamt språk fördjupas barnets förhållande till föräldern. Språkplanering får därigenom en viktig ställning redan före barnets födelse och enligt Barron-Hauwaert (2004, 184) håller majoriteten av tvåspråkiga familjer fast vid språkvanor som de fattat först i början. För flera familjer är *en person – ett språk* –strategin det enda naturliga alternativet när man väljer mellan olika mönster för familjens språkbruk.

Grosjeans fyra andra, kanske inte lika ofta omnämnda strategier som används i tvåspråkiga familjer, är inte i första hand personbundna utan grundar sig mer på inlärningstid eller –plats. Den andra strategin enligt Grosjean (2010, 206-207) kallas för *hemma–utanför hemmet* –strategin (eng. home-outside home). Namnet i sig berättar om

kontexter där de två språken lärs in: minoritetsspråket i hemmiljön och det andra språket, ofta samhällets majoritetsspråk, i andra kontexter såsom i dagvård och i skolan. Denna strategi används framför allt i invandrarfamiljer. I *ett-språk-först* –strategin (eng. one-language-first) lär sig barnet språk successivt, dvs. först ett språk, vanligen minoritetsspråket, och vid tre till fyraårsåldern införs det andra språket som typiskt är majoritetsspråket. Grosjean (2010, 207) hävdar i detta fall att inläringen av det andra språket sker väldigt snabbt, speciellt då det talas av majoriteten i barns språkomgivning. I den fjärde strategin, *språk-tid* –strategin (eng. language-time), sker språkinläringen under särskilda tidsperioder. Med detta menar Grosjean att ett visst språk används i en viss tid under dagen. Den femte och sista strategin refererar han till som *fri-variation* (eng. free-alternation). Tanken bakom den här strategin är att diskussionsämnet, samtalsparten och situationen alltid påverkar på vilket språk diskussionen förs.

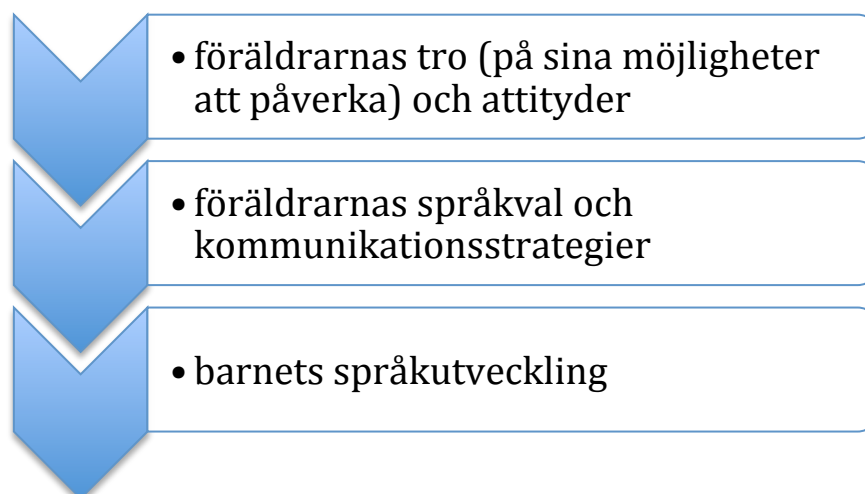
Som vi tidigare nämnt är varje tvåspråkig familj tvåspråkig på sitt eget sätt. Därför är det omöjligt att förutsäga vilken strategi passar bäst för vilken familj. Skrifter och guider avsedda för tvåspråkiga familjer (se närmare t.ex. Arnberg 1988; Cunningham-Andersson 2004; Lainio 2006) framhäver ofta strategin en person – ett språk eftersom den har noterats leda till bra resultat i flera familjer. Grosjean (2010, 208-211) diskuterar ändå att strategierna inte är fullkomliga och riktar kritik mot dem alla. EPES-strategin tycks fungera bäst när barn ännu är små och för det mesta kommunicerar med sina föräldrar. Det största problemet med språkstrategier förefaller ofta vara det att majoritetsspråket övertar minoritetsspråket om föräldrarna inte främjar även det svagare språkets ställning i barns samt hela familjens vardagliga språkbruk. För att barnet ska lära sig de två språken lika bra krävs ofta en uppväxtmiljö som erbjuder barnet tillräckligt med input på bådadera språken. I fall barnet tappat lusten och motivationen att använda ett av de två språken blir barnets framtid med de två språken hotad. (Grosjean 2010, 208-211.)

Rontu (2004) som undersökte åtta finska-finlandssvenska hem som uppväxtmiljö för tvåspråkiga barn i Åbo diskuterar olika språkstrategier i sin undersökning. I studien hade barnen spelats in i olika leksituationer med föräldrarna och vidare intervjuade Rontu barnens mammor och pappor om deras vardag med två språken. Resultaten visar att de rådande språkstrategierna i tvåspråkiga familjer bestämmer hur barnets språk

utvecklas och Rontu märkte att framför allt *en person – ett språk* –principen levde stark hos alla familjerna. Hon framhåller att strategin utgår från föräldrarnas egen attityd till tvåspråkighet och därmed är båda föräldrarnas språk och närvaro viktiga för barnets språktillägnande. Andra viktiga faktorer är enligt Rontu föräldrarnas uppmuntran och stöd för att använda båda språken samt deras attityder till barnets kodväxling. (Rontu 2004, 229-231.)

Rontu (2004, 230-231) upptäckte vidare att det i hennes studie förekom en viss variation i familjernas språkstrategier över tid. Två mammor berättade att talsituationen kan och får påverka familjernas språkval. Om familjen umgås t.ex. med enspråkiga svensktalande, är det lämpligt att alla talar svenska och så att ingen ska känna sig utanför i situationen. Även föräldrarnas inställning till kodväxling varierade i någon mån. Resultaten (2004, 230-233) visar att några familjer var mer toleranta mot byte av språk – det sker på barnens villkor – medan andra föredrog att kommunicera enbart på ett språk. Detsamma fann Herberts (1997) i sin fallstudie om sju tvåspråkiga familjer i Finland. Kontexten i Herberts fallstudie påminner om Rontus eftersom studien utfördes i en finsk-svensk –kontext i Finland på områdena där de båda språken var en del av den språkliga miljön. Herberts (1997, 129-133) kom fram till att även om de yttre omständigheterna hos dessa sju familjer var likartade varierade språkstrategier och därmed visade sig familjernas språkliga vardag se ganska olika ut. Detta gällde även i sådana familjer som hade valt att använda en person – ett språk –strategin.

Många studier inom tvåspråkighetsområdet – som t.ex. Rontus (2004; 2005) – utgår ifrån De Houwers (1999) modell om vad som påverkar språkutvecklingen hos tvåspråkiga barn (se figur 1). I sin studie undersökte De Houwer de potentiella miljöfaktorer som från första början kan definiera om barnet skall bli ett- eller tvåspråkigt. Studiens fokus låg i de attityder och föreställningar som föräldrarna kunde tänkas ha gentemot barns tvåspråkighetsutveckling. Hypotesen i hennes undersökning var att det som redan sker i tidig eller senare barndom beror ändå ytterst på föräldrarna. Ett enkelt faktum är att om det finns och framför allt används två språk i familjen har då även barnet möjlighet att bli tvåspråkigt.

FIGUR 1 Språkutveckling hos barnet och föräldrarnas språkliga attityder (efter De Houwer 1999, 86).

Figur 1 visar hur föräldrarnas tro och attityder ligger till grund för de språkliga val och strategier som föräldrarna gör i familjen – antingen sinsemellan eller med barnet. Vidare påverkar dessa val *hur* och *vad* barnet tillägnar sig av sin språkliga miljö. De Houwer (1999, 86) påpekar ändå att relationerna mellan de tre nivåerna inte är så entydiga. De alla är beroende av varandra och kan därför inte betraktas som avskilda och enbart gående i en riktning. Även Rontu (2004) betonar föräldrarnas roll för barnets språkutveckling. I hennes studie framkom det att föräldrarnas bakgrund starkt påverkar deras beteende och attityder och språkplaneringen. Redan före familjebildandet hade föräldrarna som ingick i hennes studie diskuterat bl.a. språklig identitet, attityder mot varandras språk och språklig miljö. Allt detta är en del av språkplanering även om det kan ske omedvetet och utan att föräldrarna tänker på sina blivande barn och deras språkanvändning.

Rontu (2004, 231) påpekar att det för familjens tvåspråkighet i hennes studie var väsentligt att den finskspråkiga föräldern ansåg svenska språket viktigt och uppmuntrade andra att tala svenska till barnet. Däremot fanns det inget tydligt svar om antingen modern eller fadern har en större betydelse för familjens språkstrategier och språkval utan föräldrarna bestämde ofta tillsammans vilka språk som användes med vem. Dessa val har oftast ursprung i föräldrarnas egen barndom: vad de har gått igenom och hur deras mammor och pappor har förhållit sig till de två språken. Språkplanering i

familjer tycks alltså framför allt vara beroende av föräldrarnas egna språkliga erfarenheter, seder och föreställningar.

Tuominen (1999, 69) för sin del påminner om att det inte enbart är föräldrarna som utför språkplaneringen utan man måste ta hänsyn till själva barnen också. Barnen kan t.ex. protestera mot att använda det ena av de två språken hemma och pratar bara det andra både med mamman och pappan. I sin studie märkte Tuominen att de två- eller flerspråkiga barnen då och då protesterade mot att använda ett visst språk utanför hemmiljön, t.ex. på offentliga platser eller bland sina vänner. På så vis påverkade barnen familjernas språkplanering, som om i smyg. Man måste ändå minnas att de flesta informanterna som Tuominen hade med i studien var invandrare eller flyktingar och även äldre än barn i vår studie och därför är också språksituationen olik jämfört med vår undersökning.

Lanza och Svendsen (2007) diskuterar i sin artikel en studie om filippinsk diaspora i Norge som genomförts av Hvenekilde och Lanza (2001). Svendsen (2002; 2004; 2006) kompletterade studien med mer djupgående data från fem familjer och då var fokus på språksocialisation. Lanza och Svendsen (2007) sammanfattar de viktigaste fynden av hela undersökningsprojektet och ett av dessa är att familjernas eget hemspråk ofta fungerade som ett hemligt språk i sådana miljöer där andra människor inte kunde förstå det (se även t.ex. Tuominen 1999, 69 för liknande fynd). Ett sådant *secret language* är också ett medel för verbal lek och harmlös retning som barnen bedriver i interaktion med andra barn eller även med vuxna (Lanza & Svendsen 2007, 292). I några fall bestämmer barnet sig inte enbart för sina egna språkval utan påverkar även föräldrarnas språk. När detta sker, har barnet enligt Tuominen (1999, 71-72) uppnått kontroll över språksituationen eftersom de inte bara kontrollerar och testar sitt eget språkbruk utan även föräldrarnas. Med andra ord betyder det att de två- eller flerspråkiga barnen har lyckats att förändra regler och på så vis deltagit i språkplaneringen.

Såsom individens språk är även språkplanering hos tvåspråkiga familjer alltid unik. Föräldrarna kan ju förstås t.ex. läsa böcker, artiklar och studier om tvåspråkighetsuppfostran men det som har störst betydelse är deras egna erfarenheter

och bakgrund. De Houwer (1999, 91) för sin del påpekar att språkinlärningsmiljön har en stor roll gällande hela språkutvecklingen. I en tvåspråkig språkomgivning är det lättare att få språklig input på de båda språken och även använda dem medan i en enspråkig miljö kräver det mycket mer om man vill att barnet blir aktivt tvåspråkigt. Håkansson (2003, 153-154, jfr också Grosjean (2010) ovan) tar upp några intressanta faktorer gällande olika språkstrategier samt deras bra och dåliga sidor, som är värda att bekanta sig med om man funderar på vilken strategi man skulle använda. Både Håkansson (2003) och Grosjean (2010) påpekar att varje strategi har sina svagheter och därför är det viktigt att välja den strategi som passar bäst ihop med familjens dåvarande situation och främjar de mål som familjen sätter för tvåspråkigheten.

Vi kan konstatera att språkplanering är summan av sina delar. Förutom föräldrarna med sina erfarenheter av tvåspråkighet påverkar även barnet självt samt den övriga omgivningen familjernas vardagliga språkstrategier. I det efterföljande avsnittet kommer vi att diskutera lite närmare begreppet familjespråkpolicy som under de senaste åren har egentligen kommit att avlösa begreppet språkplanering.

3.2 Begreppet *familjespråkpolicy*

Även om man länge intresserat sig för hur tvåspråkiga familjer använder sig av språken hemma (jfr diskussionen om språkplanering ovan), så har begreppet *family language policy* (FLP) definierats först nyligen (Schwartz 2010, 172). King, Fogle och Logan-Terry (2008, 907) definierade således FLP som "explicit (Shohamy 2006) and overt (Schiffman 1996) planning in relation to language use within the home of family members". I denna studie kommer vi fortsättningsvis att använda den svenska termen *familjespråkpolicy* (förkortat FSP) för att hänvisa till *explicit och öppen språkplanering av familjemedlemmarnas språkanvändning i hemmet*.

I FSP kopplar man föräldrarnas bakgrunder, språkliga identiteter och syn på hela språkutvecklingen till språkideologier, samhälleliga attityder och ideologier om språkföräldraskap. Förutom användning av olika språkstrategier (som beskrivits i avsnitt 3.1)

handlar FSP även om hur dessa ideologier i språkomgivning påverkar en att fatta och motivera vissa beslut. King m.fl. (2008, 909) påpekar att de flesta studierna om språkpolicier under åren har genomförts i institutionella kontexter såsom staten, skolan och arbetsplatser. FSP-forskningen har sina rötter i policyforskning och kanske därför har hemmiljön, människornas mer intima och personliga språkkontext, fått relativt sett mindre uppmärksamhet.

King m.fl. (2008, 908) påstår att det har funnits ett tomrum inom språkforskningen vad som gäller att studera FSP. Vi vågar ändå utmana detta och anser att flera forskare uppenbarligen har funderat mycket på och studerat familjespråkpolicy (som framgått i det föregående avsnittet) men med olika begrepp: språkval, språkplanering, språkstrategier och så vidare. De (King m.fl. 2008, 908-909) diskuterar även att fokus i forskningen tidigare har varit antingen barnets språktillägnande eller språkpolicy i allmänhet men under de senaste åren har också föräldrarnas mål med språkuppfostran och deras attityder blivit av intresse. Det är vi överens om och det var en orsak till att vi ville studera fenomenet ur två olika perspektiv: föräldrantervjuer och autentiska inspelningar av familjernas vardag.

Familjespråkpolicy har en viktig roll inom språkforskning eftersom det skapar ramar för interaktion i familjen och även för hela språkutvecklingen hos barn. Enligt Schwarz (2010, 186) har FSP-forskning hittills saknat studier som tar hänsyn till och samlar data från både föräldrar och barn. Familjespråkpolicy är alltså en väg till att betrakta föräldrarnas språkideologier och att reflektera bredare samhällsliga attityder till samt ideologier om språk och föräldraskap. Forskarna koncentrerar sig på att beskriva vad familjerna egentligen gör med språk i sin vardagliga kommunikation: familjernas föreställningar och ideologier om språk samt språkanvändning, och även deras mål och insatser för att använda språk. Bl.a. på grund av dessa faktorer anser vi att FSP är något mer än bara språkplanering och språkstrategier. Avsikten med FSP-forskningen är att fördjupa människornas förståelse om de processer som uppehåller vårt hemspråk och att hjälpa förstå hur vi kan på bästa möjliga sätt stöda unga språkinlärare. (King m.fl. 2008, 907-909.)

Lanza och Svendsen (2007) konkluderar att det framför allt är individens sociala nätverk som påverkar språkval och språkpolicy i familjen. Förstås finns det sådana faktorer som t.ex. den rådande samtalsituationen, samtalsämnet och avsikt med kommunikationen som måste ta hänsyn till men sociala relationer är ändå de allra viktigaste. Även om Lanza och Svendsen (2007) beskriver och analyserar en undersökning som handlat om en filippinsk diaspora i Norge är det relevant för vår studie. Svendsen (2004) påvisade bl.a. att föräldrarna betonade pragmatiskt perspektiv i språktillägnet och språkutveckling: Att kunna norska sågs t.ex. som förutsättning för att klara sig i studierna och senare i arbetslivet i Norge.

Den sociala omgivningens indirekta sätt att påverka FSP dykte upp även i King och Fogles (2006) studie om föräldrarnas perspektiv på familjespråkpolicy. I undersökningen deltog 24 familjer som alla önskade sina barn att skaffa additiv tvåspråkighet i spanska och engelska i USA. Studiens fokus lade i föräldrarna och i det hur de förklarar, gestaltar och försvarar familjespråkpolicy. King och Fogle (2006, 697) kom fram till att uppfattningar som föräldrarna har om bra föräldraskap är intimt sammankopplade med de beslut som de fattar om FSP. En allmän diskussion samt åsikter om bra föräldraskap i omgivningen formar de uppfattningar som föräldrarna själva har om föräldraskapet och således påverkar även attityder mot de två språken. I studien framkom att föräldrarna ändå litar på sina personliga upplevelser av språkinlärning när de fattar beslut om barns språkliga framtid (2006, 695). Familjen och vänner stödjer och hjälper föräldrar när de gör beslut om språkpolicy i familjen. Detta diskuterar även De Houwer (2009, 90-92) som understryker att även om föräldrarna i sista hand bestämmer över familjens språkliga val och således även FSP:n är det viktigt att kunna få stöd och råd från någon annan utanför kärnfamiljen.

King och Fogle (2006, 700) gjorde en djupare analys av föräldrantervjuerna och märkte att föräldrarna motiverade familjespråkpolicy genom att hänvisa till tre olika källor. I flera fall refererade föräldrarna det som sagts om tvåspråkigheten i föräldraguider eller gav exempel på erfarenheter i den närmaste släkten samt hos vänner. De hänvisade även till egna erfarenheter om tvåspråkighet och språkinlärning. Föräldrarna använder källorna för att bevisa och förstärka sina känslor om bra föräldraskap. Föräldrarna i studien förklarade och argumenterade för sina beslut om FSP på många olika sätt och

ofta började de med typiska s.k. *vague openers* som t.ex. "Jag har läst om" eller "Enligt en studie". Därtill hänvisade de till olika tidskrifter, tidningar och forskningsresultat när de ville förklara familjens språkpolicy. Särskilt föräldrarna, som hade valt att uppfostra sina barn simultant tvåspråkiga från första början, motiverade sina val ofta med stöd av vetenskaplig litteratur. (King & Fogle 2006, 700-702.)

Ett intressant resultat i King och Fogles studie var att även om föräldrarna i regel tänkte att erfarenheterna som släktingar hade om tvåspråkigheten var viktiga, använde de dessa exempel ofta i negativ mening t.ex. för att beskriva något som de själva inte ville utsättas för. Föräldrarnas egna upplevelser av tvåspråkighet och språkinläring var däremot ett sätt att bortse från råd från tvåspråkighetsexperter. (King & Fogle 2006, 697-707.) Tuominen (1999, 71-74) menar att föräldrarna ofta har en stark vilja men inte alltid medel för att realisera valen och språkpolycyn som skulle hjälpa till med barnuppfostran på två språk. King och Fogle (2006, 707) är inne på samma linje som Tuominen (1999) och påpekar att litteraturen inom tvåspråkighetsområdet samt föräldrarnas egna erfarenheter visserligen erbjuder tillräckligt många orsaker till varför föräldrar borde uppfostra barnen tvåspråkiga. Samtidigt är det ändå ofta så att föräldrarna upplever att de har lite information om språkutvecklingsprocessen samt de utmaningar som tvåspråkigheten medför och således blir många föräldrar bekymrade över om deras val är rätta (King & Fogle 2006, 707).

Schwartz (2010) redogör för olika studier inom FSP-området. Hon visar hur föräldrarna (av vilka de flesta varit invandrare) i studierna möter utmaningar som finns i den s.k. minoritet–majoritet –språkverkligheten där de lever med sina barn. Barnen växer upp i en miljö där minoritetsspråk talas hemma och majoritetsspråk utanför det. Föräldrarnas interaktion och språkanvändning har en stor roll vad som gäller barnens socialisation till kulturell omgivning. Det är självklart att strategierna och FSP varierar beroende på barnens ålder och utvecklingsnivå men utgångspunkten är ändå likadan: Hur kan barnen lära sig två språk så fullkomligt och autentiskt som möjligt? En utmaning är att det inte alltid går som planerats. Att fostra sitt barn tvåspråkigt kräver intellektuell och emotionell insats och kan då och då vara väldigt frustrerande samt tungt. (Schwartz 2010, 171-175, 183, 187.) Men hur blir det sedan? Hur ser ett tvåspråkigt barns liv med de två olika språken ut?

Hassinen (2005) som studerat estniska-finska barn kom fram till att föräldrarnas attityder till de två språken återspeglas direkt till barnens sätt att betrakta sin språkliga närmiljö och vardag med två (eller flera) olika språk. Även Schwartz (2010, 177) betonar hur attityder och föreställningar hos föräldrarna påverkar hurdan barns språkliga miljö blir. Det bästa vore enligt Hassinen (2005, 46) att båda språken skulle användas likvärdigt i familjens vardagliga samtal. Om det inte av någon anledning händer, borde föräldrarna i så fall motivera för sitt agerande. Barnet borde undgå känslan att det ena språket, antingen mammas eller pappas språk, är sämre än det andra. Om barnet tycker att språket på något sätt är dåligt, svagt eller helt obrukbart kan det leda till att även personen som pratar språket i fråga får samma särmärke.

I studier om tvåspråkighet förknippas ofta föräldrarnas sociala ställning samt utbildningsnivå med förmågan att uppfostra barnet tvåspråkigt. Tvåspråkighetsforskare har uttryckt att barn, vars föräldrar är högutbildade och har en högre social ställning, troligen kan ha bättre förutsättningar för att bli tvåspråkiga (se t.ex. Berglund 2008; Rontu 2004, 233; Tuominen 1999). Bl.a. Tuominen (1999, 62) diskuterar att utbildningsnivån indikerar de attityder som föräldrarna har till en tvåspråkig uppfostran av barnet. Enligt Tuominen kan högutbildade föräldrar troligen sätta mer värde på sitt eget språk och förmågan att kunna två språk flytande. Ytterligare tenderar de även att vara mer entusiastiska vad gäller att främja tvåspråkigheten i familjen. Även avvikande åsikter finns bland forskare. T.ex. Hassinen (2005, 18) medger att en viss social bakgrund kan möjliggöra bättre insatser för tvåspråkigheten hos ett barn: t.ex. utlandsvistelser, privata dagis samt privata skolor. Trots det påminner Hassinen att man inte behöver vara lingvist för att kunna erbjuda barnet de bästa möjliga omständigheterna för att de två språken skulle kunna utvecklas sida vid sida. King och Fogle (2006, 707) påpekar att tvåspråkigheten inte längre är elitens privilegium utan snarare en möjlighet för alla – oberoende av utbildningsnivån eller den sociala ställningen i samhället.

Hassinen (2005, 51) menar att det enbart är föräldrarna som bestämmer vilka språk som pratas i familjen. Föräldrarna diskuterar inte med barnen utan gör beslut och talar för dem med egna språkerfarenheter. Många forskare (se t.ex. Lanza & Svendsen 2007; Luyckx 2005; Tuominen 1999) är ändå oeniga ifråga om föräldrarnas entydiga roll i

familjespråkpolycyn. Luykx (2005, 1409) t.ex. presenterar tre olika vägar, hur barn både direkt och indirekt kan socialisera sina föräldrar och påverka deras språkanvändning i hemmiljö. I två första fallen gör föräldrarna beslut gällande barnets förmåga att lära sig de två språken: familjerna t.ex. flyttar eller försöker själva använda språket i fråga bara för att stödja barnets språkinläring. Den tredje vägen för sin del är mer direkt. Där har barnen redan nått en hög kunskap i språket vilket leder till att det även används mer i familjen. Även föräldrarnas språkkunskaper kan således förbättras när de kommunicerar med barnet. Även om Luykx för det mesta hänvisar till studier bland invandrare och flerspråkiga, kan upptäckterna tillämpas att gälla även tvåspråkiga familjer. FSP i all dess mångfald är således inte bara föräldrarnas "plan" utan även barnens. Tuominen (1999, 72-73) å sin sida påpekar att barnets språkförmågor vid ett visst skede kan uppnå och t.o.m. överskrida föräldrarnas nivå. Då blir det alltmer lättare för barnen att påverka familjens språkliga val och FSP som råder.

Som framkommit av diskussionen ovan spelar både inre och yttre faktorer roll till hur den språkliga vardagen ser ut i tvåspråkiga familjer. Först och främst påverkar allmänna diskussioner om och inställningar till tvåspråkigheten samt hurdant behov föräldrarna känner för användning av de två språk i familjen. Tuominen (1999, 67-68) och Rontu (2004, 237) anser att föräldrarnas ömsesidiga uppskattning av varandras språk samt kultur är väsentliga redan när man grundar en tvåspråkig familj. När barnen föds i familjen är det viktigt att omgivningen, speciellt föräldrarna, stödjer balansen mellan språken samt visar intresse för dem så att barnen känner sig hemma hos de två språken samt två kulturer.

Vidare menar King och Fogle (2006, 705) att föräldrarnas egna erfarenheter om tvåspråkighet och språkinläring väger mest när man formar familjespråkpolycyn. Även föräldrarnas tankar om bra föräldraskap påverkar de val som de gör för familjens tvåspråkighet. Många föräldrar funderar på barns språkliga framtid redan i tidig fas och tänker på hur dessa tidiga val påverkar barns liv i långa loppet. Tvåspråkigheten ses ofta erbjuda fler alternativ för barnet vad gäller t.ex. studier, jobb samt mänskliga relationer (se t.ex. Arnberg 1988; King & Fogle 2006). När man undersöker FSP i familjer är det viktigt att anknyta data som man har fått av barn till data från föräldrarna. Genom att samla ihop data ur olika perspektiv och olika informanter blir resultaten mer trovärdiga

och framför allt mer omfattande. Avslutningsvis kan familjespråkpolycyn sägas ännu vara ett nytt område inom tvåspråkighetsforskning och få studier har hittills genomförts utifrån detta perspektiv (Schwartz 2010, 186) men siffran kommer säkert att stiga.

3.3 Mål med tvåspråkighetsuppfostran

I tvåspråkiga hem har interaktion mellan familjemedlemmar och hela familjespråkpolycyn en betydelsefull roll för barnets senare liv med två språk. Alla ovan behandlade temaområden påverkar de val som föräldrarna gör gällande språkuppfostran av sina barn. Man kan alltså inte bortse från det faktum att familjespråkpolycyn varierar beroende på familjerna, deras egen bakgrund, barns ålder och kanske den mest betydande faktorn (se t.ex. Schwartz 2010, 186-187): hurdana mål de har med tvåspråkighetsuppfostran. Bl.a. Rontu (2004, 233-234) skriver om språklig medvetenhet hos tvåspråkiga familjer. Det som föräldrarna vet och har lärt sig om tvåspråkighetsuppfostran påverkar vidare deras målsättningar: vad de egentligen förväntar sig från barnets utveckling och möter förväntningarna och verkligheten?

Föräldrarnas förväntningar för barns tvåspråkighet varierar stort. Ofta är förväntningar för höga samt orealistiska och föräldrarna blir överraskade om barnet inte lyckas bli simultant tvåspråkigt trots alla ansträngningar (Barron-Hauwaert 2004, 109-110). Det är många föräldrar som antar att barnet bara tar in språken som av sig själv, utan besvär (De Houwer 2009, 93). Så är det naturligtvis inte, utan att lära sig två språk simultant är ofta utmanande och hårt för både barnet och föräldrar. De Houwer (1999, 82-84) påpekar att en betydande del i tvåspråkighetsuppfostran är de tankar och föreställningar som föräldrarna har om språkinläring hos barn samt om deras egen roll i processen. Hon använder termen *impact belief* för att illustrera dessa omständigheter som föräldrarna måste gå igenom när de funderar på barnets språkutveckling. Ifall föräldern har en hög *impact belief* är han eller hon ofta intresserad av tvåspråkighet och vill främja det på alla möjliga sätt. För sin del känner föräldrarna med låg *impact belief* sig ofta maktlösa framför de språkliga val som skall göras för barn. De Houwer (2009, 95) påpekar att många föräldrar inte ens vet hurdan roll de har för barnets

tvåspråkighet. Utan input från båda föräldrar och utan hög impact belief blir familjens tvåspråkighet väldigt fort hotad.

Tvåspråkigheten kan idag hellre ses som en möjlighet än som ett hinder (se t.ex. Lainio 2006). Barron-Hauwaert (2004) intervjuade drygt 100 tvåspråkiga familjer, både mammor och pappor, via en enkätundersökning som behandlade språkstrategier och i synnerhet en person – ett språk –strategin som familjernas uttalade språkpolicy. I enkäten fick föräldrarna svara hurdana fördelar och nackdelar de ansåg finnas i att vara en tvåspråkig familj. De tio mest populära argumenten för tvåspråkigheten syftade mycket till familjens framtid då barnet redan har tillägnat sig de två språken. Dessa argument kan ses ligga till grund för föräldrarnas mål vad som gäller tvåspråkighetsuppfostran i familjen.

Enligt Barron-Hauwaert (2004, 113) anser föräldrarna att tvåspråkighet ger en bra början till livet: ett tvåspråkigt barn har det lättare att tillägna sig nya språk i framtiden efter att redan ha lärt sig två. Föräldrarna anser att simultan inläring av de två språken redan i barndomen är bättre för barnet än att tillägna sig språken senare i livet. Barnet kan även utnyttja sina språkkunskaper i studier och vidare i arbetslivet. Mobiliteten och möjligheter att jobba i andra länder uppfattas av föräldrarna som positiva följder av barns tvåspråkighet. Tvåspråkigheten anses också ha en positiv inverkan på barns intelligens och metamedvetenhet. Enligt föräldrarna ökar även barns tolerans mot andra språk samt kulturer och denne lär sig att förstå annorlunda behov som människor med olika kulturella bakgrunder har. Genom sina två språk kan barnet vara en del av två kulturer och även kommunikation med de olika familjemedlemmarna blir mer flytande när man använder de båda språken. (Barron-Hauwaert 2004, 113-115.)

Barron-Hauwaert (2004, 115) konstaterar att föräldrarna inte hade många negativa synsätt på tvåspråkighetsuppfostran utan för det mesta var deras tankar positivt laddade. Nackdelarna gällde familjernas stora ansträngningar för tvåspråkighet synnerligen från den förälderns sida som försökte bevara och upprätthålla minoritetsspråket i familjen. I familjernas svar kom fram till att en tvåspråkig familj inte ofta känner sig som en "normal" familj utan man måste arbeta hårt och bestämt för att kunna få vardagen med två språk att fungera. En tvåspråkig familj väcker ofta intresse

hos de enspråkiga och enligt studien är det väldigt stressande för tvåspråkiga familjer att alltid förklara situationen. Tid och ansträngningar krävs av båda föräldrar både hemma och utanför hemmet för att de två språken skulle bli lika starka hos barn. Vidare upplevde föräldrarna i hennes studie att det ibland är påfrestande att översätta samtal från ett språk till ett annat beroende på vem som är närvarande i situationen. Föräldrarna medgav också att oron för barns språkutveckling och kodväxling är vanlig i tvåspråkiga familjer. De var bekymrade över att barnet aldrig når den infödda talarens nivå i språken och att barnet blir retat i skolan för sina två språk. Utan stora insatser, tid och tillräcklig input är det svårt att nå de mål som familjen har satt. (Barron-Hauwaert 2004, 115.)

Lanza och Svendsen (2007, 286-289) märkte i sin analys att föräldrarna väldigt ofta är beredda för att anpassa språkval och -strategier enligt barnens förhoppningar och situation. En far i studien ville att hans barn skulle lära sig tagalog, som var pappas modersmål. Barnen använde norska i ömsesidig kommunikation samt med den norskspråkiga omgivningen men enligt pappan var det helt acceptabelt. Hans motiv till att barnen ändå skulle lära sig tagalog var identitets- och kulturberoende: språket är den enda kopplingen till pappas rötter och således även barnens härkomst. Framtidsaspekten är väldigt viktig när man diskuterar tvåspråkighetsuppfostran: Det kan ju hända att barnen inte bryr sig om vilka språk de lär sig och hur under de tidiga åren men efter ett par år kan situationen vara en hel annan. I Jyväskylä är situationen med dessa tvåspråkiga familjer delvis likadan som ovan, eftersom staden är så starkt enspråkig. Även om det finns två språk i familjernas vardag, är verkligheten utanför hemmet något annat. Därför krävs det mycket av föräldrarna för att säkerställa för barnens tvåspråkiga utveckling.

Det finns ett antal olika medel för att väcka barnets intresse mot de två språken och under åren har även många broschyrer om det tvåspråkiga barnets fostran avsedda för föräldrarna utgivits (se t.ex. Folktinget 2001). I dessa guider framkommer t.ex. att den språkliga stimulansen (jfr diskussion ovan) är mycket avgörande och att den kan förekomma i olika former: att läsa högt med barnen, leka och spela, att umgås med släktingar och andra bekanta med språket i fråga och så vidare. Sundman (1999, 56-58) diskuterar hur barn fostras till tvåspråkighet och konstaterar att den viktigaste

omständigheten av alla interna och externa faktorer hos individen ändå är motivationen. Hon (Sundman 1999, 58) menar att föräldrarna är de största förebilderna för sina barn i tvåspråkighetsuppfostran och deras modell är ytterst viktig när barnet skapar sin egen språkliga identitet och vilja att använda de båda språken.

Tuominen (1999, 67-68) diskuterar att målen som föräldrarna i hennes studie ställt för tvåspråkighetsuppfostran inte helt förverkligades. Detta berodde troligen på att konsekvens i familjernas agerande saknades, dvs. föräldrarna hade fattat ett visst beslut om språkanvändning men sedan inte följt dem. Informanterna i Tuominens studie använde t.ex. mycket engelska – som var omgivningens språk – medan båda föräldrarnas modersmål var i sekundära roller. Vi har noterat att liknande resultat som Tuominens inte förekommer i litteraturen kring språkplanering och FSP. Är det så att man inte så gärna lyfter fram misslyckanden eller har man i allmänhet helt enkelt bara lyckats i sina försök att uppfostra barnet tvåspråkigt? Schwartz (2010, 187) för sin del poängterar att hela FSP-forskningen behöver mer data från autentiska språkmiljöer samlad med etnografiska metoder. Vidare diskuterar hon att det framför allt är viktigt att ha material både från föräldrars och barns perspektiv och även ett ökat samarbete mellan olika vetenskapsgrenar är önskvärt.

Målet med tvåspråkighetsuppfostran är slutligen ganska tydligt – att uppfostra barn till självständiga språkanvändare som klarar sig i interaktion med andra människor och med två språk. Tuominen (1999, 72, jfr också Luykx (2005) ovan) som undersökte flerspråkiga invandrarfamiljer påpekar att barnens språkkunskaper under ett visst skede når och även passerar föräldrarnas vetande. I tvåspråkiga familjer är läget lite annorlunda eftersom föräldrarna är infödda språkanvändare men man måste ändå komma ihåg att när barnen når eller kommer närmare till föräldrarnas nivå, är deras påverkningsmöjligheter i familjespråkpolicyn allt större. Därför är det viktigt att föräldrarna från första början tar hänsyn till barnens åsikter och ställning trots att de är unga och inte kan bestämma över allt som har med tvåspråkighetsuppfostran att göra.

I Rontus (2004, 237) studie konstaterade en svenskspråkig pappa träffande om sina tvåspråkiga barn: *"Di blir int likadana finlandssvenskar som jag. Di har möjlighet att välja sin identitet."* Föräldrarna och den övriga språkmiljön erbjuder alltså barnet färdigheter

och chanser för att bygga den tvåspråkiga identiteten i dagens samhälle (Rontu 2004, 237) men sist och slutligen håller barnet självt ändå i tyglarna.

4 JYVÄSKYLÄ SOM SPRÅKOMGIVNING

Familjerna som ingår i studien är bosatta i Jyväskylä och i det här kapitlet redogör vi för staden som språkomgivning. I avsnitt 4.1 diskuterar vi staden och dess invånare på en allmän nivå: Var den ligger, hur många utländska invånare det finns och hurdan ställning den svenskspråkiga befolkningen har i Jyväskylä. Avsnitt 4.2 handlar om svensk verksamhet i staden. Även om Jyväskylä är starkt finskspråkig, är svensk verksamhet relativt livlig och mångsidig.

4.1 Jyväskylä i siffror

Med sina 130 816 invånare (år 2011) är Jyväskylä Finlands sjunde största stad och den sjätte största tätorten. Folkmängden ökade stort på grund av en stor sammanslutning av kommuner i början av år 2009, då Jyväskylä stad, landskommun och Korpilax förenades i en och samma kommun. Staden och kommunen ligger i landskapet Mellersta Finland i Västra Finlands län. Grannkommunerna är Petäjävesi i väster, Urais och Laukas i norr, Toivakka i öster och Joutsa, Luhango samt Jämsä i söder. Jyväskylä är ett av de största tillväxtcentrumen i Finland eftersom både folkmängden och antal arbetsplatser ökar kraftigt. (Jyväskylän kaupunki 2011.)

I Jyväskylä stad finns det 4375 invånare vars modersmål är något annat språk än finska eller svenska. Dessutom har 288 invånare av befolkningen i Jyväskylä anmält svenska som modersmål. Antalet svenskspråkiga i staden har ökat stadigt under de senaste åren. Enligt statistiken fanns det 216 svenskspråkiga invånare i Jyväskylä år 1990. Tio år senare, år 2000, hade antalet svenskspråkiga stigit till 230. (SVT 2011.) Man måste ändå notera att statistiken bara innehåller de invånare vars officiella (hos myndigheterna registrerade) modersmål är svenska. Språkregistreringen sker så att föräldrarna meddelar det nyfödda barnets språk till befolkningsregistret och man får bara meddela ett språk (även om två eller flera språk eventuellt talas i familjen). Det angivna modersmålet behöver dock inte vara bestående utan kan ändras senare i livet (Sundman

1999, 10). Således är det även sannolikt att antalet tvåspråkiga (finsk-svenska) i Jyväskylä är större än statistiken visar.

På grund av att Jyväskylä är starkt enspråkigt, dvs. att finskan dominerar i området, anser vi att staden är intressant som undersökningsområde för vår studie. Ett ytterligare intressant faktum är att Jyväskylä sedan kommunsammanslagningen år 2009 är den största kommunen i Finland som inte har ett svenskspråkigt namn. Trots att antalet svenskspråkiga invånare i staden är relativt lågt, så har språket ändå ett fotfäste i Jyväskylä. I följande avsnitt skall vi lite närmare beskriva svensk verksamhet i Jyväskyläområdet, alltså service och olika aktiviteter som erbjuds till den svenskspråkiga befolkningen i staden.

4.2 Svensk verksamhet i Jyväskylä

Enligt våra egna erfarenheter är svensk verksamhet i Jyväskylä livlig i förhållande till att det finns relativt få invånare som är registrerade som svenskspråkiga. Staden har erbjudit dagvård på svenska från och med hösten 1999. Sedan 2007 har den svenskspråkiga dagisgruppen varit en del av Sidofickans daghem och där finns det två avdelningar: en svenskspråkig och en finskspråkig grupp under samma tak. Pedagogerna i Sidofickan talar konsekvent svenska (i den svenskspråkiga avdelningen) eller finska (på den finskspråkiga avdelningen) med alla barnen. Barnen får däremot fritt välja vilketdera språket de talar med varandra. Utöver att grupperna är under samma tak så har de även några gemensamma lekstunder under veckan då båda språken används i lek och spel. I den svenskspråkiga gruppen fanns det under våren 2011 32 barn (Nousiainen *personlig kommunikation* 1.4.2011) och antalet har ökat stadigt under åren. Det är inte frågan om en språkbadsdagis eftersom man förutsätter att alla barnen i gruppen har nära kopplingar till det svenska språket.

Utöver daghemmet verkar den svenska skolan i samband med den finska skolan i stadsdelen Kuokkala i Jyväskylä. Undervisningen startade hösten 2003 och år 2011 fanns det två lärare och 19 elever i den svenskspråkiga grundundervisningsgruppen. På

högstadiet fanns det fem svenskspråkiga elever som hade fortsatt sin skolgång på svenska. De flesta av eleverna är tvåspråkiga och i klassrummen talas enbart svenska. Svenska språket bör således vara starkt nog för att eleven kan ta del i undervisningen. Från den tredje klassen framåt är eleverna integrerade med de finskspråkiga undervisningsgrupperna i en del av konstämna och då är undervisningsspråket finska. Framtiden med svenskspråkig undervisning i Jyväskylä ser positiv ut och antalet elever väntas öka så småningom. Ett bra exempel på detta är att kommunen förbereder en egen läroplan för den svenskspråkiga undervisningen. (Palve *personlig kommunikation* 12.4.2011; Pohjanlammen koulu 2011.)

En aktiv och väsentlig del av den svenska verksamheten i Jyväskylä är Föreningen Svenska sällskapet i Jyväskylä (SSJ) som grundades i oktober 2002. Föreningen är politiskt obunden och dess uppgift är att främja det svenska språket och den svenskspråkiga befolkningens intressen i Mellersta Finland. Antalet medlemmar är ca 130 (Nordman *personlig kommunikation* 11.4.2011) och det ökar stadigt. Grundtanken bakom SSJ:s verksamhet är att ordna tillfällen där dess medlemmar får umgås och använda det svenska språket i sällskap. Vidare vill föreningen erbjuda även aktiviteter för hela familjer, t.ex. teaterresor, föredrag, familjeläger och barnklubbar. (Svenska Sällskapet Jyväskylä 2011.)

Jyväskylä stadsförsamling ordnar några gånger om året förrättningar och gudstjänster på svenska, t.ex. De vackraste julsångerna och Lucia-festen. Utöver detta har Svenska Folkpartiet en lokalavdelning i staden och Jyväskylä Pohjola-Norden ordnar olika evenemang, kurser och kulturhändelser samt ger information om nordiskt samarbete. (Jyväskylä Pohjola-Norden ry 2011; Svenska Sällskapet Jyväskylä 2011.) I det efterföljande kapitlet skall vi diskutera materialinsamlingen och metoderna i denna studie som vi alltså beslutade att genomföra i ett enspråkigt finskt område. Detta är sällsynt för tvåspråkighetsforskning i Finland.

5 MATERIALINSAMLING OCH METODER

I detta kapitel går vi igenom materialinsamlingen för studien samt bakgrundsfakta gällande våra informantfamiljer. I avsnitt 5.1 skall vi redogöra för hur materialinsamlingen skett och vilka metoder som använts i studien. Vidare i avsnitt 5.2 skall vi beskriva familjernas bakgrund, deras nuvarande språksituation, de attityder som föräldrarna har mot varandras språk samt språkomgivningens roll i familjens tvåspråkighet. En kort beskrivning av bearbetning och analys av materialet anges också i slutet av kapitlet i avsnitt 5.3.

5.1 Kvalitativ fallstudie i tre tvåspråkiga familjer

Hirsjärvi m.fl. (2009, 161) betonar att meningen med kvalitativ forskning är att beskriva *det verkliga livet*. Det finns många olika faktorer som man måste ta hänsyn till i en undersökningssituation, till exempel tid, plats och närvarande människor. Hirsjärvi m.fl. påpekar att det är viktigt att utreda relationer mellan dessa faktorer så mångsidigt som möjligt när studien handlar om företeelser i det verkliga livet. På basis av detta beslöt vi att genomföra vår undersökning med kvalitativa metoder. Som sagt koncentrerar denna studie sig på att beskriva tvåspråkiga familjernas vardag med syn på deras språkval och språkstrategier. Materialet är alltså hämtat från autentiska situationer och därmed ansåg vi att kvalitativt perspektiv möter våra behov och vårt syfte bäst.

Patton (2002, 47, 59) skriver att kvalitativ forskning framför allt är beskrivande och holistisk. Forskningen tar läsaren med sig till tiden och platsen där undersökning har skett och får företeelserna således kännas mer autentiska. Vidare redogör Patton (2002, 47-48) för vikten av fältarbete i samband med kvalitativa forskningsmetoder. Med detta avser han att man på fältet kommer i nära kontakt med människor och får en djupare uppfattning om deras liv. Hirsjärvi m.fl. (2009, 164) har sammanställt en lista över typiska drag hos kvalitativ forskning. Såsom Patton (2002) framhåller även Hirsjärvi m.fl. det holistiska perspektivet och användning av kvalitativa metoder i datainsamling. Utöver poängterar de att forskningen väldigt ofta gestaltar sig under processens gång

och så småningom blir även ändamålet med studien tydligare. Utgångspunkt för kvalitativ forskning är enligt Hirsjärvi m.fl. framför allt induktiv. I stället för olika teorier, hypoteser och referensramar utgår forskaren från undersökningsmaterialet. Företeelser studeras således i verkligheten och det är den ifrågavarande kontexten och inte forskaren som bestämmer vad som är viktigt.

Eskola och Suoranta (1998, 20) poängterar för sin del att forskaren har en central roll i kvalitativ forskning och det är hans eller hennes idéer som styr arbetet. Forskaren har frihet att planera, förverkliga sina tankar och använda sin fantasi. Vidare påpekar Eskola och Suoranta (1998, 18) att val av informanter vid kvalitativ studie är medvetet och sker således inte slumpmässigt. Oftast vill forskaren ha med ett litet antal fall som skall analyseras utförligt och då är det resonabelt att själv välja undersökningsobjekt. Kvalitativ forskning tenderar alltså inte att dra allmänna slutsatser av resultaten utan koncentrerar sig på att beskriva, tolka och förstå fenomenet i fråga.

Vi bestämde oss för att genomföra denna undersökning i form av en fallstudie av flera skäl. Hirsjärvi m.fl. (2009, 134) konstaterar att fallstudien är en detaljerad och intensiv metod som koncentrerar sig på att beskriva ett enskilt eller ett par fall som är relaterade med varandra. De konstaterar vidare att typiskt för en fallstudie är att undersökningen sker i en autentisk kontext och man utnyttjar olika metoder parallellt (Hirsjärvi m.fl. 2009, 135). Vi anser att våra informanter inte bara är undersökningsobjekt utan även subjekt som upplever olika saker och känslor. Syftet med dessa tre fallstudier är att utreda både föräldrarnas tankar och även familjernas språkliga vardag mer djupgående: vi skall inte nöja oss med bara att beskriva t.ex. deras åsikter och språkval utan vill tolka och få möjligen något nytt information ur detta fält. Sammanfattningsvis kan vi vid detta skede konstatera att det är just de verkliga och vardagliga samtalsituationerna i informantfamiljernas liv som står i fokus i denna studie.

I denna studie representerar intervjuerna föräldrarnas uppfattningar och åsikter om hurdan roll de två språken har i familjens vardag och hur deras språkval och språkstrategier har uppstått. Syftet med inspelningarna var däremot att de skulle spegla den språkliga verkligheten dvs. FSP:n som råder i familjernas liv. Meningen var alltså

med hjälp av två olika datainsamlingsmetoder att utreda hur familjespråkpolycyn (FSP) framträder sig i dessa tre tvåspråkiga familjer.

5.1.1 Föräldraintervjuerna

I undersökningar med kvalitativ inriktning har *intervjun* enligt Hirsjärvi m.fl. (2009, 205) varit huvudmetoden. Idén bakom intervjun är enkel: när vi vill veta vad människor tänker eller varför de tänker på ett visst sätt, är det värt besväret att fråga dem det (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Intervjun är också en unik datainsamlingsmetod eftersom den språkliga interaktionen mellan intervjuare och informant är direkt och sker i realtid (Hirsjärvi m.fl. 2009, 204). Utöver är denna undersökningsmetod i hög grad flexibel. Metoden möjliggör att intervjuare kan upprepa frågan, tillrättalägga möjliga missförstånd, förtydliga ordformer och diskutera med informanten. Det är vidare en fördel att intervjuare vid sidan av själva intervjun kan observera situationen och dess interaktion. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Det finns även vissa nackdelar med denna datainsamlingsmetod. Dessa diskuterar vi vidare i avsnitt 7.2.

Vi kom fram till att tillämpa en halvstrukturerad temaintervju som intervjutyp. Temaintervjun grundar sig på särskilda teman som intervjun skall följa (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47-48). Vi konstruerade en intervjustomme (se bilaga 1) som vi sedan utnyttjade i alla intervjuerna. Vi hade alltså slagit fast de temaområdena som vi undersökte och frågade om men ordningen och själva framförandet varierade lite beroende på familjen i fråga. De tre huvudtemana var *föräldrarnas bakgrund och språkliga identitet, de två språken i familjen och i omgivningen* samt *föräldrarnas uppfattning om barnens språkliga identitet och framtid*. Vårt antagande var att vi genom dessa teman skulle få en relativt mångsidig uppfattning om hur de två språken syns i familjernas vardag. Använder familjerna sig av särskilda språkstrategier, i såfall vilka och hur förklaras och motiveras dem?

Temaintervjuns fokus ligger i språket och interaktionen mellan människor (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48). Metoden ger vidare utrymme för deltagarnas tolkningar och åsikter som förekommer i själva intervjusituationen. Vi ville även att atmosfären i

intervjusituationerna skulle vara naturlig och att föräldrarna skulle kunna uttrycka sig så öppet och fritt som möjligt. Meningen var alltså att skapa en livlig diskussion som emellertid skulle bygga på de förutbestämda temana. För att testa hur vår intervju skulle fungera och för att få erfarenhet av själva undersökningssituationen samt dess möjliga problem, genomförde vi en pilotintervju med en tvåspråkig familj som vi redan sedan förut kände till (för vikten av att genomföra pilotintervjuer, se Hirsjärvi och Hurme 2009, 72-73). Pilotintervjun som vi utförde gav oss ytterligare tips och några förbättringsförslag för de egentliga föräldrantervjuerna.

Tuomi och Sarajärvi (2009, 73) påpekar att det till intervjuens framgång är rekommenderat att informanterna får bekanta sig med frågorna på förhand. Vi angav temaintervjuens struktur med exempelfrågor till föräldrarna i samband med den allmänna informationen som vi skickade per e-post innan våra första besök hos familjerna. På det sättet fick föräldrarna en aning om vad intervjun och hela undersökningen skulle handla om och vidare hade de tid för sig att lite fundera på temana. Å andra sidan ville vi inte avslöja *för* mycket om intervjuens innehåll eftersom några av våra teman – t.ex. språkval och språkstrategier – var sådana som vi ville få spontana svar till.

Vi intervjuade alltså barnens föräldrar i alla tre familjer. För att göra situationen så naturlig som möjligt utförde vi intervjuerna i informanternas hem. Även barnen i varje familj var närvarande i situationerna men deltog inte i intervjun utan var mer i bakgrunden och t.ex. lekte med syskon. Vi beslutade att föräldrantervjuerna skall genomföras som parintervjuer av flera skäl där det viktigaste var att föräldrarna fick stöd från varandra. Enligt Hirsjärvi m.fl. (2009, 210) är parintervjun ett typiskt val när det gäller pedagogiska undersökningar och speciellt barn och deras föräldrar. Vi ansåg också att det var lättare och naturligare för dem att diskutera tillsammans eftersom frågorna handlade bl.a. om barn, familjens språkval och framtid med de två språken. Temaintervju som metod möjliggjorde att samtalet med föräldrarna var fritt och de fick även tala om saker utanför de egentliga frågorna. Med hjälp av temaintervjun kunde vi alltså utreda föräldrarnas tankar ganska djupgående vilket troligen inte hade lyckats t.ex. med en strukturerad intervju (se även Hirsjärvi & Hurme 2009, 44-45). Som sagt

varierade ordningen av frågorna och även temana beroende på familjen i fråga men det spelade ingen roll för intervjuernas kvalitet eller reliabilitet.

Alla tre intervjuerna genomfördes i början av februari 2011 och de tog mellan 55 och 75 minuter. Vi båda var med i varje intervju, ställde frågor och spelade in diskussionerna med en bandspelare. Tack vare bandspelaren kunde vi koncentrera oss på själva diskussionen och även på interaktion och hade därför senare en möjlighet att gå tillbaka till intervjusituationerna. Två av intervjuerna (familjen Holm och familjen Jokinen, se vidare avsnitt 5.2.2 och 5.2.3) genomfördes på finska och en (familjen Salin, se avsnitt 5.2.1) på svenska, enligt familjernas egna önskemål.

5.1.2 Inspelningarna

Förutom intervjuerna ville vi komplettera med en annan datainsamlingsmetod för att få mer och specifikare information om informantfamiljernas språkliga vardag. Det är i själva verket typiskt för kvalitativ forskning att använda olika och parallella metoder som komplement till varandra (Hirsjärvi m.fl. 2009, 223). Ett annat väsentligt motiv med inspelningarna var att vi på det viset fick våra huvudinformanterna, alltså barnen, med i undersökningen. Vår förhoppning var att inspelningarna skulle ge en bild av hur dessa barn använder finskan respektive svenskan i deras vardagliga kommunikation. Vi beslutade redan från början att föräldrarna skulle själva spela in barnens samtal. Vi ansåg att vår närvaro kanske skulle ha påverkat de autentiska och vardagliga samtalssituationerna för mycket och därför ville vi inte vara på plats. Vi var medvetna om detta tillvägagångssätts för- respektive nackdelar, t.ex. med att föräldrarna kunde bestämma hurdana samtal de skulle spela in och vem som var närvarande. Detta påverkar att det inspelade materialet varierar beroende på familjen i fråga och vi tar ställning till det i avsnitt 7.2 där vi diskuterar studiens tillförlitlighet.

Observation som undersökningsmetod ger direkt och omedelbar information om beteendet hos individer och olika grupper, alltså sådan kunskap som inte lika lätt kommer fram t.ex. i en intervjusituation (Hirsjärvi m.fl. 2009, 213). Observation kan delas in i *icke-deltagande* respektive *deltagande observation*. Med icke-deltagande

observation menas att forskaren är utomstående, m.a.o. han eller hon inte deltar i undersökningssituationen utan analyserar t.ex. videoinspelningar som någon annat har utfört. Med deltagande observation avser man att forskaren själv är med i situationer som ingår i undersökningen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81-82.) Vår metod är exempel på icke-deltagande observation eftersom föräldrarna i stället för oss själva utförde ljudupptagningarna. Vi betraktar alltså indirekt hur familjernas språkpolicier realiseras i deras vardag. Även om det kan vara så att föräldrarna i allmänhet bestämmer över familjens språkliga strategier, tror vi att barnet genom sitt agerande kan visa både intresse och nonchalans mot ett av de två språken. Det blir således av intresse att undersöka på vems villkor kommunikationen egentligen förs.

När vi besökte familjerna och intervjuade föräldrarna gav vi råd för dem om hur inspelningarna skulle genomföras (se bilaga 2). Vår önskan var att familjerna skulle spela in minst fyra olika samtalssituationer: två sådana där barnet leker med syskon eller kompisar och två matbordsdiskussioner där hela familjen är närvarande. Annars fick de själva bestämma om de ville utföra några ytterligare inspelningar. Vi lämnade en bandspelare i varje familj för ett par veckors tid och därtill hade föräldrarna möjlighet att göra anteckningar om samtalen i ett litet häfte. Anteckningarna hjälpte oss att få en uppfattning om inspelningssituationerna: när och var inspelningarna utfördes, vem som var närvarande och vad samtalsämnet var.

Familjerna genomförde inspelningarna i slutet av februari och i början av mars 2011 beroende på deras egna tidtabeller. Antalet ljudupptagningar som vi fick tillbaka var sammanlagt 35 av vilka 10 inspelningar var av familjen Salin, 12 av Jokinen och 13 av familjen Holm. Längden på filerna varierade kraftigt, mellan 1 och 49 minuter. Medellängden på en inspelning var ca 10 minuter och sammanlagt fick vi drygt 6 timmar inspelat material. Det fanns även skillnader i kvalitet mellan ljudupptagningarna. Även om de flesta var användbara, kunde vi inte utnyttja alla ljudupptagningar i själva analysen på grund av störande ljud eller dålig hörbarhet på bandet. I några samtal talade flera barn i munnen på varandra medan i andra talade de för tyst och i några fall var det väldigt svårt att skilja barnens röster från varandra.

Den största delen av inspelningarna gällde leksituationer och matbordsdiskussioner såsom instruktionerna (se bilaga 2) hänvisade till. Det fanns ändå exempel på andra typer av samtal som bokläsning, spelstunder, familjefest och besök hos släktingar. Beroende på familjen i fråga och situationen varierade det vem som talade på inspelningarna. I familjen Salin och Jokinen finns det två barn och det var därför naturligt att syskonen var med i bandupptagningarna. I familjen Holm fanns det bara ett barn då studien genomfördes, så det var oftast en av föräldrarna eller t.ex. farmor som deltog i lek eller diskussion med barnet. Närmare beskrivning och analys av inspelningarna och deras innehåll anges i resultatdelen i avsnitt 6.2.

5.2 Informantfamiljerna

Vår tanke var att välja ut tre tvåspråkiga, finsk-svenska familjer inom Jyväskyläområdet. Hassinen (2005, 21) fastställer att tidigare forskning inom tvåspråkighet i princip har angått forskarnas egna barn. Detta perspektiv har enligt Hassinen både bra och dåliga sidor. När forskaren dvs. föräldern är näravande nästan hela tiden, får man omfattande material för att analysera. Som föräldern ser man även djupare än ytan eftersom relationen mellan barnet och föräldrarna är så nära. Å andra sidan förorsakar ett nära förhållande även problem: Perspektiv på att studera tvåspråkighet är väldigt subjektivt och föräldern kan antingen medvetet eller omedvetet välja ut vad han eller hon vill ha med i studien. (Hassinen 2005, 21-29.) I denna studie valde vi att studera barn som inte är våra egna eller på något annat sätt bekanta för oss från förut.

Det viktigaste utgångskriteriet var i stället att den ena föräldern hade svenska som modersmål och den andra finska. Utöver detta ville vi ha med sådana familjer som har bestämt sig för att uppfostra sina barn tvåspråkigt. Därtill satte vi en åldersgräns för barnen mellan tre och fyra års ålder eftersom då befinner barn sig i en intressant utvecklingsfas för språktillägnet och är språkligt kreativa (se t.ex. Arnberg 1988; Håkansson 1998).

Lokaliseringen av familjerna skedde med hjälp av vår handledare och hennes kontakter till de svenskspråkiga familjerna inom Jyväskyläområdet. Det svenskspråkiga daghemmet kände vi till sedan tidigare då vi utförde vår kandidatavhandling om kodväxling hos barn på daghemmet under åren 2008–2009 (Lehtonen & Valli 2009). Först kartlade vår handledare via e-post vilka familjer som skulle vara intresserade av att delta i studien. En familj tackade nej till att delta i vår undersökning p.g.a. tidsbrist men de tre andra var villiga att vara med i projektet. Efter att de tre familjerna hade lämnat sitt medgivande, kontaktade vi dem själva via e-post och gav dem lite ytterligare information om studien. Utöver kom vi överens om tid och plats för de första besöken som ägde rum i februari 2011.

Familjerna som blev utvalda i denna studie uppfyllde följande kriterier: alla tre barn var födda samma år, det fanns två språk i familjerna – alltså en svensk- respektive en finskspråkig förälder – och de ville uppfostra sina barn med två språk. Alla tre barnen som var med i vår undersökning gick även i den svenskspråkiga dagisgruppen i Jyväskylä och kom därför dagligen i kontakt med såväl finska som svenska. För att bevara familjernas anonymitet (se t.ex. Kuula & Tiitinen 2010, 452-453) använder vi pseudonymer när vi berättar om informantfamiljerna i denna avhandling. Härnäst presenterar vi kort alla dessa familjer, deras språkliga bakgrund samt den språkliga situationen som är behärskande i familjerna. Uppgifterna bygger på familjernas egna uppgifter som framkom i intervjuerna. Specifika årtal och tidpunkter har utelämnats och vissa personliga uppgifter justerats för att öka familjernas anonymitet.

5.2.1 Familjen Salin

Till familjen Salin hör mamma, pappa och två barn, Sara som vid studiens genomförande var 3 år och 9 månader och lillebror Emil som var knappt två år yngre. Mamma är född och uppvuxen i en svensk familj i Sverige. Omgivningen var helt svenskspråkig under barn- och ungdomen och hon hade ingen särskild kontakt med finskspråkiga eller med finska. Dialekten som talades i hennes barndomshem var ganska stark och skolspråket var standardsvenska. Hon bodde i ett engelskspråkigt land och jobbade som au-pair under några år i slutet av 1990-talet och vid millennieskiftet. Pappa i familjen Salin

kommer ursprungligen från Mellersta Finland och hans barndomsmiljö var helt finskspråkig och skolspråket var finska. Paret träffades av en slump under en resa i Europa runt millennieskiftet och flyttade tillsammans till västra Sverige år 2002. I Sverige bodde familjen Salin i ca fem års tid tills de först flyttade till Helsingfors och lite senare till Jyväskylä. Idag har både mamma och pappa vårdrelaterade yrken i Jyväskylä. Mamma använder framför allt finska och engelska på jobbet medan pappa i sitt yrke använder enbart finska. När de bodde i Sverige jobbade han inom äldreomsorg och då var det naturligt att svenskan var arbetspråket.

Under åren har flera språk använts i föräldrarnas inbördes kommunikation. Först talade de engelska sinsemellan, men småningom började de växla mellan engelska och svenska. Efter flyttningen till Finland blev språket så småningom finska eftersom mamman ville lära sig språket bättre. Attityderna till varandras språk har ändå varierat i någon mån: pappan har alltid förhållit sig positivt till svenska språket medan mamman i början hade ett litet attitydproblem mot finskan eftersom språket kändes så svårt. När Sara föddes, var mamma hemma med henne de första fyra månaderna och pappa de efterföljande åtta månaderna. När Emil föddes var det mamman som skötte barn och var hemma tills barnen började på dagiset. Nuförtiden när hela familjen är samlad, talar mamma svenska med barnen och pappa finska enligt föräldrarna Salin. Undantag är sådana fall där det finns andra finskspråkiga på plats: då talar mamma båda språken parallellt.

En viktig språkkontakt i barnens vardag är det svenskspråkiga dagiset. När familjen bodde i Helsingfors gick Sara i ett par månader på ett svenskspråkigt dagis redan där. I Sidofickans daghem började hon på halvtid (10 dagar per månad) vid 20 månaders ålder och från det att Sara var tre år och tre månader har hon tillsammans med lillebrodern gått heltid på det samma dagiset. Andra viktiga språkkontakter är far- och morföräldrarna som familjen träffar regelbundet. Farföräldrarna bor i Mellersta Finland och de träffas nästan varje vecka. Då är språket finska eftersom farföräldrarna kan bara några svenska ord. Morföräldrarna bor i Sverige, dit familjen Salin åker 2-3 gånger om året. Enligt föräldrarna är det nuförtiden ganska lätt för Sara att byta språk och de menar att det sker spontant samt flytande. De har även märkt att Sara efter resorna har lärt sig många nya ord och svenskan har blivit ännu starkare.

5.2.2 Familjen Holm

Familjen Holm består av mamma, pappa och sonen Luka, som vid inspelningarnas genomförande var 4 år och 1 månad. Både mamma och pappa är födda och uppvuxna i en tvåspråkig ort i Västnyland. Mamma kommer från en helfinsk familj med finskspråkiga föräldrar och har följaktligen gått i finskspråkiga skolor. Trots detta har svenska aldrig varit ett helt främmande element i hennes liv utan hon har haft både finsk- och svenskspråkiga vänner och därtill hade hennes morfar svenska som modersmål. Pappa är uppvuxen i ett tvåspråkigt hem där svenskan hade en dominerande roll. Hans mamma - Lukas mormor - är svenskspråkig och har rötter i Österbotten medan hans pappa - Lukas morfar - har finska som modersmål. Pappa talar med kortstavig finlandssvensk dialekt. Familjespråket var svenska även om föräldrarna alltid hade talat finska med varandra. För pappa Holm och hans tre syskon var det naturligt att umgås på svenska. Eftersom svenskan dominerade i pappas barndom var det ett logiskt val att även gå i svenskspråkiga skolor. På lågstadiet var hans vänkrets helt svenskspråkig men på högstadiet fick han därmed några finskspråkiga vänner. I samtal med de finskspråkiga kompisarna använde han ändå svenska som kändes naturligare även om övriga diskussionen var på finska.

Makarna träffades redan som unga då de ännu bodde på hemorten. Ända från första början har finskan varit parets gemensamma språk. Paret använder svenska i fall de skämtar med varandra eller när de vill att andra människor inte förstår deras samtal. Både pappan och mamman i familjen Holm har positiva attityder mot varandras språk och ytterligare har de märkt att deras kunskaper i det andra språket har bättrats under den tid de sällskapat med varandra. Svenska och finska hade de båda använt när de jobbade på samma arbetsplats i sin hemort. Numera har behovet att använda svenska i studier eller i arbete minskat märkvärdigt eftersom Jyväskylä som en enspråkig stad inte ställer likadana krav på språkbruket.

I familjen Holm talar föräldrarna var sitt språk med Luka. Valet att använda båda språken i familjens vardag uppstod spontant och naturligt för föräldrarna eftersom det redan fanns två språk i familjen. Ibland gör föräldrarna några undantag med språken och använder det andra språket med barnet t.ex. då de läser sagor till Luka. Luka var i

treårsåldern då familjen flyttade till Jyväskylä p.g.a. mammas studier. Tills dess hade mamma skött Luka hemma men annars hade språkkontakterna varit mestadels svenskspråkiga. Han var även några dagar i månaden på ett svenskspråkigt gruppfamiljedaghem vilket ännu stärkte hans svenska. På det svenskspråkiga dagiset i Jyväskylä började Luka som halvtid (10 dagar i månaden) vid 3 och ett halvt års ålder. Utöver pappa och farmor är pedagogerna på dagiset de enda regelbundna kontakterna till det svenska språket. Familjen Holm har ändå starka relationer till släktingar och vänner i Västnyland som de besöker flera gånger om året. Då har Luka inga problem med språken enligt föräldrarna och mellan finska och svenska växlar han nästan automatiskt.

5.2.3 Familjen Jokinen

Den tredje familjen heter familjen Jokinen som omfattar mamma, pappa samt en dotter och en son. Dottern Ida, som vid studiens genomförande var 3 år och 4 månader, är det yngsta barnet av de tre informanterna som vår studie skall koncentrera sig närmare på. Mattias är Linas storebror och knappt två år äldre. Mamman i familjen Jokinen är född i Österbotten i en ort där de svenskspråkiga invånarna utgör en majoritet. Hon talar med en stark finlandssvensk dialekt och är mycket stolt över sina österbottniska rötter. Språket i hennes barndomshem var svenska eftersom föräldrarna och nästan alla släktingar var svenskspråkiga och således blev språket mellan tre syskon också svenska. Den enda finskspråkiga kontakten i barndomen var hennes morfar som även lärde henne lite finska. Skolspråket var svenska men hon fick undervisning i finska som andraspråk redan från tredje klass. På högstadiet fortsatte hon med modersmålsfinska där man använde böcker som var avsedda för finskspråkiga elever.

Pappan i familjen Jokinen är född och uppvuxen nära sin hustrus hemort i en finskspråkig kommun där svenskan var inte ett språk som syntes i vardagen. Hans barndomsmiljö var helfinsk och således gick han i finskspråkiga skolor. Ändå finns det ganska starka österbottniska dialektala drag i hans finska. Makarna träffades i pappas hemort i slutet av 1990-talet. Vid samma tidpunkt flyttade pappa till Jyväskylä för att börja studera vid universitet. Mamma flyttade till Jyväskylä två år senare, efter att ha

tagit studenten. Hon fick mer mod att tala finska efter att ha jobbat med kundservice i en tvåspråkig ort där finskan är det starkare språket. Mamman medger att om hon inte hade träffat sin blivande make skulle hon inte ha börjat studera i Jyväskylä utan hon skulle troligen ha valt någon svenskspråkig stad som Åbo eller Vasa i stället. Numera använder pappa i första hand engelska med sina arbetskamrater men tillfälligt förekommer även tyska och svenska på arbetsplatsen. Mamma jobbar som språklärare och vid undersökningens genomförande kompletterade hon även sina universitetsstudier.

Paret flyttade utomlands när pappan fick tjänst i Centraleuropa och mamma utexaminerades från universitet. Sonen Mattias föddes där i slutet av år 2005 och mamma stannade hemma med honom i två år tills familjen återvände till Finland och flyttade tillbaka till Jyväskylä. Samma år föddes Ida och mamma fick stanna lite längre hemma och skötte barnen. Ida och Mattias började på Sidofickans daghem när de var vid 2 års och 11 månaders respektive 4 års och 9 månaders ålder. Samtalsspråket mellan föräldrarna har alltid varit finska medan svenska används bara med några svenskspråkiga släktingar samt några svensktalande vänner. Mamma anser att hennes kunskaper i finska har blivit bättre under den tid hon har varit tillsammans med sin make. Pappa säger att även hans kunskaper i att förstå och läsa svenska har blivit bättre men att ha djupsinniga diskussioner på svenska känns fortfarande svårt. Med barnen talar föräldrarna sitt eget språk dvs. mamma talar svenska med dialekt och pappa finska. Till Idas vardagliga språkbruk har svenskan kommit så småningom. Hennes första ord var på finska men några månader före studiens genomförande hade hon börjat använda också svenska för att kommunicera med mamma även om mamma har redan från början talat svenska till henne.

5.2.4 Sammanfattning av familjerna

Som vi ser skiljer informantfamiljernas bakgrunder ganska mycket från varandra. Föräldrarna har växt upp i olika miljöer, några på helt enspråkiga områden medan andra har varit i kontakt med de två språken redan i barndomen. Vidare har en del föräldrar ganska starka dialektala drag i sitt språk. Gemensamt för dessa tre familjer som har varit med i vår studie är ändå vikten av tvåspråkighet: i varje familj talas det både finska och svenska och föräldrarna vill verkligen uppfostra sina barn tvåspråkigt. Utöver betonar alla föräldrarna att det redan från början har varit helt naturligt med de två språken. För att få en uppfattning om familjernas språkliga relationer och förhållandena som råder idag, sammanfattas deras bakgrund i tabell 1 (huvudinformeranter är kursiverade) här nedan. En närmare betraktelse över familjernas språkstrategier ur föräldrarnas perspektiv anges senare, i avsnitt 6.1.1.

TABELL 1 Familjerna som ingick i studien och deras språk samt språkförhållanden

	MAMMA	PAPPA	SPRÅKET MELLAN FÖRÄLDRARNA	BARN OCH ÅLDER VID INSPELNINGARNA
SALIN	sverigesvenska	finska	finska, svenska (tidigare även engelska)	<i>Sara</i> 3 år 9 mån Emil 2 år
HOLM	finska	finlandssvenska (dialektala drag)	finska	<i>Luka</i> 4 år 1 mån
JOKINEN	finlandssvenska (dialekt)	finska (dialektala drag)	finska (mestadels)	Mattias 5 år 2 mån <i>Ida</i> 3 år 4 mån

5.3 Bearbetning och analys av materialet

Hirsjärvi m.fl. (2009, 221) poängterar att sättet att behandla och tolka material beror på de val som forskaren gör i början av undersökningsprocessen. Patton (2002, 436) å sin sida framhåller att bearbetning och analys av kvalitativt material börjar redan på fältet. Forskaren kan hitta nya riktlinjer för sin studie, forskningsfrågor brukar preciseras och man kommer på möjliga teman som senare kan tas upp i analysdelen. Analysen i vår kvalitativa studie grundar sig på de tre föräldrintervjuerna samt inspelningarna som varje familj gjorde under februari och mars 2011. Vi märkte vikten av analysen när vi intervjuade föräldrarna och några frågor samt temaområden väckte mer diskussion än andra. Således gav intervjuerna oss viktig information om vilka områden i inspelningarna skulle vara intressanta att ta i närmare betraktelse.

Som analysmetod använde vi *kvalitativ innehållsanalys* (se t.ex. Tuomi och Sarajärvi 2009). Kvalitativ innehållsanalys ligger till grund för olika slags analyser och är användbar i olika typer av kvalitativ forskning. Kvalitativ innehållsanalys framskrider stegvis utgående från ett beslut som forskaren skall fatta först i början av undersökningsprocessen. Då bestämmer han eller hon sig vad som är intressant och tillika värd att undersöka i materialet. Därefter går forskaren igenom materialet och utelämnar det irrelevanta elementet i undersökningen. Till slut klassificeras och tematiseras materialet under kategorier och omarbetas till en vetenskaplig text. Metoden kritiseras ibland för att vara för ytlig: forskaren kan beskriva t.ex. analysen väldigt noggrant men kan inte nödvändigtvis dra slutsatser eller göra djupgående analyser av materialet (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103).

Först överförde vi ljudfiler från bandspelaren till datorn för att underlätta lyssnandet och transkriberingen. Vi båda lyssnade på inspelningarna flera gånger och gjorde anteckningar som vi använde som stöd till analysen. Vi började med ljudfilerna från intervjuerna och gjorde en förenklad transkription (se t.ex. Rontu, 2005, 88) av materialet, där fokus var i innehållet i stället för språk och struktur. Diskussionerna tematiserade vi först under de tre huvudtemana som användes i intervjuerna (se bilaga 1) och efter det bekantade vi oss närmare med fynden. Föräldrarna förklarade väldigt klart hur de använder de två språken i vardagen och dessa språkförhållanden i

familjerna beskriver vi i avsnitt 6.1.1. Argument för deras uttalade språkpolicy tematiserade (se t.ex. Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113) vi i fem överkategorier som presenteras i avsnitt 6.1.2. Förutom vår egen tolkning, tematisering och begreppsbildning använder vi flera direkta citat från föräldrarna. Vi anser att de i sin autenticitet beskriver bäst föräldrarnas egna tankar om familjens språkliga situation och motiveringar bakom agerandet.

Utöver föräldrantervjuerna lyssnade vi också på de samtal som familjerna själva spelade in. Vi bestämde oss för att transkribera familjeinspelningarna ordagrant eftersom materialanalysen vilar på transkriptionen och fokus i dessa inspelningar ligger i användning och förekomsten av de två språken. Transkriptionen i denna avhandling följer originalspråkets ortografi, vilket betyder att både finskans och svenskans ortografi förekommer parallellt (se t.ex. Huss 1991, 49) men även dialektala drag i informanternas tal finns med. Centralt för en dylik fin transkription som vi gjorde var att bjuda noggrannare information om hur och med vem barnen använder svenskan och finskan i samtalssituationer. Vi behandlade en familj åt gången och beskriver deras språkstrategier och familjespråkpolicier separat i avsnitt 6.2 men sammanfattar och diskuterar de viktigaste fynden som helhet i slutet av samma avsnitt samt i diskussion i kapitel 7. Utöver analysen av familjeinspelningarna har vi lyft upp några autentiska exempel på varje familj för att illustrera hurdana de verkliga språksituationerna i deras vardag är (för en diskussion om vikten av autentiska citat och motivering av hur analysen gjorts, se Hirsjärvi m.fl. 2009, 233).

Tolkning och förståelse är avgörande i kvalitativ forskning (se t.ex. Hirsjärvi m.fl. 2009, 221; Patton 2002, 477-478). Det räcker inte att man bara t.ex. lyssnar på inspelningarna och plockar fram några citat som låter intressanta, utan som forskare måste man koncentrera sig på innehållet, göra tolkningar och läsa mellan raderna. När man går i dialog med materialet och jämför relationer mellan fenomen är det möjligt att få en djupare förståelse för innehållet. Hirsjärvi m.fl. (2009, 221) understryker att analys, tolkning och slutsatsdragning är den del av undersökningen som forskaren från första början har strävat efter och det är även vårt ändamål i följande kapitel.

6 ANALYS

I detta kapitel redogör vi för undersökningens resultat. I avsnitt 6.1 beskriver vi först informantfamiljernas språkstrategier ur föräldrarnas eget perspektiv. Efter det redogör vi för hur föräldrarna förklarar och motiverar dessa strategier. Vidare i avsnitt 6.2 klargör vi med autentiska exempel hur strategierna och de uttalade språkpolicyerna fungerar i familjernas vardagliga interaktion.

6.1 Familjespråkpolicy ur föräldrarnas perspektiv

Som förekommit ovan (se avsnitt 3.2), är familjespråkpolicy (FSP) ett relativt omfattande och nytt begrepp. Härnäst i avsnitt 6.1.1 kommer vi att behandla vår första forskningsfråga alltså redogöra för de rådande språkstrategierna i familjerna som kommit fram i föräldrantervjuerna. För att illustrera de språkliga relationerna som härskar i informantfamiljernas liv, har vi gestaltat figurer för familjemedlemmarnas inbördes kommunikation. I figurerna använder vi följande förkortningar: *fi* för finska, *fsv* för finlandssvenska, *sv* för sverigesvenska och *en* för engelska. Den andra forskningsfrågan behandlas i avsnitt 6.1.2 där vi har samlat och tematiserat föräldrarnas argument för familjernas uttalade språkpolicyer. I några citat förekommer understreckade ord och med dem strävar vi efter att beskriva informanternas starka betoning på vissa enstaka ord.

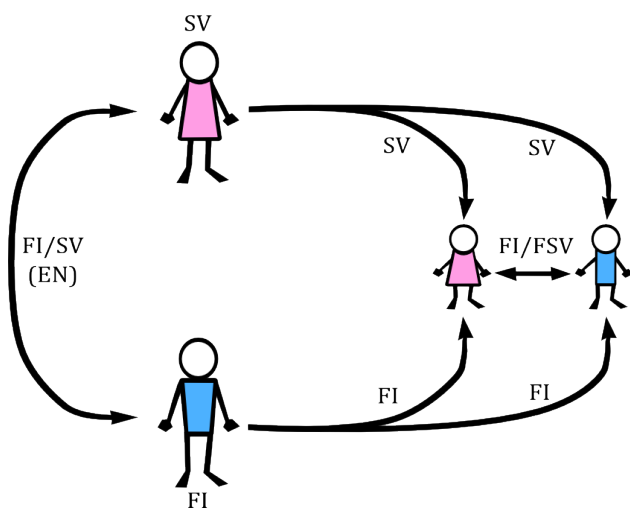
6.1.1 Språkstrategier i familjen enligt föräldrarna

I familjen Salin där mamma är sverigesvensk och pappa finsk, strävar föräldrarna efter att prata mestadels finska sinsemellan. Behovet har uppstått därför att mamman vill förbättra sina kunskaper i finskan för att klara sig bättre i en finskspråkig miljö. Även hennes attityd gentemot språket har neutraliserats. Tillsammans med barnen har språkvalen varit mer konsekventa från första början och föräldrarna berättar att de

använder var sitt modersmål när de riktar sitt tal till Sara eller Emil. Mamma konstaterar det följande gällande föräldrarnas språkval:

Finskan från dig [pappa] och svenskan från mig. Och aldrig har vi blandat utan det har vi varit stenhårda med. (mamma Salin)

Mamman gör det väldigt tydligt att föräldrarna har varit mycket konsekventa med sina språkval och avviker inte från en person – ett språk –strategin som diskuterats i denna avhandling i avsnitt 3.1. I början var finskan det starkare språket hos Sara men nuförtiden har svenskan blivit mer dominerande i båda barnens tal. Enligt föräldrarna talar Sara för det mesta finlandssvenska men hennes tal innehåller även många uttryck från sverigesvenska. Vad gäller språket mellan barnen, är det oftast svenska men även några undantag förekommer. Oftast är det Sara som styr leken på svenska och Emil följer med men om de t.ex. tittar på en film på finska, fortsätter då även leken på respektive språk. Pappa berättar att kontextens betydelse är stor och språket i närmiljön styr barnens inbördes språk. Språkförhållandena hos familjen Salin konkretiseras i figur 2.

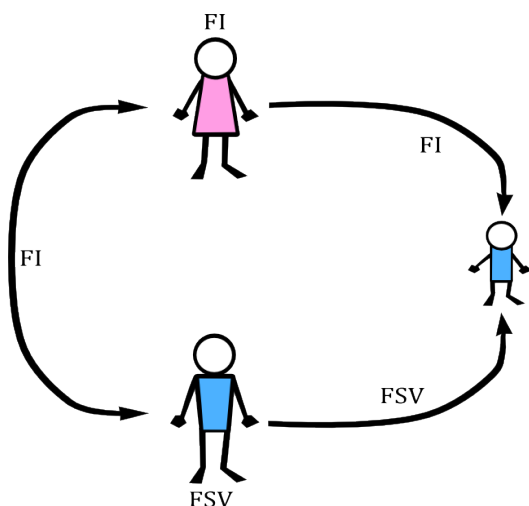
FIGUR 2 Språkförhållandena i familjen Salin, baserat på föräldrarnas utsagor i intervjuerna

Enligt föräldrarna har omgivningen påverkat även deras språkanvändning och således möjligen också språkstrategier som uppstått i familjen. Utöver den övriga språkmiljön gör även föräldrarna själva medvetna val om språkanvändning i familjen. De grämer sig över att det dominerande språket mellan barnen på daghemmet tycks vara finska trots

att alla barn har nära kontakter till det svenska språket. Mamma konstaterar att hon och hennes make favoriserar svenska aktiviteter för sina barn för att språket ska bevaras i deras liv. Familjen Salin brukar t.ex. titta på svenskspråkiga barnfilmer och läsa sagorna på svenska.

Både mamma och pappa anser, att när Sara pratar svenska, är det vanligt att hon då och då kodväxlar till finska men inte tvärtom. Föräldrarna säger att de inte reagerar på något särskilt sätt på hennes kodväxling eftersom de förstår både svenska och finska utan fortsätter samtalet på sitt eget språk utan att korrigera barnet. Mamma anser att barn i Saras ålder inte självt kan bestämma när denne pratar svenska eller finska, utan det blir "automatiskt". Ändå är föräldrarna av denna åsikt att Sara redan kan göra skillnad mellan språken: hon pratar om "mammans språk och pappas språk" alltså associerar språket med dess talare. Både mamman och pappan i familjen Salin tycker att deras dotter, trots att hon ibland blandar finska och svenska, nuförtiden är tvåspråkig.

Hos familjen Holm, som innefattar en finskspråkig mamma och en finlandssvensk pappa, har språkfrågorna blivit aktuella under de senaste åren. Paret som kommer från en tvåspråkig ort i Västnyland har alltid pratat finska sinsemellan. Även om svenskan har varit en naturlig del av båda makarnas liv, var det tidigare en stor tröskel för mamman att använda språket när hennes make var närvarande. Nuförtiden är huvudspråket fortfarande finska och svenskan förekommer egentligen bara i situationer där de skämtar med varandra eller vill att omgivningen inte förstår dem. När Luka föddes, hade föräldrarna redan bestämt sig för att prata sitt eget modersmål med barnet. I hans tidiga barndom, när de bodde på västkusten, var det dominerande språket svenska men nu i Jyväskylä är förhållandet annorlunda. På grund av den finskspråkiga miljön har finskan blivit starkare i Lukas och hela familjens språkbruk. Språkstrategierna i Lukas familj sammanfattas i figur 3.

FIGUR 3 Språkförhållandena i familjen Holm baserat på föräldrarnas utsagor i intervjuerna

Idag pratar Luka svenska regelbundet bara med sin pappa, farmor samt på daghemmet och mindre ofta med andra släktingar från pappas sida. I telefon pratar han ganska ofta svenska med sin farfar samt med pappas syskon. Föräldrarna säger att de överlag följer de ovannämnda språkprinciperna men nämner ändå ett undantagsfall där de bryter mot strategierna: då och då läser mamma sagoböcker till Luka på svenska. Luka själv är väldigt noggrann med användning av finska och svenska och visar en viss medvetenhet vad gäller språkbruket i familjen. Enligt föräldrarna är sonen mycket konsekvent med båda språken och reagerar starkt på om antingen mamma eller pappa bryter mot familjens språkvanor vilket framkommer i följande citat:

Se [Luka] ei tykkää ollenkaan, jos mä puhun sille ruotsia. Äidin pitäis puhua äidin kieltä ja isän isän kieltä. (äiti Holm)

Sv. Han [Luka] gillar inte alls om jag pratar svenska med honom. Mamma borde prata mammas språk och pappa borde prata pappas språk. (mamma Holm)

Alltså en person – ett språk –strategin lever starkt hos föräldrarna, med något undantag (jfr mammans bokläsning på svenska) men även i barnets tankar. Ibland kan Luka bli irriterad om mamma eller pappa pratar ”fel språk” och föräldrarna anser att detta är ett tecken på att han är väldigt noggrann till sin natur. Föräldrarna påpekar även att kodväxling väldigt sällan förekommer i Lukas tal. Enligt föräldrarna sker det bara då när det finns både finsk- och svenskspråkiga samtalspartner på plats. Dessutom känner Luka till vissa ord bättre på ettdera språket, t.ex. puck (fi. jääkiekko) förekommer alltid

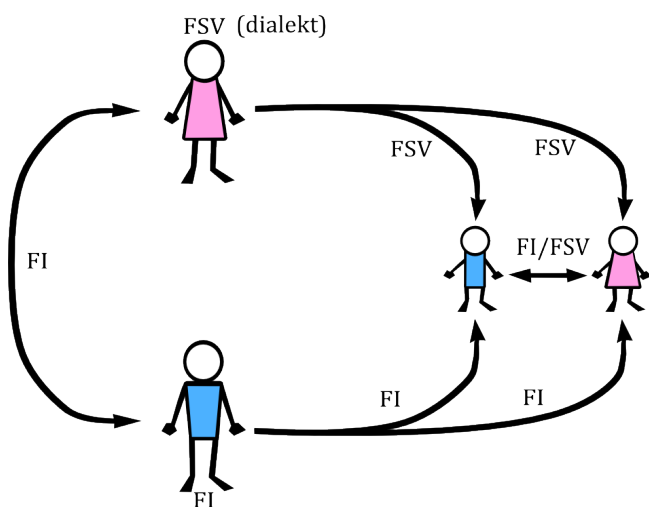
på svenska i hans tal. Lukas språkliga medvetenhet kommer fram även då när han som om tolkar till mamma vad pappa har sagt på svenska.

Utöver finska och svenska existerar även andra språk i familjens vardag. Beroende på omgivningen är svenskan inte mera lika närvarande i deras vardag som förut. Pappa konstaterar att han använder engelska ganska mycket nuförtiden, t.ex. i sociala medier och även som "tankespråk". Därmed har även Luka blivit intresserad av språk i allmänhet. Han har bl.a. barnböcker på engelska och brukar då och då titta på engelska och norska barnprogram. Föräldrarna i familjen Holm anser att Luka är rätt medveten om sina två språk och tycker att han är tvåspråkig. Våldigt ofta frågar han vad vissa svenska ord heter på finska och tvärtom samt hittar själv på nya ord.

I familjen Jokinen är mamma finlandssvensk med en stark österbottnisk dialekt medan pappa är finskspråkig med österbottniska dialektala drag. Deras inbördes språk har varit finska trots att mamma har lärt sig språket bättre först i tonåren. Svenskan använder de med mammas släktingar och även ibland då när paret grälar. Pappan i familjen Jokinen har alltid förhållit sig öppet och positivt till svenska språket men först då när de började umgås med varandra uppstod ett riktigt behov av att använda och förstå de båda språken. Mamma säger att hon huvudsakligen pratar dialekt med barnen förutom några undantag. Svenska språket är väldigt viktigt för henne speciellt vad gäller identitets- och kulturfrågor.

När första barnet Mattias föddes, uppger föräldrarna att de var ganska strikta med sina språkval och följde EPES-strategin; pappa pratade alltså finska och mamma svenska med sonen. Föräldrarna säger att de varit mycket medvetna om tvåspråkighet hos barn redan före Mattias födelse. Med Ida, som föddes två år senare, var situationen annorlunda: familjen hade flyttat till Jyväskylä och föräldrarna var inte så noggranna med sina språkval i den enspråkiga miljön. Sedermera har mamma ändå blivit lite orolig för Idas svenska och därmed börjat använda det med henne mer konsekvent. Pappa säger att han pratar finska med barnen förutom att han ibland läser sagoböcker eller grälar på barnen på svenska. Föräldrarna konstaterar att de för det mesta följer de uttalade språkstrategierna men att det ändå är tillåtet att avvika från dem vid behov.

Pappa betonar att de egentligen inte har gjort några beslut utan det har varit helt automatiskt med språkvalen.

FIGUR 4 Språkförhållandena i familjen Jokinen baserat på föräldrarnas utsagor i intervjuerna

Föräldrarna i familjen Jokinen säger att språket mellan barnen vanligtvis är finska men de konstaterar att även den rådande situationen påverkar valet av språk. Det förekommer också språkblandning i barnens tal, speciellt hos Ida. Mamma medger att de ibland rättar barnens språk men inte alltid – det beror på situationen och humöret.

Jos on sillä tuulella, että haluaa korjata lasten puhetta, niin mikä ei. Aika vähän kuitenkin. Mattiaksen kohdalla olin tosi tarkkana. Sanoin aina uudestaan saman lauseen, jos Mattiaksen lauseessa oli jotain suomeksi. Nyt ei enää jaksa. (äiti Jokinen)

Sv. Om man är på det humör att man vill rätta barnens tal, så varför inte. Ganska lite ändå. I Mattias fall var jag mycket noggrann. Jag sade alltid på nytt samma utsaga, om det var något på finska i Mattias utsaga. Nu orkar man inte mera. (mamma Jokinen)

Barnen i familjen Jokinen reagerar inte heller så starkt om föräldrarna för sin del byter språk t.ex. i samband med sagoläsning. Det dominerande språket hos Ida har varierat under åren och föräldrarna anser att svenskan så småningom har blivit starkare. Enligt föräldrarna är Ida inte ännu helt tvåspråkig men på vägen mot det. I alla fall anser föräldrarna att båda barnen kan göra skillnad mellan de två språken och i någon mån även mellan högsvenska och den dialekt som mamma pratar med dem.

För att sammanfatta har språkstrategierna diskuterats mycket i alla tre familjer och föräldrarna säger att de har gjort medvetna val vad gäller språkval just med barnen. Föräldrarnas inbördes språk har varierat i familjen Salin och Jokinen under åren medan föräldrarna Holm alltid har haft finska som huvudspråk. Enligt intervjuerna lever EPES-strategin stark i varje familjs vardagliga språkbruk och det är det som de alla strävar efter. Ändå medger föräldrarna att i vissa fall kodväxlar både barnen och även de själva mellan språken, t.ex. vid sagoläsning. Även olikheter mellan familjerna finns: t.ex. föräldrarna Salin säger att de är stenhårda med sina språkliga val medan i familjen Jokinen har de inte varit lika strikta med språket hos Ida som de var med storebrodern Mattias. I familjen Holm är Luka själv väldigt noggrann med familjens språkbruk och därför tycker föräldrarna att barnet självt i hög grad har påverkat familjens sätt att använda finska respektive svenska.

Vidare betonar alla föräldrar språkmiljöns roll i familjernas vardag. Numera när omgivningen är för det mesta enspråkig, är det vanligt för föräldrarna att favorisera svenska i barnens aktiviteter. Därmed har miljön en väsentlig roll även i familjernas språkpolicier. Trots olikheter som finns i informantfamiljernas språkbruk har alla satt likadana mål för sina barns språkutveckling: de alla vill att barn blir balanserade tvåspråkiga.

6.1.2 Motiveringar bakom språkstrategierna och de uttalade språkpolicierna

Här nedan har vi delat in föräldrarnas motiveringar för deras uttalade språkstrategier och FSP under fem olika kategorier. Kategorierna har namngivits efter de fem mest frekventa argumenten som föräldrarna hade för sina språkstrategier och således även för familjespråkpolicy. När dessa namn på temana presenteras, använder vi fetstil.

Naturligt val. Alla informantföräldrar lyfter fram att beslut att använda de båda språken i familjens vardag har uppstått helt spontant. I bakgrunden påverkar bl.a. föräldrarnas egna barndomserfarenheter och attityder till både finskan och svenskan. De föräldrar som är uppväxta i tvåspråkiga miljöer har mycket kunskap om hur man agerar med två språk i olika situationer (jfr t.ex. föräldrarna Holm och mamma Jokinen). Även de

ursprungligen enspråkiga föräldrarnas (pappa Jokinen, föräldrarna Salin) attityder till tvåspråkighet har varit objektiva och positiva. Såsom King och Fogle (2006, 695-700) noterade i sin studie, är dessa upplevelser till stor nytta när föräldrarna fattar beslut om sina barns språkliga framtid. Både mamma Holm och pappa Jokinen konstaterar väldigt träffande:

Mun mielestä se on ollut vaan niinku ollu luonnollinen asia. Et tottakai, jos meillä on kaks kieltä niin tottakai ne molemmat [otetaan käyttöön]. (äiti Holm)

Sv. Jag tycker att det bara har varit sådär har varit en naturlig sak. Att förstås, om vi har två språk så förstås de båda [skall tas i bruk]. (mamma Holm)

Ei se mikään päätös oo, vaan sellainen automaatio. (isä Jokinen)

Sv. Det är inte något beslut, utan en sådan automatisering. (pappa Jokinen)

I alla intervjuerna kom det tydligt fram att det från första början har varit helt naturligt att både finskan och svenskan skall pratas i familjen. Vidare betonar föräldrarna att inga andra möjligheter har övervägts utan tvåspråkigheten har varit ett självklart val. Den språkliga miljön omkring familjerna är också en relevant faktor gällande deras språkpolier. I intervjuerna upprepades den pragmatiska synvinkeln många gånger, vilket även har kommit fram i många tidigare studier (se bl.a. De Houwer 2009, 86-98; Hassinen 2005; Lanza & Svendsen 2007, 276-277). Det är viktigt för föräldrarna att barnen så naturligt som möjligt kan kommunicera med släktingar och bekanta som pratar båda eller ettdera språket. Mamma Salin berättar och oroar sig lite för hur det skulle vara ifall Sara och Emil skulle prata enbart finska:

Annars förstår jag inte, vad de säger! Helt enkelt. (mamma Salin)

Motiveringar bakom familjernas språkstrategier är alltså mycket vardagspragmatiska: att förstå vad de andra säger, att kunna kommunicera med släktingar och vänner samt att vara en del av sin omgivning. I föräldrantervjuerna kom det även fram till att språkstrategierna har uppstått på ett helt naturligt sätt, utan större ansträngningar eller långa diskussioner. Däremot i samtal mellan föräldrarna Jokinen kommer det ändå fram att det inte alltid har gått så automatiskt som kunde tänkas:

Ne [kielivalinnat, EPES-strategia] tuli itsestään. (äiti Jokinen)

Sv. De [språkval, EPES-strategin] blev av sig själv. (mamma Jokinen)

Varmasti tuli itestään, mutta kyllä me ollaan puhuttu. (isä Jokinen)

Sv. Visst blev de av sig själv men vi har ju diskuterat. (pappa Jokinen)

Mamman konstaterar att det har varit helt naturligt med familjens språkval och –strategier men pappan kompletterar genast att de likväl har diskuterat sina beslut. I varje informantfamilj kan urskiljas en viss planmässighet gällande språkstrategierna och de uttalade språkpolicierna: de har inte uppstått helt intuitivt utan föräldrarna har i någon mån diskuterat språkval de gjort. Föräldrarna har inte heller velat göra livet med två språk för komplicerat: en pappa konstaterade i intervjun att om den svenskspråkiga skolan skulle t.ex. ligga på stort avstånd, vore det inte ändamålsenligt att föra barnen dit bara för språkets skull. Sundman (1999, 20) poängterar att sådana här beslut är enklare att förverkliga på tvåspråkiga orter där service, såsom t.ex. svenskspråkiga skolor, finns lättare till hands. På enspråkiga orter som Jyväskylä är det inte lika självskrivet eftersom svenskspråkiga tjänster antingen inte alls existerar eller det krävs åtminstone större ansträngningar av föräldrar för att nå dem.

Tvåspråkighet är en gåva var det andra temat som betonades i intervjuerna. Alla föräldrar lyfte fram det faktum att att ha två språk i sitt liv är en rikedom och något sådant som barnet i en tvåspråkig familj måste erbjudas. På samma linje är även många guider som är avsedda för tvåspråkiga familjer. T.ex. Lainio (2006, 10) konstaterar att man genom att ge sitt eget språk som gåva till barnet ger även något mer – sin egen värld och historia. Tvåspråkighet även i dessa tre informantfamiljer anses vara något speciellt som man måste vårda och föra vidare till sina barn. Genom sitt eget modersmål vill föräldrarna erbjuda barnet något som är kulturellt, språkligt eller av andra skäl viktigt för dem själva. Föräldrarna motiverar tvåspråkigheten hos sina barn bl.a. med följande argument:

Det är ju en gåva att de fått två språk gratis. (mamma Salin)

Se on rikkaus, se on hyvä asia. Ei ainoastaan kieli, kun on kaksikielinen ni osaa ajatella jotenki. Maailman laajentaminen, ei ainoastaan kieli kielenä. (isä Jokinen)

Sv. Det är en rikedom, det är en bra sak. Inte bara språket, när man är tvåspråkig kan man tänka på något sätt. Att utvidga världen, inte bara språket som ett språk. (pappa Jokinen)

Mun mielestä se on niin, että ne kaks kieltä on lahja ja siitä pidetään kiinni. Sillä tavalla ettei aleta niinku vaihtamaan omaa kieltä ainakaan. (äiti Holm)

Sv. Jag tycker att det så att de två språken är en gåva och det ska man hålla fast vid. På det sättet att man inte liksom börjar byta sitt eget språk åtminstone. (mamma Holm)

Alla tre exempel ovan signalerar om föräldrarnas positiva attityder till de två språken i familjen. Mamma Salin som själv är sverigesvensk och lärde sig finska först som vuxen ser tvåspråkighet som en gåva som barnen får gratis. Möjligtvis speglar svaret mammas egna känslor om språkinlärning. Om man får möjligheten att lära sig två språk redan i tidig fas behöver man inte jobba så medvetet för att tillägna sig dem utan de kommer ofta nästan som "gratis". Pappa Jokinen ser två språk som rikedom och det inte bara betyder språk utan även hela tankevärlden hos en individ. Såsom mamma Salin, tycker även Mamma Holm att de två språken är en gåva till barnen. Hon betonar att föräldrarna borde hålla fast vid sina egna modersmål och använda var sitt eget språk med barnet. Vanligt i argumentationer är att föräldrarna motiverar sina val med klichéartade fraser, alltså med s.k. *vague openers* (se närmare avsnitt 3.2). Sådana typiska fraser, såsom "tvåspråkighet är en gåva", "det är en rikedom" osv., kom även fram i våra intervjuer.

Gemensamt för föräldrarna i denna studie är att de alla förhåller sig positivt till de två språken i familjens vardag och språken har använts i hemmiljön redan från början. De Houwer (1999, 81-87) betonar att föräldrarnas inställningar till språken samt tvåspråkighet hos barn påverkar de beslut som fattas för familjens språkanvändning. Pappan i familjen Jokinen som ursprungligen varit helt enspråkig sammanfattade träffande idén bakom argumentationer för tvåspråkigheten när han konstaterade att tvåspråkighet inte utesluter något i barns liv utan är en möjlighet. Föräldrarnas positiva attityder går alltså hand i hand med tanken att tvåspråkighet är en gåva – något som man inte helt enkelt kan bortse i familjer där de två språken finns.

Identitetsfrågor förekom också som motiveringar till familjernas språkpolicy och föräldrarnas vilja att uppfostra sina barn tvåspråkigt. Alla föräldrar i våra informantfamiljer har funderat mycket på sin egen identitet samt identiteten som deras barn kommer att bilda för sig själva. Bl.a. Rontu (2004, 229-231) konstaterar att det ofta är föräldrar som pratar minoritetsspråk som är oroade för barnets språk- och

kultur tillägnande. Därför var det inte så överraskande att identitetsfrågorna även i vår studie var mest aktuella för de svenskspråkiga, alltså föräldrarna med minoritetsspråket. I familjen Jokinen har mamman starka rötter till sina svenskspråkiga hemtrakter i Österbotten och hon har blivit lite orolig för hur omgivningen kommer att påverka henne. Hon har nu märkt att hennes identitet som svenskspråkig betonas ännu mer i den närmast enspråkiga miljön i Jyväskylä och därmed påverkar den även familjens språkval. Mamma medger att det för henne är viktigt att barnen blir svenskspråkiga, precis som hon själv är:

Itellä on mielessä, että heistä tulis samanlainen kuin minusta [naurua]. (äiti Jokinen)

Sv. Jag själv har tänkt att de sku bli likadan som jag [skrattar]. (mamma Jokinen)

Herberts (1991, 65-66) betonade speciellt mammas roll för familjens språkval i sin teori om tre m. Med tre m syftar Herberts till de tre viktigaste faktorerna för barnets tvåspråkighet: modern, miljön och medvetenheten (se närmare avsnitt 3.1). Mammas roll för FSP:n syns speciellt hos familjen Jokinen där mamman är minoritetsspråkstalare. Hon medger att för henne är det väldigt viktigt att uppfostra sina barn både språkligt och kulturellt tvåspråkigt, så att barnen bildar en finlandssvensk identitet såsom mamma har gjort. Det var även svårt för mamman att bestämma över om hon skulle tala dialekt med barnen eller inte. Dialekten som mamman själv talar var ett naturligt val för henne men hon tvekade ändå eftersom dialekten skiljer sig starkt från standardvarianten och barnen inte skulle kunna använda dialekten utanför hemmet i Jyväskylä. För pappan i familjen Jokinen spelar barnens språk eller språkliga identitet inte en lika stor roll men han vet hur viktig svenskspråkighet är för mamman och har därför varit tillmötesgående. Han konstaterar positivt att:

Ruotsin kieli voi olla lapsille tapa erottua joukosta supisuomalaisessa ympäristössä. (isä Jokinen)

Sv. Svenska språket kan vara ett sätt för barnen att skilja ut sig från gruppen i en enspråkigt finsk omgivning. (pappa Jokinen)

En annan synvinkel kom fram hos familjen Holm där identitetsfrågor inte var så avgörande för språkvalen som gjorts utan man önskar bevara de två språken i familjen av mera praktiska skäl – för att kunna kommunicera med varandra. Pappan berättar att han är finlandssvensk till sin identitet och preciserar detta med att han kan bådadera

språken lika bra. Kulturella seder och bruk spelar inte en så stor roll för de språkval som gjorts i familjen Holm. I familjen Salin betonar mamman att identitet nu i Jyväskylä inte mer är så kulturbunden som det var i Sverige:

De flesta bekanta svenskspråkiga här är finlandssvenska, då är det mer identitetsmässigt. Ingaativ för att prata svenska med. [Tvåspråkighet] hänger på något sätt med identitet men inte med kulturellt. (mamma Salin)

I Finland är hennes svenskspråkiga kontakter mestadels finlandssvenska och även om språket är gemensamt, anser hon att de inte hänger kulturellt så nära ihop. Det kom tydligt fram i intervjuerna att identitetsfrågorna är mest viktiga för familjen Jokinen. Deras argument för familjespråkpolicyn handlade vid många tillfällen om föräldrarnas egna bakgrunder, språkliga rötter, attityder och personliga faktorer. Även om de andra föräldrarna inte betonade identiteten lika mycket som motivering för deras språkstrategier, är det ändå möjligt att den påverkar på bakgrunden och kommer fram t.ex. i familjernas tidiga språkval när barnen fortfarande är i början av hela språkutvecklingen.

Har läst och hört – var en utsaga som upprepades flera gånger i föräldrarnas samtal angående de språkliga val som de gjort i familjen. King och Fogle (2006, 701-706) redogör för hur föräldrarna ofta refererar till både vetenskaplig litteratur och till andra tvåspråkiga familjer när de förklarar och motiverar sina språkstrategier. Även om de flesta föräldrarna säger att de inte har läst några guider eller böcker avsedda för tvåspråkiga familjer, har de alla hört mycket om ämnet i andra kontexter. Som vi tidigare nämnt är mamman i familjen Jokinen den enda som har mycket faktakunskap om tvåspråkighet. Utöver sina egna tvåspråkiga rötter har hon även studerat språk vid universitet och utfört ett projektarbete om tvåspråkighet. Även mamma Salin medger att hon ibland har läst om barnens förmåga till att lära sig flera språk:

Jag har läst nånstans att det finns nästan ingen gräns för hur många språk barn kan lära sig samtidigt. Det är liksom samma process oavsett om det är två eller femton. (mamma Salin)

I samtal med föräldrarna kom det alltså fram att föräldrarna ändå har en viss faktakunskap från vetenskapliga källor eller andra litterära verk även om de inte först

nämnde det. Utöver detta har mamma Salin jobbat på ett svenskspråkigt daghem där hon märkte hur viktigt kontinuiteten är i uppfostran av ett tvåspråkigt barn. Råd från andra människor kan antingen förstärka eller försvaga föräldrarnas vilja att uppfostra barn tvåspråkigt. Om föräldern inte kan tro på sig själv som en viktig källa av språklig input och har en s.k. låg impact belief, blir barnets tvåspråkighet i vågskålen (De Houwer 1999, 83-84). Om språkomgivningen hyser negativa attityder mot familjens tvåspråkighet kan det lätt leda till att föräldrarna bestämmer sig för att sluta använda ettdera språket (De Houwer 2009, 91). Familjen Holm har oavsett den övriga språkmiljöns negativa attityder valt sig att uppfostra Luka med två språk:

Kyllähän se on Lukallekin tullu [kaksi kieltä], vaikka on peloteltu sillä, että rupee änkyttämään ja kaikkee muuta. Että yks kieli kerrallaan. Että [kaksi kieltä] on toiminu hänellä. (äiti Holm)

Sv. Det har ju Luka fått [de två språken] även om man har avskräckt oss med det att barnet börjar stamma och allt annat. Att bara ett språk åt gången. Det [de två språken] har fungerat med honom. (mamma Holm)

Mamma Holm berättar att även de har mött fördomar i språkomgivningen och andra människor har t.ex. ifrågasatt barnens språkutveckling och påstått att barnet kan börja stamma om denne lär sig två språk simultant. Vidare har även mamma Jokinen stött på liknande utsagor när några människor har berättat för henne att språkutveckling hos ett tvåspråkigt barn kan bli försenad. Utöver detta speglar föräldrarna sina barn till andra barn i närmiljön. I King och Fogles (2006, 702-703) studie kom det fram att föräldrarna ofta använder exempel på sina bekanta och släktingar i negativ mening. T.ex. en mamma berättade om deras bekanta familj där föräldrarna hade bestämt sig för att använda bara ett språk med sonen även om tvåspråkig uppfostran hade varit möjlig.

I vår studie dök ändå även positiva erfarenheter upp i familjernas övriga språkmiljö. Familjen Holm berättade om positiv feedback som de fått i rådgivningsbyrån, där personalen hade berömt Luka för hans goda språkkunskap. Föräldrarna anser att sådana positiva kommentarer hjälper att hålla fast de val och språkstrategier som de redan gjort i familjen. Likadan feedback i positiv mening hade fått åtminstone familjen Jokinen bl.a. från morföräldrarna när de hade rekommenderat att barnen borde gå i en svenskspråkig skola och att svenska skulle pratats mera hemma. Även om föräldrarna

ofta är de som bestämmer över familjens språkpolicy, är det viktigt att man får stöd och råd också från andra människor utanför kärnfamiljen (De Houwer 2009, 90-92).

Barnens framtid var det femte temat som framgick av föräldrarnas förklaringar till varför de vill bevara de två språken i familjen. Man har använt EPES-strategin för att säkerställa barnens framtid med två språk. Föräldrarna gör sina val med tanke på barns liv i långa loppet. Bl.a. Arnberg (1988), King och Fogle (2006) och Barron-Hauwaert (2004, 113) har diskuterat hur tvåspråkighet tänks erbjuda barnet bättre studie- och jobbmöjligheter. Föräldrarna i vår studie tog mycket tydligt fram fortsatt utbildning och arbetsmöjligheter som positiva följder av tvåspråkighet. Varje familj har redan funderat på barnens framtida skolval: vilka fördelar och nackdelar de svenskspråkiga skolorna har i jämförelse med den finskspråkiga och tvärtom. Förutom avståndet mellan hemmet och skolan samt klasstorlekar har väckt kritisk diskussion.

Vidare har familjerna tänkt igenom var någonstans de kommer att bo i framtiden. T.ex. familjen Salin har jämfört vad de olika städerna har att erbjuda barnens tvåspråkiga framtid. Hur fungerar samhällsfunktioner och service på finskan respektive svenskan? Hur stödjer dessa funktioner familjens tvåspråkighet? Dessa frågor har blivit aktuella i familjen Salin först nu, när svenskan har blivit starkare i Saras språkbruk. De har t.o.m. funderat på att flytta till Sverige för att barnen skulle lära sig svenska – vilket är mammas modersmål – ännu bättre:

Det är också möjligt att någon gång bo till exempel i Sverige en tid för att barnen ska lära sig språket. Händer mycket snabbt. (mamma Salin)

Även resor till Sverige förekom i intervjuerna. Enligt föräldrarna Salin och Holm är de ett sätt att upprätthålla sina språkkunskaper även på fritiden. Familjen Holm har också diskuterat att återvända till föräldrarnas hemtrakter i Västnyland. Där skulle det finnas en svenskspråkig miljö för Luka: förskolan, skolan och de svenskspråkiga släktingarna. Mamman motiverade den möjliga flyttningen bl.a. med att säga:

On tärkeetä, että Luka saa kavereita molemmilla kielillä. (äiti Holm)

Sv. Det är viktigt att Luka får vänner på båda språken. (mamma Holm)

Mångsidigare mänskliga relationer är alltså en viktig orsak till varför föräldrarna har funderat på språkstrategierna och deras förverkligande i familjen. Utöver detta konstaterar några föräldrar att det är lättare för barnen att lära sig andra språk när de redan kan två:

Mitä enemmän kieliä repertuaarissa, sitä parempi se on. (äiti Jokinen)

Sv. Ju fler språk man har i repertoaren, desto bättre är det. (mamma Jokinen)

Mä ainakin oon sitä mieltä, et jos on kaks kieltä ni sit on niinku helpompi ehkä oppii muita kieliikin. (isä Holm)

Sv. Jag åtminstone tycker att om man har två språk så är det liksom lättare kanske att lära sig även andra språk. (pappa Holm)

Bakom dessa ovanstående motiveringar kan man se föräldrarnas egen tvåspråkighet. De har erfarit fördelar med tvåspråkighet och vill förmedla de positiva erfarenheterna vidare till sina barn. Även om det i intervjuerna förekom många olika, särskilt vardagspragmatiska motiveringar för barnets tvåspråkighet, ser föräldrarna ändå barnets språkkunskap det viktigaste. Att behärska två eller flera språk är till nytta i barnens senare liv (se t.ex. Arnberg 1988, 22-23; Lainio 2006). Därför vill föräldrarna inte stänga några dörrar inför barnens framtid utan ge dem mer chanser. På så sätt har barnen frihet att välja hurdana tvåspråkiga de blir som vuxna.

För att sammanfatta är föräldrarnas argument för deras uttalade språkpolicier överraskande likartade. Man kunde ha antagit att de gjort lite flera distinktioner eftersom familjernas bakgrunder är tämligen olika. Dessa fem teman som vi presenterade i detta avsnitt förekom i någon mån i varje intervju och repeterades i flera sammanhang. Betoningen av strategierna varierar ändå beroende på familjen. Några av dem framhäver t.ex. mera de pragmatiska aspekterna (jfr t.ex. familjen Holm) medan andra tycker att identitetsfrågorna är de viktigaste (mamma Jokinen). Inom dessa kategorier kan motiveringar för språkstrategierna analyseras även över gränserna. I varje tema finns såväl känslomässiga, pragmatiska som vetenskapliga argument för familjernas agerande.

I jämförelse med argument som presenterades i Barron-Hauwaerts (2004, 113-115) studie, där argumenten som förekom varierade stort mellan olika familjer, är våra

informantfamiljers motiveringar för uttalade språkpolicierna, inklusive användning av språkstrategier, mycket likartade. För det mesta betonas de pragmatiska och framåtblickande aspekterna i föräldrarnas samtal. Ofta förekom vague openers (se t.ex. King & Fogle 2006, 701-706), vars funktion tycks ändå vara att stödja de val som föräldrarna gjort. Med dessa vague openers förklarade föräldrarna i intervjuerna även tvåspråkighet som ett naturligt val och som rikedom. Det viktigaste för föräldrarna tycks vara att barnet skulle klara sig i livet med två språk och att de skulle se det som privilegium att man behärskar finskan respektive svenskan. Förstås måste man ta hänsyn till att analysen har gjorts av vårt perspektiv och därför kan en viss misstolkning av föräldrarnas utsagor dyka upp. Undersökningens tillförlitlighet skall vi diskutera närmare i avsnitt 7.2.

6.2 Familjespråkpolicierna i interaktion

Som framgått ovan, har föräldrarna i varje familj gjort tydliga val angående familjens språkbruk. Alla tycks vara mycket medvetna om och insatta i sina egna roller i familjernas språkstrategier dvs. på vilket språk och hur man agerar sig i vardaglig kommunikation. Enligt intervjuerna lever en person – ett språk –strategin (EPES) starkt i varje familj trots olikheter i hur noggranna de är vad som gäller t.ex. blandning och språkbyte. Informantfamiljerna har satt ganska likartade mål för sina barns språkutveckling. Alla föräldrarna strävar efter att deras barn skulle nå en balanserad tvåspråkighet i framtiden.

Meningen i detta avsnitt är att beskriva de ovanbehandlade språkstrategierna och hela familjespråkpolicyn (FSP) i interaktion. Vi kommer att redogöra för hur dessa uttalade språkpolicierna, inklusive användning av språkstrategier, syns i familjernas språkbruk och således svarar vi på vår tredje och sista forskningsfråga. Fokus ligger alltså i inspelningarna som familjerna själva har genomfört (se avsnitt 5.1). Vi behandlar en familj åt gången och strävar efter att beskriva de rådande språkpolicierna i deras vardagliga språkbruk. För att illustrera situationerna bättre har vi lyft fram ett par

autentiska exempel på inspelningarna från varje familj. Med fetstil markerar vi utsagor som framkommit på finska i inspelningarna.

6.2.1 Familjen Salin

I det första exemplet är familjen Salin samlad vid matbordet. Barnen äter glass och pappa frågar Sara vilken färg på glass som är bäst.

1 Vilken färg på glass

1	Pappa:	minkä värinen jäätelö on parasta?
<i>(vilken färg på glass är bäst?)</i>
2	Sara:	vit och brun
3	Pappa:	ai mikä?
<i>(asså vilken?)</i>
4	Mamma:	vit och brun
5	Sara:	vit och brun
6	Pappa:	onks se suklaata sitte?
<i>(är det chocklad då?)</i>
7	Sara:	on
<i>(ja)</i>
8	Pappa:	ja vaniljaa
<i>(och vanilj)</i>
9	Sara:	joo
<i>(ja)</i>
10	Pappa:	okei. mikäs se on sul se vaaleenpunanen jätski? eiks seki oo ihan hyvää?
<i>(okej. vad är den du har den rosa glassen? är det där också gott?)</i>
11	Sara:	ei
<i>(nej)</i>
12	Pappa:	ei vai?
<i>(e det inte?)</i>
13	Sara:	vähän
<i>(lite)</i>
14	Pappa:	vähän vaa
<i>(bara lite)</i>

Pappa inleder diskussionen med att fråga på finska vilken färg på glass Sara tycker mest om och Sara svarar på svenska (rad 1 och 2). Troligen vill pappa att Sara ska ge svaret på finska och därför preciserar han frågan på rad 3. I stället för Sara är det nu mamma som svarar pappa med *vit och brun* (rad 4) och Sara upprepar det på svenska, igen (rad 5). Samtalet fortsätter och pappa vill inte ge upp utan ställer mer frågor till Sara på

finska (rad 6, 8, 10 och 12). Således pågår diskussionen om glass på finska mellan Sara och pappa. Pappa leder samtalet medan Sara är ganska fåordig och svarar bara kort på frågorna. Värt att notera är ändå, trots barnets fåordighet, att Sara så småningom har bytt språket till finska vilket troligen var pappas syfte redan i början av samtalet.

Det att pappa medvetet kräver finska från sin dotter visar hans vilja att följa en person – ett språk –strategin med Sara. Genom att ställa frågor på finska i stället för att korrigera eller översätta meddelar han att han vill prata sitt modersmål med Sara men samtidigt uppmuntrande utan tvång. Även om Saras finska i denna sekvens är ganska begränsad, fungerar kommunikationen och mål med EPES-strategin uppnås. Pupier (1982 refererad i De Houwer 1999, 76-77) påpekar att inskränkning av muntliga framställningar kan ses även som barnets försök att påverka samtalspråket om denne känner sig obekvämt i situationen. Ett sådant här sätt att agera kallas för *undvikandestrategin* (se närmare avsnitt 2.3). I detta exempel kan en annan orsak till Saras fåordiga uppförande vara följd av att hon möjligtvis kan färgerna bättre på svenska. Oavsett Saras avvikande språkliga beteende är det ändå pappa som leder samtalet.

I sekvens 2 lär Sara sig att räkna och både mamma och pappa är närvarande i situationen. Sara börjar räkna på svenska med hjälp av mamman.

2 Efter sjuan kommer åtta

1	Sara:	sex, sen va kommer efter sexan?
2	Mamma:	sjuan
3	Sara:	sjuan
4	Pappa:	åtta
5	Sara:	nej. mamma, vilken kommer före den som...
6	Mamma:	före vilken?
7	Sara:	ja, den...
8	Pappa:	seitsemän jälkeen tulee kahdeksan.
(<i>efter sjuan kommer åtta.</i>)
9	Sara:	mmm mm eii
(<i>mm mm intee.</i>)
10	Pappa:	mitä? tulee tulee.
(<i>vad? kommer kommer.</i>)
11	Sara:	mamma
12	Mamma:	mmm
13	Pappa:	etkö usko isiä, niikö?
(<i>tror du inte på pappa, är det så?</i>)

- 14 Sara: säg vad de heter... **kaheksan.**
(*säg vad de heter... **åtta.***)
- 15 Mamma: efter sjuan menar du?
- 16 Sara: mmm
- 17 Mamma: åtta
- 18 Sara: **äiti sano että åtta.**
(***mamma sade att åtta.***)
- 19 Pappa: **nii minäki sanoin ensin että åtta... mutta kahdeksan. isi laskee yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi, seitsemän, kahdeksan.**
(*så sade jag först att åtta... men åtta. pappa räknar ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta.*)
- 20 Sara: mmm mmm
- 21 Pappa: **mitä mmm mmm. laskenpas!**
(*vad mmm mmm. så räknar jag!*)
- 22 Sara: **yks, kaks, kolme, neljä, viisi, kuusi**
(*ett, två, tre, fyra, fem sex*)
- 23 Pappa: **seitsemän**
(*sju*)
- 24 Sara: **kaheksan**
(*åtta*)

I sekvensen frågar Sara mamma vilket nummer kommer efter sexan (rad 1). Mamma hjälper och säger att det är sjuan (rad 2) och Sara fortsätter räkningen. Pappa deltar i situationen med att säga *åtta* men Sara vägrar hans förslag eftersom det var på svenska, "mammans språk". Sara vänder sig till mamma och ignorerar pappan (rad 5). Pappa försöker ändå och vill delta i räkningen, nu på finska (rad 8, 10 och 13) men Sara accepterar inte heller hans finska förslag (9 och 11). Pappa blir t.o.m. lite frustrerad eftersom Sara har vänt sig helt till mamma och lämnat pappan utanför samtalet. Mammans förhållningssätt till situationen är mer neutralt medan pappa inte ger upp utan fortsätter och förklarar till Sara vad nummer heter på mammans språk respektive pappas språk (rad 19).

Sekvensen demonstrerar väldigt tydlig barnets roll i familjens språkpolicy. När pappa bryter mot reglerna reagerar Sara till det omedelbart med yttrandet. Genom att vägra pappas förslag och genom att ignorera det som pappa påstår, meddelar hon att språket är "fel" (Sundman 1999, 58). Även detta kan betraktas som tecken på barnets försök att påverka språket i samtalsituationen (se t.ex. Pupier 1982 refererad i De Houwer 1999, 76). Saras yttrande "Äiti sano että åtta" (rad 18) är ett mycket klart exempel på barnets aktiva roll i den tvåspråkiga familjens vardag. Hon förklarar för pappan att "åtta" är mammans språk och tycker att pappa gjorde ett stort misstag när han använde svenska i stället för finska. Pappa bekräftar sitt fel och således även Saras roll i FSP. Luykx (2005,

1409) anser det tvåspråkiga barnet som "socializing agent" i familjen. Även Tuominen (1999) lyfter fram barnets möjligheter att påverka familjens FSP:

In some instances, the children may determine not only the language they will speak, but also that which their parents will speak. When this happens, the children have gained control of the language situation because they have not only controlled their own language choice but have influenced their parents to go along. In other words, they have been able to change the rules, setting new ones. (Tuominen 1999, 71-72)

Fenomenet som Tuominen (1999) presenterar kommer tydligt fram i sekvens 2 när Sara riktar sitt tal till mamma och ber henne att bekräfta vad "kaheksan" heter på svenska (rad 14). Mamman svarar att det heter "åtta" (rad 17) och Sara är nöjd men det tar tid innan hon accepterar att pappan deltar i räkningen (rad 22). Situationen förändras mot slutet, samarbetet mellan pappa och dotter fungerar och de fortsätter räkningen på finska (rad 22-24) i sammanhållning ända till arton.

I sekvens 3 läser mamma Salin reklam och pekar på en produkt som hon köpt. Först diskuterar föräldrarna sinsemellan men lite senare tar även Sara del i samtalet.

3 Reklamläsning

1	Mamma:	mä ostin tämmösen eilen.
<i>(jag köpte en sån här igår.)</i>
2	Pappa:	ai mistä?
<i>(jaha var?)</i>
3	Mamma:	Life. kauppa semmonen.
<i>(Life. butik en sån.)</i>
4	Pappa:	aijaa
<i>(jasa)</i>
5	Sara:	jag tycker inte om Life.
6	Mamma:	maksoi. seitsemäntoista.
<i>(kostade. sju.)</i>
7	Sara:	vad sa du mamma?
8	Mamma:	att det kostar ganska mycket, den här...
9	Sara:	[skrattar högt]
10	Mamma:	[mumlar bekräftande] vi ska köpa...

Mamma börjar samtalet på finska som inte är hennes modersmål (rad 1). I intervjun berättade föräldrarna Salin att deras inbördes språk nuförtiden brukar vara finska. Valet har varit medvetet eftersom mamma vill lära sig bättre finska som dominerar i den

nuvarande omgivningen. På rad 2 visar pappa intresse och vill fortsätta samtalet genom att fråga var hon har köpt produkten. De samtalar på finska tills Sara deltar i diskussion (rad 5) på svenska och undrar om vad mamma har sagt (rad 7) och på vilket språk. På rad 8 byter mamma språk till svenska och berättar hur mycket produkten har kostat. Sara reagerar mot mammas språkbruk med att skratta högt (rad 9) och mammas reaktion är positiv: hon mumlar (rad 10) och märker att Sara har hört henne tala "fel språk". Diskussionen pågår på svenska troligen därför att Sara också är närvarande i slutet av samtalet.

I denna sekvens förekommer en viss motsättning. Den finskdominerade omgivningen har påverkat föräldrarnas inbördes språk så att de först nyligen har börjat tala mer finska med varandra i stället för svenska. Sara tycker att mammas språk ändå är svenska och i exemplet bryter mamman mot den enspråkiga normen som Sara har blivit van vid i familjens språkbruk. Ett sådant här bestämt undantag orsakar förvirring hos Sara. Även om föräldrarna Salin berättade (se avsnitt 6.1.1) att Sara inte ännu är så medveten om sina två språk, tycks det ändå vara så att hon reagerar mycket starkt när någon avviker från det som hon anser som normalt språkbruk. Saunders (1988) påpekar att föräldrarnas roll som språkliga modeller betonas när barnet blir medvetet om sina två språk och börjar anknyta dem med en viss person. Antagligen även i detta fall anser Sara svenskan mer som mammas språk och därför reagerar med skratt på mammas försök att kommunicera på finska med pappan.

6.2.2 Familjen Holm

I det första exemplet från familjen Holm spelar Luka ett Muminspel med pappa i vardagsrummet medan mamma är i köket. Brädspelet är på finska.

4 Muminspel

1	Pappa:	hur många steg får du flytta?
2	Luka:	ett, två...
3	Pappa:	ett, ännu ett steg.
4	Luka:	två
5	Pappa:	så, nu är det min tur.

- 6 Luka: jag sku vilja ge den åt dig.
- 7 Pappa: oj
 --
- 8 Luka: **taikurin hatusta löytyy... punain... taikurin hatusta löytyy punainen Pikku Myy.**
(i trollkarlens hatt hittar man... rö... i trollkarlens hatt hittar man en röd Lilla My.)
 --
- 9 Pappa: **taikurin hatusta löytyy... sininen taivas.** du får ännu prova, efter mig. det kan bli **tasapeli.** en, två, tre. nu om du får två eller mera så blir det **tasapeli.** snurra, kasta tärningen. man kan inte vinna varje gång.
(i trollkarlens hatt hittar man... en blå himmel. du får ännu prova, efter mig. det kan bli oavgjort. en, två tre. nu om du får två eller mera så blir det oavgjort. snurra, kasta tärningen. man kan inte vinna varje gång.)
- 10 Luka: **äitiiiiiii [itkee]**
(mammaaaa [gråter])
- 11 Mamma: **sitte ei voi pelata jos ei...**
(då kan man inte spela om man inte...)
- 12 Pappa: Luka, då kan vi inte spela om man ska vinna varje gång. pappa tycker inte spela.
- 13 Luka: **[gråter och ropar efter mamma på finska]**
- 14 Pappa: nu plocka vi bort, du vann första spele hör du!
- 15 Luka: jag vill vinna ännu en.
- 16 Pappa: men Luka, man vinner inte alltid. så är det, när man spela så vinner man inte varje gång.

Som sekvensen visar är spelspråket mellan barnet och pappa svenska vilket är pappas språk. De brukar räkna på svenska hur många steg de får flytta och även turordningen i spelet diskuteras på svenska. Undantag i språkanvändning förekommer ändå vad som gäller spelinstruktioner. T.ex. på rad 8 börjar Luka sin utsaga med finska *taikurin hatusta löytyy...* vilket hänvisar till själva spelet som är på finska. Det samma gör pappa på rad 9. I inledningsfraserna och även svaren för spelets uppgifter använder både pappa och Luka finska. Mamma för sin del deltar i samtalet (rad 11) när Luka har börjat gråta eftersom det verkar som pappa skall vinna spelet. Mamma talar finska vilket är hennes modersmål medan pappa (rad 12, 14 och 16) fortsätter med svenskan. Luka byter språk beroende på vem han riktar sitt tal till (rad 10, 13 och 15).

Denna sekvens demonstrerar ganska bra språkstrategierna hos familjen Holm. De följer EPES-strategin för det mesta men även undantag är tillåtna. I intervjun kom det fram att föräldrarna t.ex. vid sagoläsning byter språk och detta illustreras ganska tydligt i denna sekvens. Språken byts generellt inom familjen beroende på vem man talar med (se t.ex.

Barron-Hauwaert 2004, 1; Sundman 1999, 12). Det är helt naturligt att spelspråket är finska eftersom spelet självt är finskt. Annars borde spelarna översätta alla instruktioner från finska till svenska och så vidare. Utöver är Luka mycket noga med språket såsom föräldrarna sade i intervjun (se avsnitt 6.1.1). Han använder språket i fråga med föräldern och till exempel i slutet av spelet ropar han till mamma i köket "Jag besegrade pappa, mamma!" på finska och efter det fortsätter diskussion med pappa igen på svenska. Språklig medvetenhet som bl.a. Barron-Hauwaert (2004, 113-115) och Saunders (1988, 51-56) diskuterar är redan mycket stark hos Luka och det kom fram i flera inspelningar genom hans konsekventa och målmedvetna språkbruk.

Följande sekvens handlar om en gemensam måltid och hela familjen, även farmor, sitter vid matbordet och äter pizza.

5 Pizza

1	Luka:	kuka ottaa ton toisen? mä en halua ottaa.
<i>(vem sku ta den annan? jag vill inte ta.)</i>
2	Mamma:	kuule niit on kuule tuolla vielä pellillinen.
<i>(hör du de finns hör du där ännu en ugnslåt.)</i>
3	Pappa:	det finns ännu annan... man behöver int blåsa...
4	Mamma:	älä roiku siin pöydän päällä, se muki menee nurin.
<i>(häng inte där på bordet, den mugg faller ner.)</i>
5	Luka:	tä? mitä?
<i>(va? vad?)</i>
6	Mamma:	menee nurin.
<i>(faller ner.)</i>
7	Pappa:	fick du så dä myky saft.
8	Luka:	jo
9	Pappa:	nu ska du va försiktigt, hör du, att int de faller.
tänkt du fara ut sen ett varv?
10	Farmor:	mamma kommer me o.
11	Pappa:	tror du du orkar? ja ska fa ti skejthallen ännu o bygga.
12	Luka:	du kan int. ja måst fa o rita.
13	Pappa:	far bara.

Även i detta exempel pratar mamma finska och pappa svenska åt Luka. Luka svarar med språket i fråga. Föräldrarna brukar bekräfta varandras uppmaningar till barnet som det kommer fram t.ex. på rader 2 och 3 samt 6 och 9. I båda fallen uppmanar mamma på sitt modersmål Luka att sitta stilla vid bordet och efter det repeterar pappa utsagan på svenska. I slutet av sekvensen deltar även farmor i diskussionen med sitt modersmål.

Samtalet vid matbordet hos familjen Holm fortskrider utan avbrott och det är ett typiskt exempel på en sådan samtalssituation i deras vardag där kärnfamiljen är samlad.

I denna sekvens kommer en person – ett språk –strategin återigen mycket tydligt fram. Familjen Holm tycks agera som de säger (i intervjun) att de gör med två språken. Föräldrarna strävar efter att prata sitt eget språk med Luka när det bara är möjligt och naturligt. Såsom Rontu (2004, 229-231) i sin studie märkte, är det framför allt föräldrarnas attityd och närvaro som är viktiga för barnets språktillägnande. I sekvensen är föräldrarnas språkbruk i balans och det ser även i andra inspelningarna ut som de vill uppmuntra Luka att använda båda språken lika mycket och aktivt. Den språkliga inputen vars roll många forskare (se bl.a. De Houwer 2009; Grosjean 2010; Luykx 2005) har betonat realiserar i familjens tvåspråkiga vardag och alla familjemedlemmar tycks hålla fast vid att finskan respektive svenskan förekommer ständigt och parallellt.

I sekvens 6 är familjen Holm samlad i köket och farmor är på plats även här. Luka har inte ännu tvättat händerna och de börjar prata om det.

6 Handtvätt

1	Mamma:	et oo pessy, käsipesulle.
<i>(du har inte tvättat händerna, gå och tvätta händerna.)</i>
2	Luka:	jag orkar inte.
3	Pappa:	käsipesulle , före man kommer o äter.
<i>(handtvätt, före man kommer o äter.)</i>
4	Farmor:	gå o tvätta händerna och sen. du far dit o.
5	Luka:	jag kommer och kanske tvättar händerna här.
6	Mamma:	eiku vessassa
<i>(nej, utan i toan)</i>
7	Pappa:	vessan bara
<i>(toan bara)</i>
8	Farmor:	okej, du är snälla.

Mamma uppmanar Luka att gå och tvätta händerna (rad 1) men han vägrar och vill inte göra det (rad 2). På rad 3 ger sig pappa in i diskussionen och upprepar det som mamma sagt. Han använder samma uttryck – *käsipesulle* – som mamma på finska, kanske för att bekräfta mammas utsaga, men fortsätter sedan på svenska. Farmor som är närvarande i situationen uppmanar också på sitt modersmål svenska Luka att tvätta händerna (rad

4). Luka svarar på svenska (rad 5) som nu är det rådande språket i omgivningen och vill tvätta händerna i köket. På rad 6 säger mamma till honom att gå till toaletten och pappan repeterar uppmaningen genom att kodväxla (rad 7). Till slut berömmar farmor Luka (rad 8) för att han går och tvättar händerna.

I sekvensen är familjens EPES-strategi inte lika tydlig som i exempel 4 och 5. Pappa bryter mot en person – ett språk –normen och använder finska i sitt tal som bekräftelse för mammas utsagor. Berglund (2008) märkte i sin studie att kodväxling är en vanlig företeelse i finlandssvenskt språkbruk och ofta ett medvetet val. I denna sekvens tycks kodväxling vara vanlig för pappa när han vill bekräfta det som mamma just sagt med samma språk. Vidare i Hvenekilde och Lanzas (2001) samt Svendsens (2002; 2004) studier om en filippinsk diaspora i Norge kom det fram att föräldrarna förhöll sig positivt med blandning och gjorde det även själva för att alla skulle förstå varandra och när det hade en betydelsefull avsikt.

Även Luka gör nu undantag och använder bara svenska med alla närvarande familjemedlemmar även om han normalt pratar finska med mamma. Detta förekom ändå i intervjun där föräldrarna berättade om likadana fall: när alla andra i samtalssituationen är svenskspråkiga, förs även kommunikationen på svenska med undantag att mamma Holm deltar i diskussion på finska. För henne är det naturligt eftersom hon förstår svenska mycket bra även om hon själv inte brukar använda det så ofta. Rontu (2004, 231-233) fann liknande resultat i sin studie om finsk-finlandssvenska hem som uppväxtmiljö för tvåspråkiga barn. När föräldrarna umgås med släktingar eller andra bekanta utanför familjen, är det vanligt att språket väljs beroende på omgivningen. I sådana fall är undantag, dvs. kodväxling ändå helt acceptabelt såsom mamma Holm i vår studie brukar göra.

6.2.3 Familjen Jokinen

Sekvens 7 handlar om legolek mellan barnen i familjen Jokinen och pappa deltar i deras samtal i bakgrunden.

7 Legolek

1	Mattias:	Ida, tätä sä et voi sammuttaa.
(Ida, det här kan du inte släcka.)
2	Ida:	kyllä tällä Mattias. tässä Mattias on blöötä. sitä mä voin sammuttaa!
(ja med den här Mattias. här Mattias är blöö. det kan jag släcka!)
3	Pappa:	mikä siinä, minkä väristä siinä on? hä, Ida, minkä väristä siinä oli?
mikä se väri oli?
(vad där, vilken färg har det? hä, Ida, vilken färg var där? vilken var den färg?)
4	Ida:	blyyy!
5	Pappa:	blå! mikäs se oli suomex?
(blå! vad nu var det på finska?)
6	Mattias:	alkaa ässä. sin-i-ne...
(börjar med s. bl-å-å...)
7	Ida:	sinistä!
(blåå!)
8	Pappa:	[mumlar bekräftande]

Mattias och Ida leker och pratar finska sinsemellan (rad 1 och 2) med ett undantag när Ida kodväxlar till svenska i samband med hon pratar om färgen blå. På rad 3 tar pappa del i samtalet när han märker att Ida byter språk och frågar henne vilken färg den nu var. Ida upprepar det svenska ordet igen (rad 4) men pappa ger inte upp utan repeterar frågan en gång till och vill nu veta den finska motsvarigheten till ordet (rad 5). På rad 6 hjälper storebrodern Mattias sin syster och börjar stava ordet. Efter det hittar Ida på finskans *sininen* (rad 7) och pappa godkänner det rätta ordet (rad 8).

I sekvens 7 är barnens lekspråk finska och även föräldrarna berättade i intervjun att Ida och Mattias mestadels leker på finska. Mattias är två år äldre än Ida och därför är hans språkkunskaper mer avancerade. I samtalet erbjuder Mattias omedelbart hjälp till sin lillasyster när hon inte kan komma ihåg ordet *blå* på finska. Det framgår även av Rontus (2005, 62, 202-203) studie att äldre syskon har en viktig roll i språkanvändning hos yngre syskon. Med hjälp av äldre syskon kan barnet lära sig mer än som han eller hon skulle kunna lära sig på egen hand. Vygotskij (2001, 329-333) hänvisar till detta som

den proximala utvecklingszonen. Pappas reaktion gentemot Idas kodväxling är ett typiskt fenomen i familjerna som följer EPES-strategin (Rontu 2005, 62-63). Han försöker få Ida att komma ihåg det finska ordet genom att fråga vilken färg den nu var. Kanske vill pappa kolla om Ida känner till den finska motsvarigheten och på det viset hjälper han henne att utveckla och uppehålla ordförrådet i båda språken. Föräldrarnas positiva inställning till de två språken och intresse för att motivera barnet att använda de aktivt i sitt dagliga språkbruk är viktigt för barnets tvåspråkighetsutveckling (De Houwer 2009, 88).

I sekvens 8 läser Ida och pappa en sagobok och Ida ber pappa att berätta om bilderna där det finns olika djur.

8 Sagoläsning

- 1 Ida: **isi, missä isi on? missä tämmöinen toinen on? tuo, toi... toinen on puussa, toinen lentää!**
(*pappa, var är pappa? var är en sådan annan? det där, det... det ena är i trädet, det andra flyger!*)
- 2 Pappa: **toinen lentää.**
(*det andra flyger.*)
- 3 Ida: **missä te näin... där kommer en mus. inte där. men där!**
(*var ni så här... där kommer en mus. inte där. men där!*)
- 4 Pappa: **mikäs toi juttu on?**
(*vad är det där för något?*)
- 5 Ida: **piip piip! se on isi tämä! inte där, inte där, men där. piip piip! no niin!**
(*pip pip! det är pappa det här! inte där, inte där, men där. pip pip! så där!*)
- 6 Pappa: **ai niin!**
(*aj då!*)
- 7 Ida: **äiti voitetaan. niinki.** det kommer en liten mus.
(*mamma ska vinnas. också så där. det kommer en liten mus.*)
- 8 Pappa: **ai tääl?**
(*aj här vad?*)
- 9 Ida: men, **mutta sano vaan.**
(*men, men säg bara.*)
- 10 Pappa: aha, där kommer en liten mus.
- 11 Ida: **mää-mää, sano** inte däääär...
(*bä-bä, säg inte däääär...*)
- 12 Pappa: inte där, inte där men där! pip pip!
- 13 Ida: **no niin!**
(*så där!*)
- 14 Pappa: **ai niinkö? no joo, äiti osaa sen paremmin.**
(*aha så där? nåja, mamma kan det bättre.*)
- 15 Ida: **missä tämmöinen, isi on?**

- 16 Pappa: *(var en sån där, pappa är?)*
tuolla
(där)
- 17 Ida: **ne on vaarallisia. muumilaaksosaki on pinteliä. joku sanoi siellä ääää! kato, kato.** ankunge! **täältä isi voi mennä tää.**
(de är farliga. även i mumindalen finns spindlar. någon sade där ääää! titta, titta. ankunge! här pappa kan gå detta.)

I början av sagoläsningen pratar Ida finska med pappa och frågar vad som händer i boken (rad 1-2). Ida deltar mycket aktivt i läsningen, ställer frågor och förklarar även för pappa vad som förekommer i bilderna. Hon repeterar vissa fraser alltid på svenska och även uppmanar pappa att säga några utsagor efter henne (rad 11 och 13). Pappas språk är annars finska men han lever sig in i sagan på svenska när Ida vill att han gör det (rad 10 och 12). På rad 14 medger pappa att kanske mamma kan läsa sagan eller uttala vissa fraser bättre. Ida är ändå nöjd med pappan som läsare och vill fortsätta sagan. I slutet av sekvensen är språket igen finska där Ida ibland byter till svenska med vissa sakord (rad 17).

I sekvensen framkommer att det inte är något problem för pappan att använda både finskan och svenskan i sagoläsningen. Vid behov, dvs. när Ida ber honom att byta språk, gör pappa det gärna. Även i intervjun pratade föräldrarna mycket om sagoläsning. De läser sagor ofta, på båda språken och mamma medger att hon även översätter dem från finska till svenska. EPES-strategin lever tydligen ganska stark i vissa språkliga aktiviteter i familjen även om föräldrarna tycks vara beredda att avvika från den i vissa kontexter. I sekvensen betonas också återigen barnets roll i familjespråkpolicy. Genom sitt agerande kan barnet påverka föräldrarnas språkval och strategier gällande de språk som finns i familjen (Luykx 2005, 1409). Tuominen (1999, 73) förklarar att barnen ofta är de som i sista hand styr språkanvändning i familjen och föräldrarna ofta bara följer med i språksituationer.

Följande sekvens visar en diskussion som familjen Jokinen har vid matbordet. De bläddrar i en katalog där det finns bl.a. olika bilder på bastur och bastuugnar.

9 Bastuugn

- 1 Pappa: mmm. tämä näin. kato, siel on tommosia... tavallaan kiukhaita tuosa seinäsä. pikkukiukhaita. [nauraa] ne lämmittää ku seisoskelee tai istuskelee siinä.
(mmm. det här. titta, där finns såna... liksom ugnar där på väggen. småugnar. [skrattar] de värmer upp när man står eller sitter där.)
- 2 Ida: niin, jos isi on kiukhaalla on isi kuuma!
(alltså om pappa är på ugnen är det pappa hett!)
- 3 Pappa: no kiukhaalla on kuuma joo.
(nå på ugnen är det ju hett ja.)
- 4 Ida: ja sinne ei saa...
(och dit får inte...)
- 5 Mattias: jos kiukkaa...jos kiukkaa... jos kiukkaalle laittaa sormen niin niin melkein alkaa palamaan.
(om ugn... om ugn... om man sätter fingret på ugnen så så börjar det nästan brinna.)
- 6 Mamma: då får du blåsorna på fingrarna.
- 7 Pappa: joo
(ja)
- 8 Mattias: vuhe?
(varför?)
- 9 Mamma: det e så heit. det bränner det.
(det är så hett. det bränner det.)
- 10 Pappa: se palaa. tai... no voi se palamaanki alkaa, jos oikein kauan pitää.
(det brinner. eller... nå kan det börja brinna ju om man håller det riktig länge.)
- 11 Ida: jos menee sen lähelle.
(om man går nära det.)
- 12 Pappa: mmm...
- 13 Mattias: ainaki jos... ainaki jos tunnin pitää. mut jos minuutin nii ei.
(åtminstone om... åtminstone om man håller en timme. men om en minut så då inte.)
- 14 Ida: isi...
(pappa...)
- 15 Pappa: [nauraa] jos minuutin nii sitte kyllä ottais jo nii kipiää ettei sitä kyllä enää haluais pitää.
([skrattar] om en minut så skulle det ju göra så ont att man inte skulle vilja hålla det något mer.)
- 16 Ida: isi, mummulla ja vaa... mummulla ja vaarilla on lähellä.
(pappa, farmor och fa... farmor och farfar har det nära.)
- 17 Mamma: ja
- 18 Pappa: mmm...
- 19 Ida: nuo kiukhaat.
(de där ugnarna.)
- 20 Mamma: kiuas. une. mmm... o det e heit. men vedaugnen som ska eldas me veda. så he e rikti elde he.
(en ugn. ugnen. mmm. och det är hett. men vedugnen som ska eldas med ved. så det är riktig eld det.)

Pappa bläddrar i katalogen och berättar på finska vad som finns där (rad 1) och båda barnen kommenterar hans tal och använder samma finska dialekt som pappa talar (rad 2, 4 och 5). Mamma deltar i samtalet på rad 6 och 9 och bekräftar samt förklarar barnens utsagor med sin egen starka, finlandssvenska dialekt. Trots att mamman kommer med i diskussionen är barnens språk hela tiden finska. Det verkar vara så att pappa leder diskussion och barnen deltar i den medan mamma är mer i bakgrunden. I alla fall är föräldrarna konsekventa med språken och talar bara sitt eget modersmål. I slutet av sekvensen (rad 20) korrigerar mamma Idas finska utsaga och efter det upprepar och förklarar hon saken även på svenska vilket även är typiskt för henne enligt intervjun.

I sekvensen följer båda föräldrarna EPES-strategin ganska noggrant. Barnen pratar bara finska och det kan bero på flera saker: de riktar sitt tal för det mesta till pappa som har katalogen medan mamma är lite mer i bakgrunden. I situationen är hela familjen samlad och då är det enligt föräldrintervjun helt normalt att deras inbördes språk är finska. Berglund (2008, 102-109) påpekar att talares modersmål samt samtalssituationen påverkar språket som används i kontexten. Det som är intressant i sekvensen är att Ida och Mattias talar mycket stark finsk dialekt – densamma som pappa har, men som inte förekommer utanför hemmets väggar. Språkfrågorna, speciellt mamas dialektala svenska, har väckt diskussion hos familjen Jokinen. Mamma som är språkvetare tycks vara mycket medveten om tvåspråkigheten på grund av sina personliga erfarenheter och studierna vid universitet. Båda föräldrarna förklarar dialektbruket med barnen som ett naturligt val som bara uppstått i familjen. King & Fogle (2006, 700) påpekar att just sådana här personliga erfarenheter tycks vara ett vanligt sätt att försvara och motivera familjespråkpolicy.

Sammanfattningsvis kan konstateras att familjernas uttalade språkpolicier relativt tydligt kommer fram i inspelningarna som genomfördes i vardaglig kontext. Sekvenserna som vi presenterade ovanför är typiska exempel på samtalssituationer som förekom i familjen i fråga. Som slutsats för familjernas språkstrategier i interaktion kan konstateras följande: EPES-strategin som diskuterats flitigt ovan, förekommer enligt sekvenserna i någon mån i varje familj. T.ex. sekvens 1 där barnen i familjen Salin äter glass, är ett typiskt exempel på hur föräldern vill att barnet skulle tala språket i fråga med denne. Vidare förekommer EPES-strategin egentligen i flera inspelningar som

familjen Jokinen gjort. I sekvens 7 frågar pappa Ida efter det finska ordet för svenskan *blå* eftersom det tidigare samtalet har pågått på finska. Förutom är pappa mycket konsekvent med sitt språkbruk i denna sekvens och bara använder finska vilket är hans modersmål. Hos familjen Holm tycks EPES-strategin vara en naturlig del av familjens vardagliga kommunikation: föräldrarna använder båda sitt eget språk med Luka och han svarar med språket i fråga. Detta syns speciellt i sekvens 5 där familjen äter pizza.

Vidare tycks egentligen alla våra barninformerare vara ganska medvetna om sina två språk och de alla deltar på sätt och vis i familjens språkpolicy. Sara reagerar genast (sekvens 2) när pappa i familjen Salin använder "mammans språk" och det kan vi tolka som Saras initiativ att följa en person – ett språk –strategin. Det samma sker i sekvens 3 där mamma pratar finska i stället för svenska. Såsom Berglund (2008, 298) fann i sin studie, anser även vi att barnens språkliga val är disponerade för språkmodeller som utformas i interaktion med den språkliga närmiljön. Även i inspelningarna som föräldrarna Holm och Jokinen har utfört, kommer Lukas och Idas roller i familjens FSP fram. Luka är konsekvent med sitt språkbruk och följer de oskrivna språknormer i familjen – i likhet med andra som varit med i situationer. Ida för sin del styr pappan (sekvens 8) och hans språkbruk i sagoläsning liksom Sara sina föräldrar (sekvens 2) när de räknade nummer.

Vidare syns ytterligare motiveringar som föräldrarna själva presenterade (i avsnitt 6.1.2) för familjens språkstrategier och uttalade språkpolier i viss mån i inspelningarna. Temat *naturligt val* framgår t.ex. i sekvenser 4 och 6 där familjen Holm förhåller sig helt vardagligt till parallell användning av de två språken i samtalssituationer. Svenskan och finskan utgör en naturlig språkmiljö som både mamma och pappa har blivit vana vid redan från barndomen på den tvåspråkiga hemorten i Västnyland. Hos familjen Jokinen betonas för sin del temat *identitetsfrågor* starkt såsom i intervjun också. Sekvens 9 är ett bra exempel på ett samtal där olika språkvarianter blandas: mamma pratar sin egen dialekt, pappa finska med österbottniska språkdrag medan barnen har tillägnat sig element från bådas tal. De andra kategorierna, *tvåspråkighet är en gåva, har läst och hört* och *barnens framtid* finns säkerligen i bakgrunden av inspelningarna men kommer inte lika tydligt fram som de ovannämnda. T.ex. framtidsaspekten kan påverka hur konsekventa och strikta

föräldrarna är med sin EPES och det som de hört från andra får föräldrarna att diskutera hur de själva borde göra. Vidare har mamma Jokinen, som studerat språk, mycket faktakunskap om ämnet och det kan ju märkas både i intervjun och inspelningarna.

Som vi redan tidigare skrivit är det inte så enkelt att dra gränsen mellan motiveringar bakom familjernas språkpolicier utan de måste analyseras över gränserna. Vi valde att analysera en familj åt gången vad som gällde deras språkstrategier i interaktion. Det är ändå mycket individuellt hur familjen agerar i sin vardag och sekvenserna på sätt och vis uttrycker familjemedlemmarnas egenart. Märkvärdigt är ändå följande: även om våra informantfamiljers bakgrunder skiljer sig ganska mycket från varandra, är det inte lika synligt i sekvenserna. Som framkommit här ovanför, liknar språkstrategierna som används t.ex. i familjen Salin dem som också finns i familjen Jokinen och så vidare. Egentligen var det samma sak med motiveringar för språkpolicy (i avsnitt 6.1.2) som dök upp i intervjuerna – trots att föräldrarna har olika rötter och familjernas livssituationer samt språkförhållanden varierar, finns det mycket gemensamt i deras sätt att agera i vardag med de två språken.

7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I detta kapitel redogör vi för och reflekterar över de viktigaste fynden i vår studie (i avsnitt 7.1). Vidare tar vi ställning till undersökningens tillförlitlighet, granskar vårt metodval och diskuterar de etiska frågorna som sammanhänger med kvalitativ forskning i avsnitt 7.2. Kapitlet avslutas med en diskussion om studiens betydelse och förslag på fortsatt forskning (i avsnitt 7.3).

7.1 De viktigaste fynden

Den föreliggande magisteravhandlingen inriktade sig på att undersöka språkstrategier och familjespråkpolicier (FSP) hos tre tvåspråkiga familjer inom Jyväskyläområdet. Syftet med denna kvalitativa studie var att redogöra för hur familjerna strävar efter att upprätthålla sina två språk i en miljö som utanför hemmets väggar är starkt finskspråkig. Denna fallstudie bestod av två delar. Först intervjuade vi föräldrarna i de tre informantfamiljerna och temana var *föräldrarnas bakgrund och språkliga identitet, de två språken i familjen och i omgivningen* samt *föräldrarnas uppfattning om barnens språkliga identitet och framtid*. Intervjuerna genomfördes med båda föräldrarna närvarande i familjernas hem. Med hjälp av temaintervjuerna undersökte vi vilka språkstrategier familjerna säger sig tillämpa och hur föräldrarna förklarar och motiverar dem. Studiens andra del bestod av audioinspelningar från familjernas språkliga vardag och i denna del var barnen i fokus. Föräldrarna utförde ett antal bandupptagningar om familjernas samtal hemma och i andra språkliga miljöer. Med inspelningarna ville vi utreda hur familjernas uttalade språkpolicy, inklusive användning av språkstrategier, syns i deras vardagliga liv.

I analysen av föräldrantervjuerna (se avsnitt 6.1.1) fann vi att språkanvändning och språkplanering har diskuterats relativt mycket i varje familj. Alla föräldrarna tycks vara mycket medvetna om sina språkliga val och de har strävat efter att följa EPES-strategin ganska noggrant (för liknande resultat, se Rontu 2004; 2005 och Berglund 2008). Några undantag har även förekommit och föräldrarna har i någon mån avvikit från sina ursprungliga strategier. Som exempel nämndes bl.a. barnets starka vilja för att

föräldrarna skulle prata sina egna språk med barnet. Vidare förekom det i intervjuerna att några föräldrar medvetet har ändrat sitt agerande gällande hur strikta de är med sin FSP. T.ex. föräldrarna i familjen Jokinen var mycket noggranna vad som gällde språkliga val med första barnet Mattias men nu med Ida har språkstrategierna varierat i större grad. Alla tre familjerna har sina egna sätt att kontrollera barnens språkbruk. Några har t.ex. en tendens att korrigera barnets kodväxling mera medan andra föredrar att undvika det och i stället fortsätter samtalet med sitt eget språk alltså följer EPES. Dessutom har FSP i varje familj påverkats av den enspråkiga miljön (se även Tuominen 1999, 73-74). Föräldrarna favoriserar numera svenskspråkiga aktiviteter för sina barn för att försöka främja svenskans ställning i barnens liv.

Vidare ville vi ta reda på hur föräldrarna förklarar och motiverar deras språkstrategier och således även uttalade språkpolicy (avsnitt 6.1.2). I intervjuerna dök fem olika teman upp, med vilka föräldrarna argumenterade för sina FSP. Temana var *naturligt val*, *tvåspråkighet är en gåva*, *identitetsfrågor*, *har läst och hört* och *barnens framtid*. Temana har mycket gemensamt och vissa motiveringar skulle kunna även ses under flera kategorier. Vår studie bekräftar sålunda Barron-Hauwaerts (2004, 113) resultat om hurdana fördelar föräldrarna ser i tvåspråkighetsuppfostran. Alla våra informantfamiljer motiverade sina språkliga val och FSP:s med mycket konkreta argument. Bl.a. de pragmatiska skälen, identitetsfrågorna och framtidsaspekten kom tydligt fram i intervjuerna. Föräldrarnas sociala ställning för sin del kom inte fram som en så märkvärdig faktor i vår undersökning som i många andra studier inom tvåspråkighetsområdet (bl.a. Berglund 2008; Rontu 2004). Våra fynd är mer i linje med Sundmans (1999, 83) som visade att högutbildade föräldrar inte är en förutsättning för barnets lyckade tvåspråkighet, utan det snarare är frågan om föräldrarnas positiva attityder och språkliga modell för barnet (jfr också De Houwer 1999, 82-84 impact belief).

Med inspelningarna var vårt syfte att kartlägga hur föräldrarnas uttalade språkpolier syns i familjernas vardag med två språk. Intervjuerna lät förstå att familjerna skulle följa EPES-strategin mycket strikt och noggrant nästan i alla språksituationer. Enligt inspelningarna och sekvenserna som vi presenterat i avsnitt 6.2 är en person – ett språk –strategin dominerande i varje familjs språkbruk men det förekommer även variation

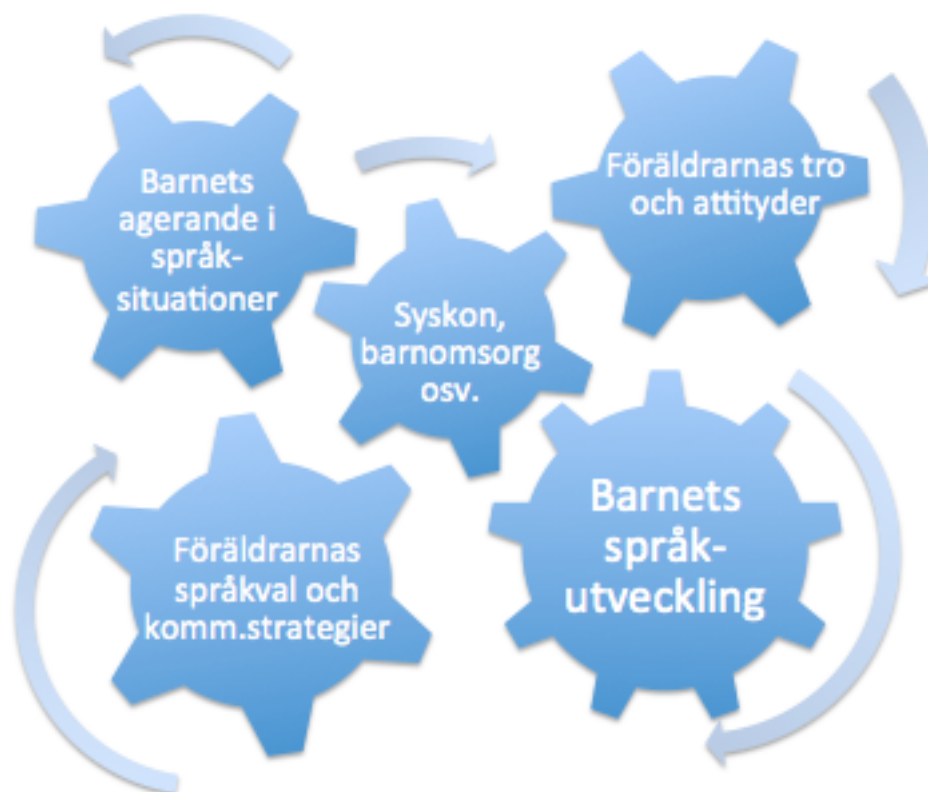
och tillfällen när familjerna avviker från den. Vi anser att det egentligen är helt acceptabelt att man inte alltid behöver hålla sig till EPES-strategin utan man kan agera på den rådande situationens villkor. Såsom Rontu (2005) i sin studie uppger anser även vi att föräldrarnas tydliga mål och positiva attityder för barnets tvåspråkighet är den allra viktigaste faktorn i familjespråkpolicy. Ett annat viktigt fynd i studien var att beslut och språkval som föräldrarna gjort inte tycks vara lika spontana som de säger dem vara. I stället har de diskuterat och ägnat ganska mycket tid åt sin språkplanering och utformandet av familjens språkpolicy. Även om föräldrarnas deltagande i sekvenser som vi tagit upp i analysdelen varierade stort, fick vi som forskare en uppfattning att både mammor och pappor i varje informantfamilj är lika intresserade av sina barns språkutveckling. Således är vi eniga med Rontu (2004, 230-231) om båda föräldrarnas betydelse för barnets tvåspråkighet. Däremot ger vårt material inte stöd för Herberts (1991, 65-66) teori om tre m, eftersom vi anser att även pappa har en lika viktig roll i barnets språkkuppostran som mamma.

Vidare märkte vi att språklig medvetenhet hos våra informantbarn befinner sig på en relativt hög nivå. Berglund (2008, 296) fann i sin studie, där hon undersökte sitt eget barn, att sonen i cirka femårsåldern började lägga ett större märke till sitt eget och även andras språkbruk i närmiljön. Barnen i vår studie var i 3-4 -års ålder när inspelningarna utfördes men trots det kan de sägas vara redan ganska klara över att det finns två olika språk i familjen och hur de brukar användas i olika kontexter och med vem. T.ex. Sara i familjen Salin tycktes delta i hög grad i familjernas språkval, vilket förekommer i sekvenser 2 och 3 i avsnitt 6.2.1. Även Luka och Ida visar intresse gentemot båda sina två språk enligt föräldrarna såsom det framkom i intervjuerna. Man kan konstatera att våra informantbarn aktivt deltar i familjernas språkpolicy och sålunda påverkar även sin egen språkutveckling. Tuominen (1999, 72) påstod att när barnet når eller passerar föräldrarnas vetande om språk, blir också dennes påverkningsmöjligheter i FSP större. Till skillnad från hennes upptäckter anser vi att redan yngre barn med mindre kunskaper i språken kan delta i familjens språkval t.ex. genom att reagera på eller protestera mot föräldrarnas språkbruk.

Det är ytterst viktigt att både kärnfamiljen och den övriga språkmiljön förhåller sig positivt och öppet till barnets språkbruk, möjliga kodblandning och tvåspråkigheten

som helhet. Bl.a. Tuominen (1999, 69-71) samt King och Fogle (2006, 697) noterar att det framför allt är familjen och de närmaste, dvs. vänner och släktingar, som erbjuder de väsentligaste råden och stöd för beslut som föräldrarna fattar om FSP. Attityderna och atmosfären i det tvåspråkiga barnets omgivning skapar alltså ramar för barnets vidare språkutveckling och förutsättningar för senare livet. I denna studie kom informantfamiljerna från någorlunda olika bakgrunder vilket var mycket intressant med tanke på studiens utförande. Till vår överraskning var fynden mycket likartade, trots familjernas olika utgångspunkter. Argumenten som föräldrarna presenterade för sin uttalade språkpolicy liknade varandra i varje familj och huvudsakligen förstärkte även inspelningarna familjernas FSP:s.

I avsnitt 3.1 presenterade vi De Houwers (1999) modell gällande vad som påverkar barnens tvåspråkiga utveckling. De Houwer påpekade att föräldrarnas tro och attityder ligger till grund för de språkliga val och strategier som görs i familjen och vidare påverkar de även barnets språkutveckling. De Houwer själv (1999, 86) diskuterar att relationerna mellan nivåerna inte är så entydiga utan måste betraktas som helhet. Resultaten i denna studie bekräftar att relationerna verkligen är mer komplicerade och barnets tvåspråkighetsutveckling en komplex process (se även Rontu 2005, 61). Att bli tvåspråkig sker inte linjärt i endast en riktning och inte heller så fort utan genom hela familjens målmedvetna agerande. I det följande (figur 5) har vi reviderat De Houwers (1999) modell och kompletterat den utifrån fynden från vår egen studie.

FIGUR 5 Språkutveckling hos ett tvåspråkigt barn och utformandet av familjespråkpolicy (reviderat efter De Houwer 1999, 86).

Som figuren visar anser vi att förutom föräldrarna finns det även andra faktorer som påverkar barnets språkutveckling och således familjespråkpolicy som råder i tvåspråkiga hem. Det faktum att varje informantfamilj bor på ett starkt enspråkigt område har lett till att föräldrarna men även andra vuxna, t.ex. på daghemmet, måste ta ännu större ansvar vad som gäller barnets möjligheter att höra och använda de båda språken. Såsom Luykx (2005) understryker, betonar även vi barnets roll som en aktiv deltagare i sin språkutveckling och vidare i språklig socialisation. Genom sitt eget agerande har han eller hon verkligen medel att delta i språkstrategier och FSP som skapas och förekommer i familjen. I stället för separata nivåer som De Houwer (1999, 86) presenterat, anser vi att figurens olika delar befinner sig i kontinuerligt samspel med varandra. Det finns en särskild cirkelpåverkan mellan faktorerna dvs. det är närmare frågan om en process som pågår hela tiden och åt alla håll.

Huss (1991, 138) diskuterar att föräldrar ofta oroar sig för hur man i en miljö där majoritetsspråket dominerar, även kan säkerställa minoritetsspråkets ställning. Fynden i vår studie visar att barnen i vår studie har fått en god grund att stå på genom den FSP

som tillämpas. Föräldrarna använder både finskan och svenskan konsekvent och parallellt i sin vardag och förmedlar positiv attityd till båda språken (se även De Houwer 1999, 83-84). Detta är lovande för barnens fortsatta tvåspråkiga utveckling. Man måste ändå ta hänsyn till hur framtiden skall påverka barnens språk. Kommer t.ex. skolval, kamrater och boningsort att spela en större roll för barnets tvåspråkighet än FSP:n? Om familjerna fortfarande bor i Jyväskylä och barnen går i skola på finska, räcker det med två språk hemma? Åtminstone för närvarande anser vi att alla tre familjer har starka och uppmuntrande sociala nätverk som stödjer familjernas tvåspråkighet men det är ändå möjligt att familjernas FSP förändras med tiden.

7.2 Studiens tillförlitlighet

Patton (2002, 47-48) betonar hur viktigt det i kvalitativ forskning är att man utnyttjar fältarbete som metod. Vi använde oss av intervju och observation i denna fallstudie av tre familjer där syftet var att få en djupare uppfattning om familjerna och deras vardag. Av etiska skäl valde vi att genomföra audioinspelningar av familjeinteraktionen i stället för videoinspelningar, samt icke-deltagande observation snarare än deltagande observation. Metoderna användes parallellt, s.k. *triangulering*, för att garantera studiens validitet (se t.ex. Hirsjärvi m.fl. 2009, 233) och som stöd till varandra.

Som forskare måste man förhålla sig kritiskt till sina metodval. Fördelen med intervjuerna var att vi kunde t.ex. precisera frågorna vid behov eller om det fanns några oklarheter i formulering. Å andra sidan måste man ta hänsyn till forskarens egen roll i situationer (Eskola & Suoranta 1998, 208-210). Temaintervju som intervjutyp är fri och därför kan även vår närvaro och frågeformulering ha påverkat föräldrarnas agerande och svar. Även med inspelningarna som familjerna själva utförde är det viktigt att betrakta tillförlitlighetsfrågor. Föräldrarna hade möjlighet att välja hurdana samtal de spelar in (oavsett ett par förutbestämda situationer, se bilaga 2) och hur de själva beter sig. Även det faktum att man måste spela in något i sitt vardagliga liv för studiebruk avviker från det normala och kan således påverka resultaten. Det är också möjligt att

föräldrarna extra noga tänker på vad de säger och gör när de vet att samtalen spelas in av forskare som intresserar sig för tvåspråkighet (jfr *the observer's paradox*).

Det är naturligt att både mängden och kvaliteten på inspelningarna kan variera när inspelningssituationer är vardagliga och okontrollerade av sin natur. I vår studie var vi tvungna att utesluta sådana sekvenser som var obrukbara p.g.a. sin kvalitet (se närmare avsnitt 5.1.2) och därtill försökte vi ta med klara och mångsidiga exempel på familjernas vardag med två språken. Analysmetod i studien var kvalitativ innehållsanalys och vi ansåg att den egentligen var det enda tänkbara alternativet i sin all mångsidighet. Såsom Tuomi och Sarajärvi (2009, 92-93) poängterar, fortskrider analysen på materialets villkor och forskaren själv bestämmer vad som är relevant för studien. Med denna metod ville vi få en djupgående förståelse av informantfamiljernas tvåspråkiga vardag och de uttalade språkpolicierna som väldigt ofta är abstrakta och inte så entydiga fenomen.

Tuomi och Sarajärvi (2009, 135-136) diskuterar att forskaren borde sträva efter att förstå informanterna i studien som sig själva. Ofta är det ändå så att forskarens egen roll är så stor och han eller hon har ett så klart perspektiv på studiens gång att det påverkar även dess förvekligande, resultat och även analys. Det är alltså nästan omöjligt att vara helt objektiv för sin studie men dess tillförlitlighet kan förstärkas med flera handlingar. Framför allt är det viktigt att förklara studiens olika skeden och motivera sina tolkningar och analys (Hirsjärvi m.fl. 2009, 233). Vidare stöder de autentiska exemplen och citaten de slutsatser som forskaren dragit (Eskola & Suoranta 1998, 216-217). Vi anser att vi lyckats med att beskriva och redogöra för studiens gång och således är det lätt för läsare att leva sig med i olika faser av undersökningen.

De etiska frågorna var också mycket viktiga när vi utförde denna studie och speciellt i analysdelen. Det är väldigt utmanande att ha barn och deras föräldrar som undersökningsobjekt eftersom en familj utgör en så intim enhet att som forskare måste man vara mycket hänsynsfull i sina handlingar. Att bygga förtroende på en så kort tid är inte en enkel uppgift men när man har uppnått det, är det mycket naturligare att genomföra själva studien. (Eskola & Suoranta 1998, 93). Det är väsentligt att informanternas anonymitet bevaras på bästa möjliga sätt och därför har vi bl.a. använt

pseudonymer och varit ganska noga med hur och vad vi berättar om familjerna. Å andra sidan är ämnet i studien inte så delikat att man borde ha uteslutit alla personrelaterade fakta. T.ex. dialekter och föräldrarnas bakgrunder var mycket viktiga i relation till vad vi ville studera att vi absolut ville ha dem med när vi berättade om och analyserade familjernas språkpolicier.

Vad undersökningsfynden beträffar kan det inte dras några allmängiltiga slutsatser eftersom vi utförde en kvalitativ fallstudie. Det är ändå inte heller mål med kvalitativ forskning utan närmare att beskriva ett visst fenomen och förstå något eller någons agerande (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86). Vi är emellertid av denna åsikt att resultaten som vi fått skulle kunna "förflyttas" till andra liknande miljöer där tvåspråkiga familjer lever. T.ex. motiveringar som föräldrarna givit till familjens språkpolicy anser vi vara ganska allmängiltiga – sådana som även andra tvåspråkiga familjer skulle kunna uttala sig. Vidare möjliggjorde de autentiska intervju- och inspelningsexemplen att vi kunde ge en relativt omfattande bild av informantfamiljernas språkliga vardag (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141). Genom att bekanta sig med olika faser av studien och utvalda sekvenser kan läsaren få en realistisk uppfattning om tvåspråkiga familjers FSP och även se resultaten i en annan tvåspråkig miljö (Eskola & Suoranta 1998, 216-217). Även om våra fynd inte direkt kan utnyttjas i en bredare kontext, kan de vara ett steg mot att bättre förstå tvåspråkiga familjers vardag.

7.3 Vidare forskning och slutord

Denna avhandling är bara en liten inblick i tre tvåspråkiga familjers vardag med två språk. Familjespråkpolicy (FSP) är ett relativt nytt område inom tvåspråkighetsforskning (se bl.a. Schwartz 2010, 172) och därför finns det otaliga möjligheter att studera ämnet mer och ur olika perspektiv. Såsom Schwartz (2010, 186) framför, finns det t.ex. bara ett fåtal undersökningar där både föräldrar och barn har varit i studiens fokus samtidigt. Det skulle vara intressant att studera hur språkpolicierna hos dessa tre familjer framträder sig t.ex. efter ett par års tid när barnen är i skolåldern. Hurdana skolval familjerna har gjort? Går barnen på en finskspråkig eller

svenskspråkig skola och på vilken ort? Redan i denna studie kom det fram att föräldrarna har diskuterat de möjliga skolvalen ganska mycket och funderat på hurdana möjligheter olika miljöer erbjuder barnet (se avsnitt 6.1.2).

En studie i vilken man skulle betrakta närmare syskonförhållanden – t.ex. hur syskonens inbördes kommunikation påverkar barnets språkbruk och om det syns i familjens språkpolicy – skulle vara av intresse. Vid detta tillfälle är alla våra barninformanter relativt unga och språket mellan syskonen är fortfarande ganska enkelt och beroende på omgivningen. Frågor att undersöka vidare kunde vara: Hurdan relation finns det mellan syskonen när de blir lite äldre och hur syns det i deras inbördes språkbruk? Får ett av de två språken mer fotfäste i familjen t.ex. beroende på skolval och vem som styr FSP? Vidare finns det behov av en jämförande studie om tvåspråkiga familjer i helt olika språkmiljöer. Vår undersökning koncentrerade sig på att studera familjer och deras språkpolicy på en starkt enspråkig stad där familjerna gjort ett aktivt val att placera barnen på ett daghem med minoritetens språk. Hurdan skulle situation vara i de tvåspråkiga familjer i Jyväskylä vars barn går på dagis på finska? Det skulle även vara av intresse att jämföra våra resultat med resultat från familjer som bor på ett tvåspråkigt ställe där finskan respektive svenskan syns tydligare även i den övriga språkomgivningen.

Vi anser att vår studie synliggjorde det faktum att de tidiga val och beslut som föräldrarna gör gällande barnens tvåspråkighet har mycket stor betydelse (se bl.a. King & Fogle 2006, 705). Alla de tvåspråkiga familjerna som var med i undersökningen hade egentligen funderat mycket på sitt liv med två språk: Hurdana språkstrategier de använder och hur de förverkligas, hur de förhåller sig till om barnet blandar och hur den språkliga framtiden ser ut. Vi anser att riktlinjerna för en lyckad tvåspråkig uppfostran inte har uppstått av sig själv hos våra informantfamiljer utan genom ett målmedvetet och långsiktigt agerande. De flesta föräldrarna har växt upp i enspråkiga hemmiljöer. Även om alla tycktes vara nöjda med sin barndom, vill de nu erbjuda något mer åt sina egna barn. Föräldrarna anser att när det finns två språk i familjen är det egentligen självklart att de båda tas i bruk med barnen.

Vi anser att denna studie är relevant även därför att föräldrarna i vår studie är intresserade av att stödja barnens tvåspråkighet på alla möjliga sätt för att barnen skall kunna få så mycket nytta som möjligt av sina två språk även i framtiden. En gemensam oro hos föräldrarna, vilket även Sundman (1999, 86-87) diskuterar, dök upp i intervjuerna: Jyväskylä som en enspråkig stad kan inte erbjuda barnet likadana språkliga möjligheter som tvåspråkiga städer. Man behöver ändå komma ihåg att våra informantbarn är först i början av sin tvåspråkighetsutveckling och språken håller på att utvecklas hela tiden. Luykx (2005, 1412) beskriver barnets agerande i språklig socialisation väldigt träffande: "A dynamic, relational view of language socialization requires us to attend to children not only as the objects of socialization, but also as its potential agents." Trots barnens låga ålder i vår studie verkar de alla delta aktivt i familjernas språkliga val samt språkstrategier och således är de redan en del av familjespråkpolicyen.

Som framkommit ovan, går det inte alltid som planerats med familjens språkstrategier utan även överraskningar förekommer. De Houwer (2009, 113) hävdar att en person – ett språk –strategin faktiskt är mer ett ideal än en hundra procent verklighet. Pappa Salin som är finskspråkig pratar med sin tvåspråkiga dotter vid middagsbordet och frågar på finska, vilket språk hon talar med pappan:

Pappa:	Sara, mitä kieltä puhut isän kanssa? (Sara, vilket språk pratar du med pappa?)
Sara:	Samma språk som du.

Detta samtal mellan Sara och Pappa speglar karaktären hos familjespråkpolicyen bra. Pappa följer EPES och ställer frågan på finska men lite överraskande svarar Sara på svenska, som för sin del är "mammans språk". Fenomenet är kännetecknande för FSP och såsom Sundman (1999, 63) diskuterar, är det oundvikligt att språken inte påverkas av varandra hos tvåspråkiga. Genom sitt agerande visar även Sara att hennes två språk lever sida vid sida och hon kan oavbrutet växla mellan dem. Det viktigaste är ändå att kommunikationen fungerar och samtalet pågår. Att balansera mellan olika språkstrategier och att leva med två språk hänger allt ihop med familjespråkpolicyen. Våra informantfamiljer har visat att även om vardag med två språk då och då kräver

ganska mycket, är det till slut värt det. Tvåspråkighet verkligen är mer än bara två olika språk – det är en möjlighet att utvidga perspektiv på livet.

LITTERATUR

Arnberg, L. 1988. *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Baker, C. 1993. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon m.fl.: Multilingual Matters Ltd.

Baker, C. 2006. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. 4th Edition, Clevedon m.fl.: Multilingual Matters.

Barron-Hauwaert, S. 2004. *Language strategies for bilingual families. The One-Parent-One-Language Approach*. Parents' and Teachers' Guides 7. Clevedon m.fl.: Multilingual Matters.

Berglund, R. 2008. *Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia nr 190. Vasa.

Börestam, U. & Huss, L. 2001. *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.

Cunningham-Andersson, U. & Andersson, S. 2004. *Growing up with two languages – A practical guide*. London: Routledge.

De Houwer, A. 1999. Environmental factors in early bilingual development: the role of parental beliefs and attitudes. I: G. Extra & L. Verhoeven (red.) *Bilingualism and Migration*. Berlin: Mouton de Gruyter, 75–95.

De Houwer, A. 2009. *Bilingual first language acquisition*. Clevedon m.fl.: Multilingual Matters.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tammerfors: Vastapaino.

Folktinget. 2001. *Ge ditt barn en gåva – Språkkunskaper ger valfrihet*. Svenska Finlands folkting. Helsingfors.

Genesee, F. 2000. Early bilingual language development: one language or two? I: L. Wei (red.) *The Bilingualism Reader*. London: Routledge, 306–321.

Grosjean, F. 2010. *Bilingual: life and reality*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Hassinen, S. 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Helsingfors: Finn Lectura.

Herberts, K. 1991. *Tolv tvåspråkiga familjer*. Forskningsrapporter 15. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Åbo: Åbo Akademis kopieringscentral.

Herberts, K. 1997. Språkplanering i flerspråkiga familjer. I: K. Herberts, C. Laurén, U. Laurén & S. Strömman (red.) *Flerspråkighetens dimensioner: Individ, familj och samhälle*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 26. Vasa. (1), 122–134.

Herberts, K., Laurén, C., Laurén U. & Strömman, S. (red). 1997. *Flerspråkighetens dimensioner: Individ, familj och samhälle*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 26. Vasa. (1)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsingfors: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsingfors: Tammi.

Huss, L. 1991. *Simultan tvåspråkighet i svensk-finsk kontext*. Uppsala Universitet: Studia Uralica Upsaliensia 21.

Hvenekilde, A. & Lanza, E. 2001. Applying social network analysis to the Filipino community in Oslo. I: A. Hvenekilde & J. Nortier (red.) *Meetings at the crossroads. Studies of multilingualism and multiculturalism*. Oslo: Novus forlag, 296–313.

Håkansson, G. 1998. *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.

Håkansson, G. 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Jyväskylän kaupunki, Pohjanlammen koulu. 2011. *Svenskspråkig undervisning i Jyväskylä*.
<http://www.peda.net/veraja/jyvaskyla/pohjanlammenkoulu/oppiminen/ruotsi/svenska>
(Hämtad: 12.4.2011)

Jyväskylän kaupunki. 2011. *Faktatieto Jyväskylästä*. <http://www.jyvaskyla.fi/info>
(Hämtad: 12.4.2011)

Jyväskylän Pohjola-Norden ry. 2011. *Tietoa yhdistyksestä*.
<http://pohjolanordenjkl.wordpress.com/> (Hämtad: 12.4.2011)

King, K. & Fogle, L. 2006. Bilingual parenting as good parenting: Parents' perspectives on family language policy for additive bilingualism. *The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 9(6), 695–712.

King, K., Fogle, L. & Logan-Terry, A. 2008. Family language policy. *Language and Linguistics Compass* 2(5), 907–922.

Kuula, A. & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. I: J. Ruusuvoori, P. Nikander & M. Hyvärinen (red.) *Haastattelun analyysi*. Tammerfors: Vastapaino, 446–459.

Lainio, J. 2006. *Barn kan bli tvåspråkiga vuxna*. Råd till flerspråkiga familjer. Rapporter från Finskt språk- och kulturcentrum, 4. Mälardalens högskola.

Lanza, E. & Svendsen, B. A. 2007. Tell me who your friends are and I might be able to tell you what language(s) you speak: Social network analysis, multilingualism, and identity. *International Journal of Bilingualism*, 11 (3), 275–300.

Lehtonen, J. & Valli, T. 2009. *En smörgåsbit juuttua i min kurkku och då drack jag mjölk. Kodväxling och lån hos en grupp tvåspråkiga barn på ett daghem i Mellersta Finland*. Kandidatavhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet.

Lenneberg, E. H. 1967. *Biological Foundations of Language*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Leopold, W. F. 1939. *Speech Development of a Bilingual Child: A Linguist's Record. Vol. 1: Vocabulary Growth in the First Two Years*. Evanston: Northwestern University Press.

Leopold, W. F. 1947. *Speech Development of a Bilingual Child: A Linguist's Record. Vol. 2: Sound-Learning in the First Two Years*. Evanston: Northwestern University Press.

Leopold, W. F. 1949 a. *Speech Development of a Bilingual Child: A Linguist's Record. Vol. 3: Grammar and General Problems*. Evanston: Northwestern University Press.

Leopold, W. F. 1949 b. *Speech Development of a Bilingual Child: A Linguist's Record. Vol. 4: Diary from Age 2*. Evanston: Northwestern University Press.

Luykx, A. 2005. Children as Socializing Agents: Family Language Policy in Situations of Language Shift. I: J. Cohen, K. T. McAlister, K. Rolstad & J. MacSwan (red.) *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. Somerville, Ma: Cascadilla Press, 1407–1414.

Meisel, J. M. 2000. Early differentiation of languages in bilingual children. I: L. Wei (red.) *The Bilingualism Reader*. London: Routledge, 322–346.

Nordman, P. (personlig kommunikation) E-postmeddelande. 11.4.2011

Nousiainen, K. (personlig kommunikation) E-postmeddelande. 1.4.2011

Palve, P. (personlig kommunikation) E-postmeddelande. 12.4.2011

- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Pupier, P. 1982. L'usage du français et de l'anglais et le problème de la dominance linguistique chez des petits enfants bilingues. I: P. Pupier, K. Connors, K. Lappin, W. Greene och L. Nuckle (red.) *L'acquisition du français et de l'anglais chez de petits enfants de Montréal*. Québec: Gouvernement du Québec.
- Rontu, H. 2004. Suomalais-suomenruotsalainen koti lapsen kaksikielisenä kasvuympäristönä. *Virittäjä* 2, 224–240.
- Rontu, H. 2005. *Språkdominans i tidig tvåspråkighet. Barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Salmivalli, C. 2005. *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Saunders, G. 1988. *Bilingual children: From birth to teens*. Clevedon m.fl.: Multilingual Matters Ltd.
- Schiffman, H. 1996. *Linguistic culture and language policy*. New York, NY: Routledge.
- Schwartz, M. 2010. Family language policy: Core issues of an emerging field. *Applied Linguistics Review*, 1 (1).
- Shohamy, E. 2006. *Language policy: hidden agendas and new approaches*. New York, NY: Routledge.
- Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.
- Sundman, M. 1999. *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [e-publikation]. *Taulukko: Väestö iän (1-v.), sukupuolen ja kielen mukaan alueittain 1990 - 2009 laaja alueluokitusryhmittely*. Helsingfors: Statistikcentralen. Uppdaterat 18.3.2011 [hänvisat 20.4.2011] Åtkomstsätt: <http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak.fi.asp>
- Svendsen, B. A. 2002. "We mix all our languages. It doesn't matter as long as we understand each other!" Language competence and language choice among children in Oslo with Filipino parents. I: A. Hauksdóttir, B. Arnbjörnsdóttir, M. Garðarsdóttir & S. Þorvalðsdóttir (red.) *Forskning i nordiske sprog som andet- og fremmedsprog*. [Research in Nordic languages as second or foreign languages] Reykjavik: Háskoli Islands, 412–426.

Svendsen, B. A. 2004. *Så lenge vi forstår hverandre. Språkvalg, flerspråklige ferdigheter og språklig sosialisering hos norsk-filippinske barn i Oslo*. [As long as we understand each other. Language choice, multilingual competence and language socialization of Norwegian Filipino children in Oslo]. Dissertation. Oslo: Oslo universitet.

Svendsen, B. A. 2006. Flerspråkig identitet. [Multilingual identity]. *Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 2, 33–55.

Svenska Sällskapet Jyväskylä. 2011. <http://ssj.huset.fi/valkommen/> (Hämtad: 12.4.2011)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsingfors: Tammi.

Tuominen, A. 1999. Who decides the home language? A look at multilingual families. *International Journal of the Sociology of Language* 140, 59–76.

Vygotskij, L. S. 2001. *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

BILAGOR

Bilaga 1: Intervjustomme

A) Föräldrarnas bakgrund och språkliga identitet

1. Bakgrund

- Modersmål
- Boningsorter i barndomen
- Vilka språk talades hemma?
- Andra språkkontakter i vardagen?

2. Utbildning

- Skolspråket
- Andra språk som studerats

3. Arbetsliv/ -språk

- Det dominerande språket på arbetsplats
- Behövs svenska/ finska överhuvudtaget i arbetslivet? Hur mycket?

4. Fritid

- Språkkontakter utanför hemmet
- Resor till Sverige eller svenskspråkiga områden i Finland
- Medier, på vilket språk?

B) De två språken i familjen och i omgivningen

5. Attityd till de båda språken

- Hur träffades ni?
- Inställning till varandras språk och möjliga förändringar
- Vilket språk talar ni sinsemellan?
 - o Medvetet eller spontant val
- Har era språkkunskaper förändrats under tiden? Hur?
- Definierar ni er själva som tvåspråkiga? Hur?

6. Barnets/ barnens födelse, första året

- Födelsedag och -ort
- Namnfrågor, registrering
- Boningsorter
- Vem var hemma under de första åren?
- Språket som talades med barnet, andra språkkontakter

7. Språkval

- Finskan/ svenskan i vardagen nuförtiden
 - o När alla närvarande
 - o Bara en förälder (en person – ett språk)
 - o Mellan syskon
- Dominerar finskan eller svenskan i barnets tal?
 - o Exempel
- Diskussion om språkanvändning före barnets födelse/ senare
 - o Beslut eller spontant
 - o Hur noggrant det är
- Hur förhåller ni er till om barnet t.ex. växlar mellan språken?
 - o Hurdana situationer/ sammanhang
 - o Med vem

8. Barnets omgivning utanför hemmets väggar

- Ett svenskspråkigt dagis och dess roll i barnets liv och språkbruk
- Andra kompisar/ hobbyer
- Jyväskylä som språkomgivning
- Språket med släktingar

C) Föräldrarnas uppfattning om barnets språkliga identitet och framtid

9. Språklig medvetenhet hos barnet

- Barnet självt medvetet om de två språken?
- Diskussion om begreppen finsk-, svensk-, tvåspråkig

10. Tvåspråkighet nu

- Tycker ni att ert barn är tvåspråkigt?
- Är ni nöjda med hennes/hans tvåspråkighet nu?
- Är det något som ni skulle vilja ändra på om ni kunde börja på nytt när det gäller barnets tvåspråkiga uppfostra?

11. Framtiden

- Skolval
- Varför är det viktigt att uppfostra barnet tvåspråkigt?
- Hurdan tvåspråkighet vill ni att barnet skall uppnå?
- Hurdana möjligheter anser ni att ert barn har att behålla tvåspråkigheten i framtiden?
 - o Möjliga hinder
 - o Handlingar för att behålla tvåspråkighet

Bilaga 2: Råd för inspelningarna

NÅGRA RÅD FÖR INSPELNINGAR

Vad?

- vardagliga aktiviteter hemma
- olika situationer, t.ex.
 - gemensamma måltider där hela familjen är samlad
 - leksituationer
 - barnet med kompisar i olika aktiviteter, lek eller spel
- naturlig, spontan kommunikation
 - det behövs inga förberedelser, alltså ta det lugnt: alla inspelningar är lika intressanta och likvärdiga för oss och projektet! ☺
 - allt material kommer att behandlas konfidentiellt

Vem?

- barnet ensam
- barnet med en förälder/ föräldrarna
- barnet med syskon (l. kompisar, släktingar)

Hur mycket?

- inga krav för längden eller mängden av inspelningar MEN åtminstone:
 - 2 inspelningar om någon måltid där alla familjemedlemmar är närvarande
 - 2 inspelningar om en leksituation där barnet är med syskon/ kompisar
- ytterligare får ni själva bestämma hurdana situationer ni spelar in

När?

- bandspelaren är tillgänglig för er under veckorna _____

Kontaktuppgifter:

Janni Lehtonen
p. 040 XXX XXXX
janni.lehtonen@jyu.fi

Terhi Valli
p. 040 XXX XXXX
terhi.valli@jyu.fi